

EPISTOLÆ SUGERII

ABBATIS S. DIONYSII

Ad EUGENIUM III papam, regem LUDOVICUM VII, et alios Franciæ majores; ipsorumque ad eundem, dum regnum administraret, de gravioribus negotiis conscriptæ.

(ANNO MCXLVII-MCL.)

(DUCHESNE, *Script. Rer. Franc.*, t. IV, p. 491, ex ms. exemplari clariss. virorum Puteanorum fratrum (1). — Contulimus cum editione Bouqueti.)

EPISTOLA PRIMA.

ABBATIS CLARÆVALLENSIS AD PAPAM EUGENIUM.

De laude domini Sugerii abbatis.

Amantissimo patri et domino EUGENIO, Dei gratia summo pontifici, frater BERNARDUS Clarævallensis vocatus abbas, modicum id quod est.

Si quod magnæ domus magni Regis vas in honorem apud nostram habetur Ecclesiam Gallicanam; si quis ut David fidelis ad imperium Domini ingrediens et egrediens, meo quidem iudicio ipse est venerabilis abbas Sancti Dionysii. Novi siquidem virum, quod et in temporalibus fidelis et prudens, et in spiritalibus fervens et humilis, in utrisque (quod est difficillimum) sine reprehensione versetur. Apud Cæsarem est tanquam unus de curia Romana, apud Deum tanquam unus de curia cœli. Petimus et obsecramus benigne a vobis suscipi nuntios tanti viri, et sicut vos decet, et ipse omnino dignus est, rescribi ei verba bona, verba amicabilia, plena familiaritatis et dilectionis, plena favoris et gratiæ. Si-

(1) Epistolis præmittitur carmen encomiasticum sequens :

Versus in laudem Sugerii abbatis.

Magne Sugere, Pater, cui summus apex meritorum
Inter præcipuos dat loca prima deos,
Carmen ab incudi noviter tractum tibi dono :
Scripta precor lima corrige nostra tua.
Sint inculta licet, sint vilia, sint male compta,
Tu pretiosa tamen, cum legis illa, facis.
Laudes ergo meas de laude tua precor audi.
Incitat ad laudem me mea Musa tuam.
Cum natura parens rerum bene cuncta crearet,
Te mirabiliter condere disposuit.
Cumque rudi de materia sint cætera tracta,
Te dea de massa nobiliore tulit.
Artificisque diu dubium fuit in ratione,
Utrum mortalem sive deum faceret.
Massa valens operi sic conveniebat utrique,
Ut vel posset homo, vel deus hinc fieri.
Fecissetque deum dea, ni superi vetuissent
Quorum consilio quod facit omne facit.
Pertinuere quidem, ne si totus deus esses,
Deprinneres alios mira patrando deos.
Invidia tandem superum permistus utroque,
Semivir efficeris, semideusque simul.
Dimidium massæ tecum retinens in utroque,
Nec vir es absque deo, nec deus absque viro.
Ex alio divina cupis, divinaque tractas,

A quidem specialius diligere et honorare personam ejus, honorificare est ministerium vestrum (2).

EPISTOLA II.

EUGENII PAPÆ AD SUGERIUM.

Consolatoria.

EUGENIUS episcopus servus servorum Dei, dilecto filio SUGERIO abbati Sancti Dionysii salutem et apostolicam benedictionem.

Super obitu filii nostri Joannis nepotis vestri, etc. Vide in *Eugenio III papa*, ad an. 1153.

EPISTOLA III.

ULGERII ANDEGAVENSIS EPISCOPI AD SUGERIUM.

Nuntiata Petri Burguliensis abbatis morte, roget ut successorem ejus Robertum bene suscipiat.

SUGERIO Dei electione reverentissimo abbati Sancti Dionysii amico suo charissimo, domino suo, ULGERIUS ejusdem permissu Andegavensis Ecclesiæ, licet indigne, dictus episcopus, totus suus, debitæ reverentiæ, honoris et servitii studiosam exhibitionem.

Nobilis Burguliensis Ecclesia, quæ in nostro epi-

Et quæ sunt hominis perficis ex alio.
Est ex divina natura, quod tibi cœlos,
Cœlorumque deos pingis in Ecclesia.
Est ex humana, quod regnum protegis armis,
Augeturque tuis publica res studiis.
Et nunc semideus in templo cœlica tractas,
Nunc vir in bello fortia facta geris.
Sic hominis causamque Dei moderans in utroque,
Ut res illa Deo congruat, hæc homini.
Qui dum Francorum populos cum rege gubernas.
Post regem quasi rex sceptrum secunda tenes.
Nec magnum quidquam sine te rex perficit unquam,
Nec quidquam magnum tu sine rege facis.
Tanta duobus inest vobis concordia facti,
Ut neuter facto discrepet alterius.
Alter in alterius sic est devinctus amore,
Alterius quasi cor pendeat ex alio.
Denique Roma potens, cui totus flectitur Orbis,
Flectit ad obsequium colla superba tuum.
Nec plus Cæsaribus magni concedit honoris,
Quam tibi; Cæsariis sit licet aucta bonis.
Ad nutum ligat illa tuum, solvitque nocentem,
Et quem justificas non sinit esse reum.
Quodque tuis titulis accedit, quidquid in urbe
Jusseris, infectum non valet esse diu.
Sic rex, sic Cæsar, sic unus semideorum,
Sic homo plus homine niteris esse deus.

(2) Excerptum ex epistola 309 S. Bernardi.

scopatu sita est, in prædio et jure ducis Aquitanorum sedens, et fundata esse, et subnixa fere solis largitionibus ducum Aquitanorum constantissime dignoscitur. Hæc autem, disponente Deo, in cujus manu mors et vita hominum sunt, nuper damno infortunio et lacrymabili casu a domno Petro abbate suo, magno et venerabili et præclaro viro, viduata (3) et desolata est. Sane venerabilis et religiosus ejusdem loci conventus ad solatium tanti doloris, et quia tempora ista, quæ melius tempestates dicerentur quam tempora, nostris in finibus, sacris loci et maxime illis quæ patronis carent, incommoda, imo pessima incumbunt: congregatis fratribus, qui ad festum loci illius, etiam de remotissimis obedientiis convenerant, festinaverunt eligere in Patrem et pastorem unum de visceribus monasterii sui, Robertum virum magnum, cujus mores honesti, vita commendabilis et religiosa prædicatur et habetur, ut credimus, et nunc quidem veniunt ad pedes majestatis vestræ electus et electores, ut electus præsentetur gratiæ vestræ, sicut præsentaretur regi si adesset, ad quem ductus Aquitanie translatus est. Cujus manibus et thesauro sapientiæ vobis per plurimum gaudentibus, rex Ludovicus famosam peregrinationem arripiens, sapienti usus consilio, commisit. Unde nos, confisi de vestræ liberalitatis excellentia, supplicamus dulcedini vestræ, quatenus eos cum ad vos venerint honorifice suscipiatis, et affectuose in suis petitionibus exaudiatis, et quod etiam non rogatus faceretis, qui in loco regis estis, regaliter tractetis, et lætissimos ad nos et ad propria remittatis. Nos etenim sumus vestri penitus, et libentius vobis serviremus, si locus et tempus ministraret, quam aliorum servitia reciperemus. Memores enim sumus et semper erimus beneficiorum et honorum quos amplissime nobis impendere consuevistis. Nos pro vobis in missa ad corpus Dei et Domini nostri oramus. Valete, ut valeamus.

EPISTOLA IV.

CONVENTUS BURGULIENSIS AD SUGERIUM.

Præsentant ei, absente rege, Robertum electum ipsorum abbatem.

Venerabili domino et Patri suo SUGERIO, Dei gratia et merito suo beati Dionysii abbati, Burguliensis Ecclesiæ humilis conventus salutem et devotionis obsequium.

Venerando Patre nostro, et non sine gemitu memorando Petro, rebus humanis exempto, Ecclesia nostra damnose viduata est; et quia tempore viduitatis suæ sine diminutione bonorum suorum diutius esse non posset (tempora enim graviora et periculosa sunt), fratres, qui ad festum beati Petri

(3) *Viduata...* Petrus abbas S. Petri Burguliensis obiit viii Kalend. Julii anni 1148, ut existimat Mabillonius, t. VI Annal., p. 440; cum vero Ulgerius eodem anno mortalitatem expleverit, xvi Kal. Novembris, ex chronico S. Albini, certe hæc epistola scripta fuit; anno 1147, vel 1148.

A advocati sui universaliter convenerant, saniori usi consilio, de substituendo pastore tractaverunt, et fratrem Robertum præsentem, honestissimum virum, cujus vita inter nos prædicatur, et habetur honesta, concordi electione sine ulla controversia elegerunt. Nunc igitur, quoniam rex famosissimam peregrinationem arripiens, in manu vestra ecclesiastica negotia dereliquit, sicut regi si adesset, ita vobis eum præsentamus: et ut eum benigne suscipiatis, et eo honore, quo talis ac tantus vir dignus est, honoretis, suppliciter exoramus.

EPISTOLA V.

SUGERII AD EPISCOPUM ANDEGAVENSEM ULGERIUM.

Assensum præbet electioni conventus Burguliensis, salvo jure regni, ne Burguliensis Ecclesia diutius fatigetur.

Domino et venerabili Dei gratia Andegavorum episcopo ULGERIO, SUGERIUS, eadem gratia beati Dionysii abbas, devotas in Christo orationes, et sincere devotionis obsequium.

Susceptis gratissimarum litterarum vestrarum venerandis apicibus, usque adeo, etsi duriores essemus, nos deflecti oportuit, ut debitum regni, cui fideliter deservire volumus, pene oblivioni tradere-mus, et beneplacito vestro aurem accommodare-mus. Nolentes igitur Ecclesiam Burguliensem diutius defatigari, nec regiæ majestatis dignitatem diminui, unum faciendo, et alterum omittendo, amore Dei et prece vestra, quem multum diligimus, et Burguliensis conventus supplicationibus, electioni eorum assensum, salvo regni jure, taliter dedimus, ut si quid inde contra regiæ majestatis dignitatem minus benefactum fuit, domino regi quando Deo volente redierit, sicut modo si adesset, si ei placuerit, judicio curiæ suæ respondeant, vel nobis, qui loco ejus providemus, si inde agere voluerimus.

EPISTOLA VI.

LUDOVICI REGIS AD SUGERIUM.

Significat se ad portas Hungariæ feliciter pervenisse monetque ut pecuniam perquirat et transmittat.

LUDOVICUS Dei gratia rex Francorum et dux Aquitanorum, charissimo suo SUGERIO venerabili abbati beati Dionysii, salutem et sinceram dilectionem.

De portis Hungariæ (4) scribimus vobis. Illuc usque divino nutu recto limite procedentes, cum omni sospitate, gaudio, et honore, nos et principes nostri lecti pervenimus, ubique nobis auxiliante Domino terrarum principes et ovantes occurrant, et læti nos recipiunt, et libenter deserviunt, et honorant devoti: et in his omnibus benedicimus Domino qui direxit pedes nostros, et prosperat vias nostras. De cætero rerum status ipse nos admonet, imo et

(4) *De portis Hungariæ.* Hungariam ingressus est rex Ludovicus mense Julio, ibique per dies quindecim transitum fecit, ut habet Odo de Diogilo, libro II De profectioe regis Ludovici in Orientem, pag. 22.

arguet et arguit, ut admonitionis vestrae memores A
simus, de pecunia scilicet perquirenda, quae post
vestigia nostra in usus impensarum nostrarum de-
feratur. Super quo dum praesentes essemus, impe-
dientibus rerum ingentibus impedimentis, vobiscum
prout oportuit loqui ac disponere non potuimus.
Modo vero quotidiana impendia gravia sustinentes,
ad vestram recurrimus probatam fidelitatem, ut eo
quo totus in nobis ad honorem nostrum charitatis
affectu semper ardetis, necessitates nostras subse-
quenti auxilio sublevetis. Quomodo vero id facia-
tis, si de nostro seu de vestro pecuniam sumptam
nobis mittatis, melius novit, melius sapit et facere
et discernere discreta prudentia vestra quam pro-
videntia nostra. In manu quippe vestra sunt omnia
quae tanquam vestra dispositioni vestrae atque solli-
citudini per totum regnum providenda commisimus,
atque ideo tam de nostro quam de vestro quod pe-
tinimus facere poterit opportune dilectio vestra, quo-
niam ita exigit necessitas nostra. Valete.

EPISTOLA VII.

EUGENII PAPAE AD SUGERIUM.

Eugenius episcopus, servus servorum Dei, dilecto
filio SUGERIO S. Dionysii abbati salutem et apostoli-
cam benedictionem.

Nuntium et litteras tuas etc., Vide in Eugenio ad
an. 1153.

EPISTOLA VIII.

COMITIS ANDEGAVENSIS AD SUGERIUM.

*Scribit se vix a gravi morbo convalescentem, colloquium
quod cum eo Balgenciaci habiturus erat interesse C
non posse.*

SUGERIO Dei gratia S. Dionysii venerabili abbati,
GAUFREDUS dux Normannorum, et comes Andegaven-
sis, salutem et venerationem et obsequium.

Nolo vestram latere auctoritatem, me gravissimam
infirmiorem sustinuisse: sed Dei gratia jam inco-
lunitate redeunte convalesco. Quocirca mei amici
meae praesentiae assistentes, meaeque saluti providen-
tes, non audent mihi dare consilium, ut aliquod
grande negotium tractandum aggrediar. Et ideo col-
loquium, quod inter nos Balgenciaci futurum erat,
vobis demando, quia nullo modo possem interesse.
Namque ante Natale Domini me fore aptum alicui
magno itineri agendo minime spero.

EPISTOLA IX.

COMITIS VIROMANDENSIS AD SUGERIUM.

*Mandat ut adsit conventui ad portum Verberiae con-
vocato pro pace Belvacensi, ut inde Parisios venien-
tes de rebus Pictaviae simul tractatum habeant.*

SUGERIO Dei gratia abbati S. Dionysii, R. [Radul-
fus] Viromandensis comes salutem.

Comes Andegavensis respectavit colloquium (5).
Scitis quia saepe laboravi pro pace Belvacensi, nec im-
petrare potui, nec in promptu est. Si guerra supe-

(5) *Respectavit colloquium, etc....* Vide epistolam
praecedentem.

(6) *In die Veneris.* Anno 1148, dies anni solaris
novi, inceptus a Kalendis januarii, incidit in diem
Jovis. Igitur haec epistola sub finem anni 1149
scripta fuit.

raverit, insperatum damnum provenire poterit Sed
confido, si vestra adesse po uerit praesentia, pax
erit. Quare mando vobis, ut die Dominica tempestive
ad portam Verberiae, ubi eos convocavi, veniatis; et
inde Parisios repedantes, vobiscum ad regis negotia
properabimus. De verbis nuntiorum Pictaviae simul
ibi tractabimus.

EPISTOLA X.

COMITIS THEOBALDI AD SUGERIUM

Rogat ut obviam ei occurrat apud Corboilum.

SUGERIO Dei gratia abbati Sancti Dionysii amico
suo charissimo, THEOBALDUS Blesensis comes salutem
et benedictionem [f. dilectionem].

Notum vobis fieri volo me iturum ad praesens in
partes Carnotensium. Quamobrem mando vobis ut
mittatis Balduinum de Corboilo mihi obviam in die
anni novi apud Rosetum, qui necum erit: et in die Ve-
neris (6) crastina jacebo apud Corboilum. Et rogo
vos ut praedicta die Veneris apud Corboilum obviam
mihi veniatis, ut vos ibi videam, et loquar vobiscum.
Valete.

EPISTOLA XI.

RADULFI COMITIS VIROMANDENSIS AD SUGERIUM.

*Quaerit quo die venire velit Parisios ad colloquendum
cum Samson archiepiscopo Remensi de militibus a
fratre ejus captis.*

SUGERIO Dei gratia abbati S. Dionysii domino
suo, R. Viromandensis comes salutem.

Archiepiscopus Remensis (Samson) mandavit mihi
per episcopum Suessionensem (Goslenum), quod ve-
niet Parisios quarta die post Natale Domini, et lo-
quetur cum fratre suo de militibus captis, et faciet
totum posse suum. Et quia usque ad diem Lunae (7)
forsitan venire non poterit, remandate mihi qua die
vultis, ut ego veniam, aut Domnica, aut die Lunae.

EPISTOLA XII.

HUGONIS DE LIZINIACO (8) AD SUGERIUM.

*Rogat ut per omnia credat Wiormando, quem ad ipsum
dirigit, et ut per eundem de negotiis Pictaviae re-
scribat.*

Venerabili amico suo et domino SUGERIO abbati
S. Dionysii, H. [Hugo] DE LIZINIACO salutem et praecordialitatis vinculum.

Vestrae praecipue dilectioni vestrisque praecipis nos
per omnia fideliter obtemperantes, fidelem nostrum
atque vestrum Wiormandum vestrae praesentiae diri-
gimus: cui fideliter per omnia credatis, et per eum-
dem ut strenuus et prudens super negotiis Pictaviae,
ut tantum decet amicum, nobis benigne rescribatis.

EPISTOLA XIII.

MANASSAE EPISCOPI AURELIANENSIS AD SUGERIUM.

SUGERIO Sancti Dionysii venerabili abbati, domino
et amico suo, MANASSES Dei gratia Aurelianensis Ec-
clesiae humilis minister, salutem.

Quoniam regnum Francorum sub dispositione et

(7) *Ad diem Lunae.* Anno 1147 dies Lunae erat
quarta post Natale Domini ideoque ad annum 1147
pertinere videtur haec epistola.

(8) Hugo VII de Liziniaco profectus est anno
1147 in Palaestinam; qua in expeditione defunctus
creditur.

protectione vestræ discretionis divina providentia constitutum est, sicut dignum est, non minimum gaudemus. Propterea a vestra præsentia recedentes, quando ad dominum papam causarum necessitate tendebamus, sub vestra tutela et custodia vestræ dilectionis magna confidentia res nostras deposuimus. Interim vero quidam nostri parochiani res Bernardi hominis nostri ligii, justitiam in curia nostra non subterfugientis, in tempore Adventus Domini violenter et injuste rapuerunt: super quos, Domino auxiliante, decens consilium habebimus. Vos autem, sicut relatum est nobis, prædictum Bernardum de feodo nostro in causam in curia vestra venire compellitis, qui in curia nostra quidquid justitia dictaverit, se executurum firmissime promittit. Vestram igitur prudentiam benigne rogamus, quatenus hominem nostrum ligium, sicut justum cognoscimus, propterea non inquietetis, atque de prædictis raptoribus super injuria ab eis illata promptum adiutorem et amicum habeamus.

EPISTOLA XIV

SUGERII AD CAPITULUM CARNOTENSE.

Nuntios ad eos pastore orbatos mittit ad recipienda et conservanda regis nomine regalia.

SUGERIUS Beati Dionysii gratia Dei abbas, venerabili capitulo Carnotensis Ecclesiæ salutem et dilectionem.

Novit discretio vestra quod gloriosus rex Francorum Ludovicus, charissimus dominus noster, famosam peregrinationem amore Dei suscipiens, archiepiscoporum et episcoporum, ac regni optimatum consilio, nec sine domini papæ assensu curam administrationis regni sui nobis commiserit. Et quoniam ex debito officii ea quæ ad regnum spectant diligenter perquirere, et fideliter nos oportet conservare: præsentium latores nuntios nostros ex parte domini regis ad recipienda et conservanda regalia dilectioni vestræ delegamus, rogantes ut in quibus oportuerit tanquam regni fideles, donec Ecclesiam vestram tanto et tam glorioso pastore viduatam (9), divina misericordia idoneo successore consueto ordine consoletur, fideliter adjuvetis. Quanto siquidem regni æterni amplificationi operosius innititur, tanto suum sibi integre conservari potissimum meretur.

EPISTOLA XV.

CONVENTUS S. RICHARII AD SUGERIUM.

Rogant ut confirmet electionem Arnulfi prioris Corbeiensis in abbatem S. Richarii de Pontivo.

Reverendissimo domino et amico suo S. Dionysii abbati SUGERIO, totus conventus Sancti Richarii de

A Pontivo, salutem et debitam per omnia reverentiam.

Notum fieri volumus paternitati vestræ quod nos omnes, totus videlicet Sancti Richarii cœnobii Centulensis conventus, consilio et assensu religiosarum personarum, et quorundam hominum nostrorum, domnum Arnulfum, Corbeiensis ecclesiæ priorem, religiosissimam et honestissimam personam, canonicè et secundum Regulam beati Benedicti nobis in pastorem et abbatem elegimus (10). Quapropter obnixè discretionem vestram precamur, quatenus dignitatem Ecclesiæ, quam a domino nostro rege Francorum Ludovico, et ab antecessoribus ejus liberam et integram in electione abbatum nostrorum hactenus obtinuimus, vos, qui nunc ejusdem domini regis vices prudenter et utiliter disponitis, nulla pravorum hominum suggestionè labefactare vel perturbare velitis, sed electum nostrum, per quem Ecclesiæ nostræ calamitatem Deo opitulante relevari speramus, consilio et auxilio vestro magno, pro Dei et nostro amore, sustentetis et confirmetis. Valet.

EPISTOLA XVI.

EPISCOPI AURELIANENSIS AD SUGERIUM.

SUGERIO Dei gratia Beati Dionysii reverendo abbati, et RAD. comiti Viromandensi, MANASSES, Dei patientia Aurelianensis Ecclesiæ humilis minister, salutem et servitium.

Infortunium de interfectione Willelmi de Camera, quod apud nos nuper contigit, et quod interfectores illius ad ecclesiam Dei, quæ est refugium peccatorum, timore mortis fugere, et quod ab ea, ubi et cruci et Crucifixi imagini adhærebant, sunt violenter extracti, et postea carceri in turre mancipati, ad aures sublimitatis vestræ cognovimus pervenisse. Nos siquidem cum civitate Aurelianensi universa pro tanta et tam sacrilega violatione ecclesiæ Dei gravissime, ut dignum erat, commoti, eos, quia contra Deum et contra decus Ecclesiæ capti fuerant, ut redderentur quæsivimus. Quod cum minime obtinere possemus, consilio religiosorum virorum civitatem a divino officio interdiximus. Placuit autem vobis, quod inde eos abduci, ut audivimus, præcepistis. Nobis siquidem non videtur quod interdictum, quod ex consilio in civitatem posuimus, absque maximo consilio, dum illi capti teneantur, dimittere debeamus. Unum est etiam unde et nos et tota civitas omnino terremur et movemur, quod eodem die quo illi a civitate abducti sunt, occulto Dei judicio apud nos contigit. Imago quædam quæ in capite ecclesiæ nostræ post

ipsius hebdomadæ, etc. Atqui anno 1149, non vero 1148, hebdomada secunda Martii erat tertia Quadragesimæ; quippe anno 1149 Dominica prima Quadragesimæ incidebat in diem 20 Februarii. Igitur hebdomada secunda mensis Martii erat tertia Quadragesimæ; quod de anno 1148 dici nequit.

(10) Gelduinus Centulensis, abbas S. Richarii, anno 1147 Hierosolymam profectus erat. abdicata, ut videtur, præfectura

(9) *Pastore viduatam*, etc. Gaufrido, qui, ut habetur in Necrologio Ecclesiæ Carnotensis, obiit ix Kal. Februarii anno 1148, quem de anno 1149 intelligendum esse sic evincimus. Inter Instrum. Galliæ Christ. t. VIII, col. 531, legitur charta pro monasterio Josephatensi, quæ incipit: « In anno quo mortuus est Gaufridus Carnotensis episcopus, evolutis post obitum ejus XLV diebus anno videlicet ab Incar. Verbi 1148, Guillelmus de Mecherolt et Ita uxor ipsius, hebdomada Martii II, XLæ III, feria V

altare quoddam non longe a terra cruci affixa est, a multis clericis et laicis presentibus et videntibus, ita visa est flere, quod lacrymæ ab oculis ejus visæ sunt stillare et manare, et ab hora nona usque ad noctis medium lacrymarum affluentia non est visa cessare. Quod quidem relatione honestissimorum virorum qui hoc viderunt, sciatis accepisse. Utrum autem peccatis populi aut nostris exigentibus hoc contigerit, ignoramus. Verum multi sunt qui arbitrantur miraculum illud luctum Ecclesiæ Dei et dolorem significare, quia captivos et peccatores illos qui ad ipsam confugerant, in sinu suo non potuit conservare. Quacunque tamen occasione contigerit, nos, qui quod nostri officii est non possumus prætermittere, prudentiæ vestræ rogando supplicamus ut quod male in Ecclesia Dei actum est, ita discretionis vestræ consilio corrigatur, quatenus digna et debita reverentia illi exhibeatur, et civitas quæ matri ploranti condolet et compatitur, ab interdicti vinculo relaxetur.

EPISTOLA XVII.

COMITIS VIROMANDENSIS AD SUGERIUM.

Scribit se Remos venisse ad papam pro suo et comitissæ Flandrensibus negotio; suam deinde absentiam excusat et ejus beneplacitum rescire cupit.

SUGERIO Dei gratia abbati Sancti Dionysii, R. [RADULFUS] Viromandensis comes, salutem.

Noverit prudentia vestra me venisse Remis ad apostolicum, et comitissa Flandrensibus (11) me duxit illuc pro negotio suo, ibique et de ejus et de meo tractamus negotio. Et sciatis quod dominus papa et tota curia bonum et hilarem vultum ostendit mihi, sed penitus ignoro quid de me sint facturi (12). Hoc pro certo scio quod nunquam negotium meum bonum habebit exitum, nisi per vos. Jam licentiam a domino papa acceperam, sed ipse detinet me. Si ergo vobis placeret negotia Parisiis facere vel respectare, multum vellem, et bonum esset. Nescio enim quando venire potero a curia. Quod si vobis placet ut veniam ad vos, omnibus dimissis ego veniam citius. Ergo de omnibus velle vestrum nobis rescribite, quia quod mihi mandaveritis, ego faciam.

EPISTOLA XVIII.

COMITISSÆ NIVERNENSIS AD SUGERIUM.

Rogat ut cuidam de Antissiodoro restituatur certa pecuniæ summa, quam Gaufridus Crassus de Stampis et Radulfus frater ejus reddere recusabant.

Domino suo et amico SUGERIO Dei gratia Sancti Dionysii abbati, I. Nivernensis comitissa, salutem et obsequium.

(11) *Comitissa Fland.* Sybilla tunc, viro suo inter cruce signatos peregrinante, Flandriæ comitatum administrabat. « Interim vero Balduinus comes Hannoniæ, » inquit Lambertus Waterloosius ad an. 1147, « factum fœdus inter ipsam et Flandriæ comitem abruptum, et cuncta armis et rapinis cædibusque vastat. Sed comitissa Flandriæ cum precibus multis a similibus cum revocare niteretur, nec obtineret; tandem a partu, cui vicina fuerat, liberata, arma in eum concitat, retrenat, illumque fugat, et Hannoniam multis cladibus infestat. » Sed prius que-

Non latet prudentiam vestram me in vestra custodia remansisse. Dominus enim meus in servitio Dei et regis est, ad cujus injuriam si mihi vel hominibus qui ad tuitionem viri mei pertinent, aliquis malefecerit, spectat. Siquidem unus de civitate Antissiodorensi super quibusdam hominibus Stampensibus conquiritur, Gaufrido Crasso et Radulfo fratre ipsius, qui ei debent decem libras et dimidiam Aurelianensis monete, et nolunt reddere. Quam etiam pecuniam cum dominus rex jusset reddi, contempserunt. Unde vos rogo sicut dominum meum, ut eam restitui faciatis. Super quo quid facturis sitis, remandate mihi. Hujus autem pecuniæ fidejussores sunt Harduinus, Felperius et Jachelinus.

EPISTOLA XIX.

DECANI ET CAPITULI CARNOTENSIS AD SUGERIUM.

Rogant ut electionem Gosleni episcopi Carnotensis vice domini regis approbent et regalia reddat.

Charissimo domino et amico suo SUGERIO Dei gratia venerabili abbati S. Dionysii, R. [ROBERTUS] humilis decanus et totum capitulum Carnotensis Ecclesiæ plurimam in Domino salutem et dilectionem.

Noverit discretio vestra, charissime domine, quod accepta a vobis regia licentia loco domini regis, die statuta convenimus in capitulum nostrum, et invocata sancti Spiritus gratia, pari voto unanimique consensu elegimus nobis et Ecclesiæ nostræ in episcopum dominum Goslenum archidiaconum nostrum, virum utique liberalem, idoneum et litteratum, idipsum approbantibus viris religiosis abbatibus qui præsentibus erant, omnique applaudente populo, et Deo gratias referente super electione talis personæ, quæ utilis esse creditur Ecclesiæ, et regno fidelis. Rogamus igitur charissimam nobis dilectionem vestram ut huic nostræ electioni, quæ a Domino, sicut credimus, facta est, et quam vobis et viva voce et scripto præsentare curavimus, assensum præbere, et electo nostro regalia reddere vice domini regis dignemini. Valete.

EPISTOLA XX.

SUGERII AD CAPITULUM CARNOTENSE.

Ad præcedentem responsoria.

SUGERIO Dei gratia Beati Dionysii abbas, capitulo Carnotensi, ROBERTO scilicet decano, et aliis, salutem et dilectionem.

Quod unanimiter et communi pace pontificem vobis dominum Goslenum archidiaconum elegistis,

relam suam deprompsisse videtur in concilio Remis ab Eugenio III media Quadragesima anni 1148 celebrato.

(12) Radulfus tunc temporis excommunicationis vinculo erat innodatus, ob repudiatam uxorem suam et superductam Petronillam sororem reginæ Francorum, prout testatur Odo de Diogilo, qui ait: « Nescio tamen si comes Radulfus, quia tunc excommunicatus erat, debeat a communione nostri sermonis excludi » etc.

valde nobis placet. Enimvero ipsum honestum et liberalem, et audivimus et credimus. Nos autem quantum ex parte domini regis, ejus vices agimus, facere habemus, huic electioni libenter assensum præbemus. De regalibus vero, sicut in curia dominorum regum Francorum mos antiquus fuisse dignoscitur, cum episcopus consecratus, et in palatium ex more canonico fuerit introductus, tunc ei reddentur omnia. Hic est enim redditionis ordo et consuetudo, ut, sicut diximus, in palatio statutus regi et regno fidelitatem faciat, et sic demum regalia recipiat.

EPISTOLA XXI.

GUILLELMI DE MAUSIACO AD SUGERIUM.

Hierosolymam profecturus, scribit ut ad Burdellum mittat sapientem præpositum de suis, et hominem cui servandam committat turrin Talemundi, quam Eblo de Maloleone ablaturum se minabatur.

SUGERIO Dei gratia venerabili abbati S. Dionysii, W [WILLELMUS] DE MAUSIACO ejus amicus, et regis Francorum senescalcus, salutem.

Novimus equidem dilectionem vestram et ingenium circa negotia terræ regis semper et affectuose intentum; nostrum vero circa Pictaviæ negotia quantum potuit fideliter intentum, vestra satis novit discretio. Quapropter benignitati vestræ mandamus ne aliquid fraudis post me lateat, ut quam citius poteritis ad præsens, et omni occasione remota, præpositum de vestris sapientem et probum Burdello (*Le Bourdet*) mittatis. Quod nisi feceritis, in rei veritate sciatis Burdellum, et omnem illius regionem, nisi Deus fecerit, irrecuperabiliter amittendam. Nam fideles regionis illius mihi hoc scripserunt, quod inimici et burgenses in ipsa civitate occidebant. Insuper, ut domino et amico meo mando, quod turrin Talemundi, in quantum potui, ad honorem regis fideliter huc usque servavi. Modo vero dominus Eblo de Malleone redditus turris mihi ex toto aufert, et domino episcopo Pictaviensi (*Gisleberto*) dixit, quod amplius redditus turris me non sufferret habere. Quapropter mando, et sublimitatem vestram deprecor, ut hominem talem mittatis, cui turrem reddam qui eam fideliter conservet. Nam Hierosolymam sum iturus, nec possum eam servare, nec amplius certe servabo. Vale. Donum vestrum si placet amicitie vestræ ut peregrinus requiro.

EPISTOLA XXII.

LUDOVICI REGIS AD SUGERIUM.

Scribit de adventu suo Constantinopolim et de perquirenda pecunia quæ ipsi mittatur.

LUDOVICUS Dei gratia rex Francorum et dux Aquitanorum, charissimo suo SUGERIO venerabili

(13) Octobris die 4 Constantinopoli quid actum sit, narrat Odo de Diogilo, lib. iv.

(14) Alvisus anno 1147 apud Philippolim, dum legatione Constantinopolim fungeretur, viii Idus Septembris in sancta confessione obiit, ex Odone de

abbati S. Dionysii, salutem et plurimam gratiam ac dilectionem.

Sacrosanctæ peregrinationis iter laboriosum sub ope divina sequentes, inter labores vix tolerabiles et infinita pericula sani lætique transivimus, et usque Constantinopolim cum omni prosperitate et gaudio die Sabbati (13) ante festum sancti Dionysii Domino ducente pervenimus. Ab hac itaque civitate, ubi per aliquot dies dietavimus, scripsimus vobis, universa de nobis lata et prospera vobis annuntiantes. Plurimi quidem exercitus nostri jam transierant et transibant, et nos et ipsi parati eramus ad transitum. Sit itaque diligentia vestra sollicita de dirigendis gressibus nostris per orationum suffragia, sit prudens et circumspecta in administratione regni vobis commissa. De perquirenda vero pecunia, quam nobis in usus quotidianos pernecessariam vestra prudentia non ignorat, vos rogamus, et quanta possumus precum instantia petimus; et per debitam nobis dilectionem et fidem vos obsecramus, ut vigili sollicitudine quibuscunque poteritis modis mittendam nobis pecuniam diligenter colligere, collectamque mittere festinanter sine cunctatione studeatis. Sanctis orationibus vestris et Ecclesiæ beati Dionysii nos commendamus. Venerabilis frater vester episcopus Atrebatensis felici consummatione migravit ad Dominum (14). Dilectus filius vester Odo monachus (15) vos salutatur, quem pro reverentia beati Dionysii honorifice nobiscum habemus.

EPISTOLA XXIII.

CONVENTUS SANCTI RICHARII AD SUGERIUM.

Rogant iterum ut concedat eis in abbatem priorem Corbeensem, et ne diutius eos absque pastore manere sinat.

SUGERIO Dei gratia venerabili abbati S. Dionysii, serenissimo domino et Patri, humilis conventus Sancti Richarii salutem, et omni bono quod Deus est participari.

Sperantibus nobis in Domino facite bonitatem, ut habitare possimus in terra, et pasci in deliciis ejus. Quasi enim in medio nationum positi vastantium atque diripientium, proturbamur velut oves absque pastore, imo velut populus absque rege, et quasi pupilli absque patre. Dolentes itaque ac gementes tam diutinam matris nostræ viduitatem, iterum vestræ pietatis genibus prosternimus preces, rogantesque pro amore Dei, et pro salute animæ vestræ, necnon quia dispensatio Ecclesiarum Galliæ vobis credita est a Domino in ejusmodi negotiis, ut detis operam quatenus electio nostra, et consensus in Domino quem habemus et habuimus indeclinabilem de priore Corbeix, in honorem Domini et restaurationem Ecclesiæ nostræ effectum habeat. Hoc nos,

Diogilo, lib. iii, pag. 29.

(15) Odo de Diogilo, qui an. 1150 factus est abbas Compendiensis, et seq. S. Dionysii post Sugerium.

hoc clerus, hoc milites, hoc universus populus serenissimam paternitatem vestram rogat. Condescendat itaque benignissima vestrae dignitatis pietas filiis et famulis suis, et ne diutius hoc modo fatigemur, manum porrigat consolationis.

EPISTOLA XXIV.

THEODERICI EPISCOPI AMBIANI AD SUGERIUM.

Scribit non sufficere sibi sumptus ad solvendam pecuniam pro qua denuo scriptus fuerat in ipsius libro.

Domino et Patri SUGERIO venerabili abbati S. Dionysii, T. Dei miseratione Ambianensis presbyter humilis, ex animo servitium.

Obsecro, mi domine, dele me de libro tuo quem scripsisti. Siquidem scripsistis mihi super expeditione regia (16), ad quam nullatenus sufficere valeo. Veritatem dico amico meo, non mentior: unde pareat mihi dominus meus. Etenim tam domini papae quam domini regis servitium valde tenuem me fecerunt, et in frivolo quotidiano me posuerunt. Valete et attendite.

EPISTOLA XXV.

GAUFREDI ARCHIEPISCOPI BURDEGALENSIS AD SUGERIUM.

Rogat ne quid immutetur in terra Burdegalensi donec terrae statum resciverit.

Charissimo domino suo SUGERIO venerabili abbati S. Dionysii, frater GAUFREDUS Burdegalensis Ecclesiae dictus episcopus salutem et sinceram dilectionis affectum.

Propositum nostrum erat per vos, domine, in reditu nostro transire. Sed infirmitas fratris nostri Xantonensis episcopi (*Bernardi*) per brevioram viam compulit nos redire. Nunc itaque latorem praesentium cum litteris nostris ad vos destinamus, volentes certificari, si de descensu vestro ad partes nostras cum comite Rodulpho (*Viromandensi*), sicut dixistis, adhuc deliberatum sit a vobis, et certum quid inde habeatis. Quod si nondum stat sententia, nos ad propria Deo volente redeuntes, statum terrae nostrae addiscemus, et cognitum vobis significare curabimus, ut et secundum quod audieritis et cognoveritis expedire, agatis. Interim autem vobis ibi aliquid mutare, sicut nobis videtur, non expedit. Super hoc per latorem praesentium a vobis praestolamur, et quae vobis placuerint. Idem petit ac praestolatur a vobis frater noster Xantonensis, qui pro pace terrae quantum potest elaborat.

EPISTOLA XXVI.

EPISCOPI HEREFORDENSIS AD SUGERIUM.

Pluribus eum commendat; deinde rogat ut quas misurus est reliquias S. Dionysii, eas certis titulis designet et fidei portitori committat.

ROBERTUS Dei gratia Herefordensis Ecclesiae minister humilis, votis et obsequiis SUGERIO venerando

(16) De pecunia quam Sugerius perquirebat in subsidium expeditionis Hierosolymitanæ, intelligenda est hæc epistola.

(17) *Redemptionem.* Cum Robertus Herefordensis episcopus mortem obierit in transmarinis partibus cum apostolico consistens, non quidem anno 1149,

abbati Beati Dionysii salutem, et si quas habet receptibiles orationum suffragia.

Officia liberalis gratiae vestrae tam dudum mihi exhibita, quam sæpius oblata, debitorem me tenent: si non vicem rependere possit, saltem ut gratias referat, quas possit voluntas obnoxia. Et licet propria nos incommoda sæpe dilanient, abundantius tamen rapiunt in amorem vestrum, et lætificant animam meam tantarum charismata virtutum, quæ de vobis ad commoda multorum latius prædicantur. Quid enim? si sapientia, si providentia quaeritur in Sugerio, tanta reperitur, ut quaecunque negotia vestro nituntur consilio, cautius procedant et succedant felicius. Si ad religionem recurritur, de speculo vitæ vestrae relucet, et quod foris luceat, et quod intus expediat. Additur liberalitatis præconium, quæ beneficiis prævenire gaudet, necdum rogata rogaturum. Hoc ego fretus liberalitatis præconio, tutior accedo cum precibus quam devotis possum et humillimis, quatenus ad honorem Dei et Dei Genitricis Mariæ, ad munimen et reverentiam Ecclesiae sanctæ, cui licet peccator præsidco, de pretioso et copioso thesauro vestro suscipiam reliquias aliquas, specialiter autem pretiosi martyris Christi Dionysii. Cum igitur mittenda paraveritis tam optata, quam pretiosa donativa, quæ tamen mendicanti pietati charitas abundans negare non poterit; novit cautela vestra quam certis titulis designari debeant, quam tuto signaculo communiri, quam fidei portitori committi. Quæ autem petita charitatis vobis futura sit merces, procurabit uberius charitas ipsa, quæ Deus est, qui non digitum unum vel articulum dedit nobis ad pretium, sed totum se dedit in redemptionem (17).

EPISTOLA XXVII.

EUGENII PAPÆ AD SUGERIUM.

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto SUGERIO abbati Sancti Dionysii salutem et apostolicam benedictionem.

Officii nostri nos hortatur auctoritas, etc. *Vide in Eugenio III papa ad an. 1155.*

EPISTOLA XXVIII.

EUGENII PAPÆ AD SUGERIUM.

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis suis canonicis Sanctæ Genovefæ salutem et apostolicam benedictionem.

Quisquis Catholicæ fidei veritatem, etc. *Vide ibid.*

EPISTOLA XXIX.

SAMSONIS REMENSIS ARCHIEPISCOPI AD SUGERIUM.

Rogat ut succurrere sibi studeat contra burgenses de S. Remigio, qui milites conduxerant ut ecclesiam B. Mariæ et S. Remigii infestarent.

SAMSON, Dei gratia Remorum archiepiscopus,

ut habet Joannes prior Hagustaldensis, apud Twissden, t. I, col. 277, sed anno 1148, die 22 Aprilis, ad annum 1148 collocanda videtur hæc epistola, scripta post Remense concilium, cui Robertus interfuit.

charissimo ac præcordiali amico suo SUGERIO venerabili abbati Beati Dionysii salutem, et quidquid in utraque vita melius, quidquid jucundius.

De vestra dilectione et strenuitate confisi, quam sæpenumero experti sumus, benignitatem vestram cum multa precum instantia suppliciter exoramus, quatenus nunc in magna necessitate nostra ad honorem Dei et vestrum, et ad liberationem ecclesiarum beatæ Mariæ et Beati Remigii, absque longiore mora nobis in manu forti succurrere studeatis. Burgenses etenim de Sancto Remigio, qui prædictis ecclesiis et nobis atroces injurias et detrimenta gravia intulerunt, nunc tandem contra nos superbe insurrexerunt, et milites conduxerunt ut nos infestent, et ea quæ ad nos pertinent diripiant (18).
Valete.

EPISTOLA XXX.

TREVERENSIS ARCHIEPISCOPI AD SUGERIUM.

Quærit quid ipsi de Hierosolymitana expeditione intimaverunt nuntii regis Franciæ.

ALBERO Dei gratia Treverorum humilis minister et servus, SUGERIO amico charissimo abbati Sancti Dionysii, orationes et intimæ dilectionis affectum.

Benignitatis vestræ benigna recordatio dum menti nostræ se ingerit, cor meum et anima jucundius hilarescit, certumque est nobis talem virum merito venerari, quem longe lateque titulus meritorum docet honorari. Igitur quoniam hoc jure amplecti debeo, ad servitium vestrum accingi cupio; sed quia absentia nimis impedit effectum, bona devotio complet orationibus affectum. Relatum est nobis, Pater et domine, nuntios venisse vobis a domino rege Franciæ, qui certitudinem de expeditione debeant intimare. Si ita est, rescribite nobis quæ potestis, et si qua vobis placent, quæ apud nos sunt, parati sumus ad omne servitium} vestrum honore, bona voluntate. Valete. Puerum quem vobis commisimus benignitas vestra benigne instruat et foveat.

EPISTOLA XXXI.

PETRI ABBATIS CLUNIACENSIS AD SUGERIUM.

Venerabili et charissimo domino nostro SUGERIO abbati Sancti Dionysii, frater P. humilis Cluniacensis abbas salutem et sinceram in Domino dilectionem.

Et aliis litteris vobis nuper mandavimus, et præsentis scripto, sicut in corde nostro est, iterum replicamus, quod præ cæteris partium vestrarum præla-

(18) . . . *Diripiant.* Ad an. 1147 referenda videtur hæc epistola, ex nota temporaria sequentis epistolæ. Cæterum quieti monachorum S. Remigii providit redux ab expeditione Hierosolymitana Ludovicus VII diplomate quod recitat Martenius t. I Ampliss. Collect., col. 815, in quo præter alia: « Ex more antecessorum nostrorum regum, regia nostra præceptione sicut et ab illis decretum est, decrevimus, inquit, et publica auctoritate constituimus ut castrum in quo idem B. Remigius corpore quiescit, cum burgo quod adjacet sibi, immune sit ab omni aliena justitia et potestate, et præter abbatem et

Atis personam vestram singulariter diligimus, et sicut specialem Cluniacensis Ecclesiæ amicam propensiori charitatis affectu veneramur. Unde non modice gravamur quod reverentiam vestram, quam tam studiose diligimus, nec raro saltem videre permittitur, et desiderata diu colloqui vestri opportunitas importunis multiplicium negotiorum nostrorum occupationibus impeditur. Mittimus itaque dilectioni vestræ charissimum fratrem nostrum et intimum amicum, domnum Hugonem de Creccio, per quem beneplacitum vestrum nobis significare poteritis. Si quid enim scimus aut possumus quod vobis utile cognoscamus et commodum, hoc servitio vestro tam in temporalibus quam in spiritualibus exhibere parati sumus. De cætero verbum quoddam secretum, quod scripto credere noluimus, in ore domini Hugonis posuimus, quod ea ratione mandavimus ut et vos illud secretum habeatis, et sicut expedire videritis caute tractetis.

EPISTOLA XXXII.

EUGENII PAPÆ AD SUGERIUM.

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio SUGERIO abbati Sancti Dionysii, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum Dominus ac Redemptor noster, etc. *Vide in Eugenio papa III, ad an. 1153.*

EPISTOLA XXXIII.

PETITIO CONVENTUS SANCTI RICHARII AD SUGERIUM PRO ELECTIONE ABBATIS.

Ego STEPHANUS Centulensis prior cœnobii, totusque ejusdem loci conventus.

Notum fieri volumus omnibus sanctæ Ecclesiæ filiis, ad quorum notitiam litteræ istæ pervenerint, quod nos omnes S. Richarii monachi domnum Petrum Bituricensem S. Dionysii monachum, consilio et assensu religiosarum nostræ provinciæ personarum, ac militum, et procerum nostrorum, clericorum etiam ac burgensium, regulariter et canonice nobis in pastorem elegimus.

EPISTOLA XIV.

THEODERICI EPISCOPI AMBIANENSIS AD SUGERIUM.

Monet secreto ut vigilet de eligendo viro religioso in abbatem S. Richarii.

Charissimo domino et Patri SUGERIO venerabili abbati Sancti Dionysii, T. Dei gratia Ambianensis presbyter humilis, ex animo servitium.

In aurem vobis loquor, quia cum multis malis fatiger et assiduis, ante omnia super enormitate monasteriorum meorum spiritus meus atteritur.

ejus monachos nullus ibi exercent ullam judicariam districtiorem; et liceat abbati et fratribus ibidem habere et caumas, et furnos, et arces, et molendinos, et piscaturas, et judicaria, et mercatum, cum res illud postulaverit et quæcunque illorum plaudo et usibus visa fuerint, et libere permittimus et donamus, etc...

« Actum publice Parisiis, anno Incarnati Verbi 1151, epacta XII, concurr. VII, regni vero nostri XIX (a prima coronatione, vel ab obitu patris XIV), astantibus in palatio, » etc.

Nunc autem monasterium Sancti Richarii ordinandum est, et monachi diffugia querunt et protelationes. Unde premanimus vos, quia nisi cogantur in manu valida, personam eligent ad voluntatem suam pravam, utpote homines qui ordinem nunquam didicerunt. Siquidem monasterium hoc viro cordato indiget et religioso, et, ut mihi videtur, aut Bernardus prior de Aquicincto, aut Drogo prior de Lebuno, ibi necessarius est. Valete, et super hoc verbo vigilate.

EPISTOLA XXXV.

GAUFRIDI MAJORIS ET TOTIUS S. RICHARII COMMUNE
AD SUGERIUM.

Rogant ut monachum suum Petrum, electum S. Richarii abbatem, mittere non differat.

Omni honore dignissimo SUGERIO venerabili abbati Sancti Dionysii domino suo G. major, et vassores, et tota S. Richarii communia, in Domino salutem et debitum servitium.

Serenitatem vestram exoramus ut desolationi Ecclesie nostrae, quae tandiu sine rectore languit, subveniatis. Dominum Petrum monachum vestrum, consilio monachorum nostrorum, et religiosarum nostrae provinciae personarum, et militum, et burgensium, canonice electum (19) vestri gratia quam citius potestis, sicut domui nostrae necesse est, mittere ne differatis. Valete.

EPISTOLA XXXVI.

EPISCOPI SARAB. AD SUGERIUM.

Primo laudat eum impense; tum exposcit ab eo reliquias S. Dionysii, et excusat se quod, cum in Normanniam transisset, visitare eum nequiverit ante suam in Angliam reditum.

Dilecto et merito diligendo patri et domino SUGERIO Dei gratia abbati Sancti Dionysii, regni Francorum rectori, JOSEELUS [al. JOSCELINUS] eadem gratia Sarab. episcopus, sub pennis cherubin manus hominis.

Opinionis vestrae odor, qui circumquaque diffunditur, nos de transmarinis partibus in amorem vestri currere fecit (20). Venimus ergo de finibus terrarum, vestram scilicet nostri temporis Salomonis audire sapientiam. Sapientiam audivimus, templum quod aedificastis aspeximus, ornamenta quae a

(19) *Canonice electum.* Vide supra epistolam 55.

(20) Post Remense concilium, anno 1148 media Quadragesima celebratum, cui concilio Joscelinus cum Theobaldo Cantuariensi archiepiscopo interfuit.

(21) *In Angliam direxit.* Theobaldus tunc apud S. Audomarum morabatur, ab Anglia profugus. Nempe ut habet Gervasius Dorobornensis apud Twisden, col. 1364: « Soluta Remensi concilio, Theobaldus Cantuariensis archiepiscopus, accepta domni pape benedictione et redeandi licentia, Cantuariam prospere perveniens, a conventu suo et civibus Cantuarie honorifice susceptus est. Quo audito, rex, qui tunc forte Londoniae morabatur, ira commotus, celeriter Cantuariam venit, et inter ipsum et archiepiscopum multis per internuntios habitis sermonibus, sed minus quam decebat ad pacem proficientibus, tandem archiepiscopum Angliam exire coegit.

A vobis oblata sunt et offeruntur vidimus, ordinem ministrorum et ministeriorum attendimus: et merito in illius Australis reginae voces erumpimus, quia media pars non fuerit nobis nuntiata, et quoniam major est sapientia et opera quam rumor fuerit in terra nostra. Quis enim non miretur hominem unum tot et tanta sustinere negotia, ut et Ecclesiarum pacem conservet, statum reformet, et regnum Francorum armis tueatur, moribus ornet, legibus emendet? Merito itaque mare intrare debuimus, et vitam nostram velo et ventis committere, et longi itineris innumeras experiri difficultates, ut ad vestram possemus pervenire notitiam. Sed parcat nobis vestra serenitas, quod in discessu nostro a Gallia faciem vestram, sicut voluimus, videre non valuimus. Traxit nos inevitabilis necessitas, injuncta obedientia. Cum enim in Normanniam transissemus pro negotiis Ecclesiae nostrae, quae vobis ex parte aperueramus, vocavit nos dominus Cantuariensis metropolitanus noster ad matris nostrae Cantuariensis Ecclesiae negotia, et nec indulto nobis respirandi spatio in Angliam direxit (21). Excuset nos ergo apud se vestra benignitas, quos tam manifesta excusat necessitas. De caetero mittimus vobis archidiaconum nostrum, qui nos plenius excuset, et qui nobis amoris, quem erga vos habemus, fructum ex parte reportet: reliquias scilicet egregii martyris Dionysii, per quas non solum in nobis, sed in Ecclesia Sarab. perpetua nominis vestri memoria vivat. Caetera quae a vobis postulamus, viva voci praesentium latoris commisimus. Valeat excellentia vestra, charissime Pater.

EPISTOLA XXXVII

COMITIS ANDEGAVENSIS AD SUGERIUM.

Sanum se profitetur et paratum ad serviendum regi, perinde ac si rex praesens adesset.

SUGERIO Dei gratia venerabili abbati Sancti Dionysii charissimo suo, GAUFREDUS dux Normanniae et comes Andegavensis, salutem et dilectionem

Sciatis quod gratia Dei sanus sum et incolumis, et paratus facere praecceptum domini mei regis. Et ideo mando vobis, sicut charissimo meo, quod si necesse fuerit vocetis me ad servitium regis, et certissime habebitis me paratum ad omnia quae vo-

D Qui post paucorum inducias dierum, apud Dovoriam transfretavit, et in Franciam secessit: ubi per aliquod tempus demoratus, a regina (Angliae) et Wilhelmo Iprensi ad Sanctum Audomarum revocatus est, ut eum juxta positum regni nuntii facilius possent adire: sacravit autem ibidem Gilebertum Herefordensis Ecclesiae electum, Nonis Septembris, assistantibus et cooperantibus episcopis transmarinis Thidrico Ambianensi et Nicolao Cameracensi. Hinc igitur et inde venientibus crebro ac redeuntibus nuntiis, episcopis, abbatibus, clericis et laicis, sed ad bonum pacis minus accedentibus, missis epistolis ad diversas Anglorum ecclesias, interdicti sententiam ad statutum terminum, id est pridie Idus Septembris, observandum promulgavit archiepiscopus. Haec describenda censuimus ad demonstrandum hujus epistolae tempus.

ritis ad servitium regis, et diligentius quam si præsens adesset.

EPISTOLA XXXVIII.

COMITIS THEOBALDI AD SUGERIUM ET RADULFUM COMITEM.

Rogat ne capiceriam Ecclesiæ Carnotensis exigant jure regaliæ, cum regale Carnotensis episcopatus ipse de rege teneat in feodum.

SUGERIO Dei gratia abbati Sancti Dionysii et comiti RAD. amicis suis, THEOBALDUS Blesensis comes salutem et dilectionem.

Relatum est nobis quod exigitis ab episcopo Carnotensi capiceriam Carnotensis Ecclesiæ, qui eam de regali esse asseritis, quam Gaufridus bonæ memoriæ episcopus in manu sua tenebat, quando a sæculo migravit. Unde vobis notum fieri volo quod regale Carnotensis episcopatus de rege in feodum teneo cum alio feodo meo, ita quod decedente episcopo regale episcopatus meum proprium est, quousque alius substituatur. Et ideo vos rogo ut pro regali, quod meum est, capiceriam ab episcopo non requiratis; sed si eam precibus ab episcopo quæsieritis, inde me non intromitto. Valete.

EPISTOLA XXXIX.

LUDOVICI REGIS AD SUGERIUM.

Scribit de itinere suo usque Antiochiam; mandat vero ut pecuniam colligere et mittere festinet.

(Anno 1148.)

LUDOVICUS Dei gratia rex Francorum et dux Aquitanorum, SUGERIO venerabili abbati S. Dionysii, salutem et gratiam.

Compulit nos dilectio vestra ut quam citius potuimus de partibus Orientis super statu nostro certa vobis significarem. Scimus etenim, scimus quoniam ad cognoscendum de eo totis animæ desideriis avidè suspiratis, nihilque vobis jucundius esse poterit quam ut de nobis læta suscipiatis. Ex quo regni nostri fines excessimus, bene prosperavit nobis Dominus viam nostram, et usque Constantinopolim sanos et incolumes nos cum magna lætitia et incolunitate totius exercitus miseratio divina perduxit. Ibi vero ab imperatore (22) gaudenter honorificeque suscepti, cum aliquantulum immorassimus, pro his quæ necessaria visa fuerant apparandis transfretavimus ad Brachium, et per Romanicæ partes direximus iter nostrum. In quibus sane partibus, tam pro fraude imperatoris, tam pro culpa nostrorum, non pauca damna pertulimus et graviter quidem in multis periculis vexati sumus. Non defuerunt quippe nobis assiduæ latronum insidiæ, graves viarum difficultates, quotidiana bella Turcorum, qui permissione imperatoris in terram suam militiam Christi persequi venerant, et in detrimentum nostrum totis viribus incumbabant. Et quoniam in multis locis non poterant victui necessaria reperiri, graviter af-

lictus fuit per aliquantulum temporis populus fame, et in una dierum, prout peccatis nostris exigentibus iudicium divinum permisit, plerique ceciderunt de baronibus nostris (23). Fuerunt enim mortui in ascensu montanæ Laodicæ minoris inter districta locorum, consanguineus noster comes de Guarenna, Rainaldus (24) Tornodorensis, Manasses de Bulis, Gaucherius de Monte Gaii, Evrardus de Bretoilo et cæteri quamplures, de quibus opportunius lator præsentium annuntiabit, quia dolor nos loqui latius non permittit. Nos autem ipsi frequenter in periculo mortis fuimus, sed tamen ab his omnibus per Dei gratiam liberati, persecutiones Turcorum potenter evasimus et usque Satalciam (25), salvo exercitu, Domino protegente, pervenimus. Ibi vero, cum de B prosequendo itinere diu multumque deliberassemus, episcoporum ac principum commune nobis consilium dedit, ut quoniam nobis equi diutinæ famis ac laboris attritione defecerant, et major adhuc viæ difficultas restabat, per mare Antiochiam in navibus festinarem. Eorum itaque sequentes consilium, die Veneris post mediam Quadragesimam (19 Martii) cum maxima parte principum nostrorum apud prædictam civitatem felici navigatione pervenimus, et inde vobis præsentis litteras mittere curavimus. De cætero, omne opus nostrum in manu Dei est, qui, sicut in ipso confidimus, non derelinquet nos sperantes in ipsum, sed negotium suum ad gloriosum perducet effectum. Illud enim certissime scitote quoniam aut nunquam redibimus, aut cum gloria C Dei et regni Francorum revertemur. Restat igitur ut vos frequenter memoriam nostri habeatis, et religiosorum orationibus semper et ubique nos attentius commendetis. Et quoniam pecunia nostra in multis et variis expensis non mediocriter imminuta est, omnino nobis necessarium est ut ad colligendam eam studiosius intendatis, et quam citius poteritis per fideles nuntios quidquid coadunatum fuerit nobis mittere festinetis. Omnino namque negotium Christi prosequi nisi in multis expensis et in multo labore non valemus. Valete.

EPISTOLA XL

SUGERII AD EUGENIUM PAPAM.

Narrat canonicos regulares S. Genovesæ introductos esse, monetque quid ad hujus operis absolutionem sit necessarium.

(An. 1148, mense Augusto.)

(23) Charissimo domino et Patri universali Dei gratia summo pontifici EUGENIO, SUGERIUS Beati Dionysii humilis minister, devotas in Christo orationes, obedientiæ, et servitii plenitudinem.

Susceptis apostolicæ præceptionis venerandis apicibus, de monasticæ religionis positione in ecclesia Beatae Genovesæ Parisiensis, tantum tamque Deo

(22) *Ab imperatore.* Emmanuele.

(25) *Consanguineus noster.* Guillelmus. — De clade quam egressus a Laodecia passus est exercitus mense Januario 1148, legendus Odo de Diogilo, lib. vi, p. 63 et seq.

(24) Rainaldus filius Guillelmi II comitis Nivern.

(25) Apud Satalciam Ludovicus Purificationem B. Mariæ fecit, ex Odone de Diogilo, lib. vii, p. 69.

(26) Vide Eugenii III papæ litteras datas Lingonis, iii Kal. Maii, an. 1148.

placitum negotium tanquam cœlitus nobis commissum gratantissime amplectentes, eo quod super hoc ipso præsentialiter sanctæ paternitatis vestræ celsitudo, cum non nisi imperare oporteret, parvitatem nostram prius rogaverit, totis animi viribus effectui mancipare elaboravimus. Quamvis enim occasione querulorum canonicorum ad vos proficiscentium, eo quod curia Romana consuevit aliquando, quod turpe non est, cum re mutare consilium discrete distullemus, nulla tamen contradicentium nobilium aut innobilium clericorum seu laicorum oppositione tepescere, aut in aliquo super hoc ipso remissius habere decreveramus. Cum subito proxima die fere tertia aut quarta, qua designatum abbatem et monachos in ecclesia eadem ponere proposueramus, ecce præfati canonici, videlicet cantor et alii, a facie vestra redeuntes mutatam pro bono pacis sententiam canonicorum regularium positione nobis reddiderunt (27). Nos autem æque devote ac grantanter secundam ac si primam recipientes sententiam, assumptis nobiscum venerabilibus et sapientibus viris, videlicet abbate Sancti Germani (*Hugone*), Sancti Petri Fossatensis (*Ascelino*), Sancti Maglorii (*Baldovico*), Sancti Petri de Ferrariis (*Joanne*), et aliis de melioribus personis assistentium vicinorum, ad eundem Sanctæ Genovefæ locum acceleravimus, et in capitulo eorum quid super hoc extremo, quid super primo capitulo, secundum tenorem litterarum quas nobis detulerunt, prosequi vellent, consulte convenimus. Qui, ut erant diversi, diversa sentientes, cum aut utram aut neutram concorditer prosequi nollent sententiam, multa et morosa reprehensione, quod etiam postulata, quod etiam misericorditer concessa refutarent, insistebamus, donec qui sanioris erant consilii et filii lucis, canonicos regulares se suscepturos pacifice promiserunt. Nos autem super hoc ipso exhilarati, quoniam quidam de melioribus abbatem sibi constitui, et canonicos de Sancto Victore postulabant, communicato cum assistentibus consilio, tum quia nullam penes nos religiosorem in suo statu novimus ecclesiam, tum quia propinquitate loci ad omnem eorum sive interiorem sive exteriorem commodior existit necessitatem, ad eos divertimus, virumque venerabilem abbatem Sancti Victoris (*Gilduinum*) operibus pietatis approbatum, modo seorsum, modo in conventu suo, ut his opem ferret, et adjutor Divinitatis evelleret et destrueret, ædificaret et plantaret, in nomine Domini suppliciter efflagitabamus. Qui ut emeritus Pater et ejusdem loci providus procurator, cum hoc ipsum instanter recusaret, ut priorem suum virum venerabilem et religiosum, abbatem fieri postulare nos comperit, obortis lacrymis cum

A fletu et angustia cordis, senium defectumque suum opponens, ejusdemque prioris consilium et auxilium si eo careret deplorans, fere per totam diem recusando, et quod nunquam fieret detestando, usque ad proximam Nonam detinuit (28). Tandem vero victus precibus multorum, imo auctoritate vestra, qua eum importune oportune adjurabamus, tam misericordia quam pietate pro alieno commodo suum sustinens incommodum, eundem venerabilem priorem (*Odonem*) cum duodecim fratribus viris religiosi honestis nobis contradidit, quos in festo sancti Bartholomei (*die 24 Augusti*) ad eandem ecclesiam solemniter cum clero et populo civitatis induximus, et venerabili Meldensi episcopo M. (*Manasse*) quem nobiscum his agendis susceperamus, eadem die coram altari ejusdem Sanctæ Genovefæ abbatem benedici solemniter opitulante sanctitate vestra fecimus. Finita vero ejusdem officii missa, claustrum, capitulum et refectorium eis deliberavimus, dieque sequente regalium ex parte domini regis ejus vices agimus potestatem contulimus, fidelitatem virorum ad eos pertinentium et juramenta securitatum eis fieri fecimus. Eapropter, Pater sanctissime, actionem nobis commissi negotii celsitudini vestræ summam significare dignum duximus, ut et vobis quod præcepistis factum esse placeat, et quam prompta sit parvitas nostra ad obedientiæ vestræ expletionem innotescat. De cætero sancti apostolatus vestri genibus provoluti spiritu, obnixè subnixè supplicamus, opus hoc opus manuum vestrarum manutenere et protegere, gladium S. Petri contra omnem æmulum importunitatem cominus evaginare. Appellationum quoque molestias, quibus quietem eorum jugiter indiscrete perturbarent, misericorditer si placet prohibere eandem ecclesiam Deo innovatam, tanquam novam plantam, donec perfecte radicata fuerit, crebra propagatione extendere. Quibus omnibus maximum poterit præstare suffragium, si quemadmodum inceptum est, in eadem ecclesia plenitudinem officii secundum observationem ordinis sui usque ad unum iota et unum apicem conservari feceritis, ne dissonantia officii, legendi et cantandi diversitas in scandalum regularium et irregularium emergat, ne ostiorum D apertio hac occasione nocte et die fratres conturbet, ne per eosdem æmulos aliqua infamia in eos subrepat: ut quiete ibidem omnipotenti Deo ad laudem et honorem sancti apostolatus vestri et personæ vestræ sempiternam remunerationem dignum Deo famulatum exhibere valeant. Quid namque de paternitate vestra sperarem? Ego ipse peccator ex hoc vestro opere aliquid misericordiæ Dei me lucraturum confido. Est et aliud quod paternitati vestræ volumus

(27) Datæ sunt hæc posteriores litteræ Vercellis xvi Kal. Julii ejusdem anni. Vide in Eugenio III.

(28) Non audiendus igitur scriptor Vitæ S. Wilhelmi abbatis Roschildensis, ubi ait:

« Abbas itaque S. Victoris, comperto eorum consilio de mutationis ordinis, dominum papam et regem Ludovicum precibus circumvenit affectuosius,

ut ordo S. Augustini in ecclesia, ad honorem Dei, et apostolorum Petri et Pauli, et B. Genovefæ virginis, horum patrocinio institueretur; multis asserens assertionibus, quod facilius ex contumacibus illis ad regularem vitam ipsorum quam ad habitum et consuetudinem monachorum converterentur. »

capitulum innotescere, ut sicut primum mandastis, A
salvis eorum tantum præbendis, præposituræ et ter-
rarum custodia canonicis regularibus remaneant.
Quoniam si exterioribus remanserint, omnia dilapi-
dabunt et sibi subripiant, et ad defectum victualium,
ut vel sic ordo periclitetur, forsitan crudeliter ela-
borabunt. Aliud quoque est, quo in hoc principio
laboris sui filii vestri potissimum indigent. Quem-
dam Rodolphum æmulantem et derogantem eorum
religioni mucrone beati Petri, ut convertatur, fe-
riendo compescatis, et ne impunitate ejus aliorum
emergat contumacia, ejus stultitiam reprimatis.
Conterat Dominus omnipotens omnem hostem sub
pedibus vestris. Eos autem servitio vestro paratos,
et Ecclesiam nostram, sed et charissimum filium
vestrum Ludovicum regem Francorum in opere Dei
tam laboriose negotiantem sanctis orationibus
vestris commendamus, rogantes ut si quid certum
de eo audistis, nobis insinuetis. Valeat in æternum
sanctitas vestra, amantissime Pater et domine.

EPISTOLA XLI.

COMITIS VIROMANDENSIS AD SUGERIUM.

Rogat ut clericis Belvacensibus ad preces reginæ pecunia indulgeatur de redditibus episcopatus Belvacensis, ad expensas itineris ipsorum ad papam pro electione Henrici in episcopum Belvacensem.

SUGERIO Dei gratia abbati Sancti Dionysii, R.
[RADULFUS] Viromandensis comes salutem.

Belvacenses clerici pro electione domni Henrici
Romam properant ad apostolicum, et ad perficien-
dum hoc opus pecunia est eis necessaria. Rogat
autem domina regina (29) et vos et me, ut de rediti-
bus episcopatus ex aliqua parte eis indulgeamus.
Rogo itaque vos, quoniam hoc multum volo et laudo,
ut ejus petitionem exaudiatis in tantum, ut Domino
regi gratum sit, et honor ejus et noster, quoniam
dominus noster est, et ei debemus quod pro alio
non faceremus. Valet.

EPISTOLA XLII.

GAUFREDI EPISCOPI BURDEGALENSIS AD SUGERIUM.

Significat terræ suæ statum et infestationem regis terræ per vicecomitem Gavarritanum.

Reverendo et in Christo charissimo suo SUGERIO
venerabili per Dei gratiam Sancti Dionysii abbati,
frater GAUFREDUS Burdegalensis Ecclesiæ dictus D
episcopus, cum salute dilectionis et obsequii quod
possit in Domino.

Statum terræ nostræ vobis siquidem ex condi-
cto significare habuimus, distulimus autem hoc us-
que modo, pro eo quia rebus se mutantibus non
nisi certa et cognita vobis fuerunt nuntianda. No-
veritis ita nos apud Menusanum (*Mansan*) in As-
sumptione beatæ Mariæ, ubi Auscitanus archi-

(29) *Regina...* Adalais, mater Henrici electi epi-
scopi, et regis Ludovici VII.

(30) *Gavarritanum.* Petrum alterius Petri viceco-
mitis filium et Guiscardæ, quæ Centulo fratri suo
successit in vicecomitatu Bearnensi: cujus nomine
successores Petri dicti sunt vicecomites Bearnenses
et Gavarritani, uti demonstrat Petrus de Marca in

episcopus (*Guillelmus*) et fere omnes episcopi et
proceres totius Guasconicæ convenerant, Gavarrita-
num vicecomitem (30) in præsentia omnium con-
venisse super imparatione et infestatione terræ do-
mini regis ab ipso et a suis, sed et de obsidione qua
tenebat Aquensem civitatem, quæ de proprietate
regis est, obsessam. Perlectæ quoque fuerunt in
medium, et a nobis expositæ illi litteræ domini
papæ (31), in quibus continebatur sententia excom-
municationis in ipsum et in totam terram suam,
nisi ab inquietatione terræ regis desisteret. Grave
multum fuit illi et suis hoc audire, fuit tamen qui
et hæc et duriora fortassis in palam loqueretur.
Et licet non omnia pro voluntate nostra continge-
rent, eo tamen nec sine magna difficultate deveni-
mus, quod in octavis beatæ Mariæ de.... [*f. suppl.*
de Septembri] colloquii ad invicem dies statuta
est, ubi juxta consilium præfati archiepiscopi et no-
strum, de inquisitione, quam ex parte domini papæ
et pro domino rege illi feceramus, se acturum pro-
misit. Quid ipse acturus sit super hoc nescimus;
verumtamen dicitur quia sententiam diu sustinere
non poterit, si districte teneatur. Unde necesse vide-
tur ut a domino papa iterato sub omni restrictione, si
quis de partibus vestris ipsum adiret, eadem sen-
tentia vel gravior tenenda præciperetur, quia sunt
fortassis qui trepidant, nec ad unius jussionis vo-
cem cito moventur. Cæteri vero proceres nostri
per Dei gratiam ad bonum et ad pacem terræ nostræ
præiores solito esse videntur. Martinus autem,
qui deputatus fuit custos turris Burdegalensis, de
novo viam universæ carnis ingressus est. Turris
ipsa, sicut ab eodem Martino acceperamus, et per
nostros quos ad videndum misimus pro certo co-
gnovimus, omnino imparata est, et de munitione
et de victuali etiam, quoniam, sicut ipse Martinus
sæpe nobis conquestus est, nec ipse nec cæteri
qui cum eo erant clientes procuracionem prout
oporteret habere poterant. Unde quoque dicebat
quatuordecim libras, quæ illi altero anno promissæ
fuerant, se fideliter expendisse, et ad turris muni-
tionem, et ad suam atque eorum qui secum erant
supplendam necessitatem. Nunc quoque eo defuncto,
qui ibi remanserunt minus idonei videntur ad
custodiendum. Sed et domus illa, de qua credimus
vos audisse, nondum est ibi ædificata, cum tamen
pernecessaria esset. Quia igitur regni consilium at-
que provisio vobis incumbit, et domino comiti Rod.,
quem per vos petimus habere salutatum, et hæc
eadem illi significari: sit sollicitudinis vestræ et
illius, ut his diligenter consideratis, si honorem
regni diligitis, si terram ei vultis servare, pro in-
stanti necessitate, et de munitione turris et reædi-

Hist. Bearnensi, p. 441.

(31) *Litteræ domini papæ*, etc. Eas Eugenii litte-
ras non habemus. Sed illæ forte sunt quibus in gra-
tiam cruce signatorum prohibet ut de omnibus quæ,
cum crucem acceperint, quiete possederint, ulla
deinceps quæstio moveatur, donec de ipsorum reditu
vel obitu certissime cognoscatur.

firatione domus, et de idoneis et strenuis custodibus, et bono eorum provisoro mittendis, et quomodo necessaria suppetant ipsis, remota dilatione provideatis. Sed et de ministerialibus Aquitanix a domino rege constitutis, et his qui sub eis sunt prepositis lator presentium frater N. de his quidem et de aliis quæ novit vobis expediet, cui volumus ut credatis sicut et nobis. Quippe is est quem nostis, et qui vera vobis dicet, utpote fidelis et amicus pro posse suo in omnibus quæ ad regem pertinent. Per ipsum quæ placuerit nobis reman- detis.

EPISTOLA XLIII.

DECANI ET CONVENTUS ÆDUENSIS AD SUGERIUM.

Rogant ut electioni Henrici, fratris Burgundix ducis, assensum præbeat, ejusque personam papæ commendet.

SUGERIO Dei gratia S. Dionysii venerando abbati, Patri et domino, W. [WILLELMUS], Eduensis Ecclesix decanus cum universo conventu, salutem et debitam reverentiam.

Regiæ excellentiæ per omnia ut decet debitum honorem et dignitatem conservantes, vobis, cui divina providente clementia dominus noster rex vices suas commisit, electionem nostram juste et canonice factam presentamus. Elegimus siquidem Henricum (52) fratrem ducis Burgundix, archidiaconum nostrum de regia stirpe ortum, consilio et assensu religiosarum personarum et totius cleri et populi. Obsecramus itaque excellentiam vestram, quatenus huic electioni nostræ assensum vestrum præbeatis, et litteris vestris personam electi domino papæ commendatis.

EPISTOLA XLIV.

DECANI NOVIOMENSIS AD EUMDEM SUGERIUM.

De electione Balduini abbatis de Castellione, in episcopum Noviomensem, ut vice domini regis ei assensum præbeat

SUGERIO Dei gratia Sancti Dionysii venerabili abbati et vicario regni, B. [BALDUINUS] Noviomensis Ecclesix decanus totumque capitulum salutem.

Religiosum et honestæ famæ virum abbatem de Castellione Balduinum consilio religiosorum viro- rum communi assensu capituli electum nobis in episcopum (55) discretioni vestræ notificamus, et ut vice domini regis tam competenti et honestæ electioni facilem præbeatis assensum, supplicamus.

EPISTOLA XLV

EUGENII PAPÆ AD SUGERIUM.

GENIUS episcopus servus servorum Dei, dilecto filio SUGERIO abbati Sancti Dionysii, salutem et apostolicam benedictionem.

(52) *Henricum.* Henricus erat Hugonis II Burgundix ducis ex Mathilde Turemensi filius; Odonis II ducis, Roberti itidem Augustodunensis episcopi; Galterii quoque Lingonensis episcopi, frater. Apud Cistercium pallio donatus est ab Eugenio III. an. 1148, dum generali Cisterciensium capitulo præesset. Hæc ex Mabillonio auctores Gallix Christ. Verum Eugenius non anno 1148 sed anno 1147, Cisterciensi ca-

Quoniam ad religiosorum spectat officium, etc. *Vide in Eugenio III ad an. 1155.*

EPISTOLA XLVI.

ABBATIS CLAREVALLENSIS AD SUGERIUM.

Amantissimo patri et domino SUGERIO Dei gratia venerabili abbati Beati Dionysii, frater BERNARDUS de Claravalle, salutem et orationes.

Benedictus Deus, qui in manu vestra operatus est salutem in ecclesia Sanctæ Genovefæ, ut domus Dei restitueretur ordini et disciplinæ. Agit vobis gratias apostolica ipsa auctoritas, quod fideliter et efficaciter opus magnificum incœpistis. Agimus et nos quas possumus gratias, et quicumque Dominum diligunt in veritate. Rogamus itaque et obnixius postulamus ut secundum apostolicarum tenorem litterarum operi manuum vestrarum dexteram porrigatis, ut quod magnifice cœptum est, vestræ magnitudinis opera perfici possit in dies et feliciter consummari. Jam pro ecclesia Sancti Victoris charitatem vestram sollicitare superfluum judicavimus, quia omnium Ecclesiarum vobis custodia commissa esse noscitur. Sed his debetis amplius quarum religio amplius noscitur indigere.

EPISTOLA XLVII

SUGERII ABBATIS AD PAPAM EUGENIUM.

Quid contra canonicos S. Genovefæ, qui Romam cœtervatim properabant parentes ne quid in ipsorum vita et re familiari immutaretur, factum sit opus significat.

Charissimo domino et patri Dei gratia universali et summo pontifici EUGENIO, SUGERIUS Beati Dionysii abbas obedientiæ et servitii plenitudinem.

Laudem Domini loquitur os meum, quod tanta tanti patris et universalis domini celsitudo pro executione debitæ obedientiæ apud Sanctam Genovefam parvitati nostræ, quæ pene nulla est, grates reddere non dedignatur. Profecto inter alia hoc potissimum exstat, quo ad omnem indifferenter obedientiæ plenitudinem animamur, quo ad omnium mandatorum vestrorum executionem pro toto posse tam pie quam audacter accingimur. Sane quod præ manibus est Sanctæ Genovefæ negotium, opus divinum, opus sanctum, opus quod operatus Deus per vos in diebus nostris miserrimi illi seculares non tam canonici quam Sanctæ Genovefæ persecutores, apud nos impedire non valentes, cœtervatim Romam properantes festinant, si forte quacunque occasione, quocunque pietatis honesto aut inhonesto modo Petri constantiam movere, curiam Romanam petitionibus flectere, familiares, et per familiares alios decipere, pro vita, pro moribus, pro re familiari qualicunque ne mutetur, toto nisu animi et corporis innitentes.

pitulo præfuit, prout ostendimus in Eugenii gestis infra edendis.

(55) *Electum nobis in episcopum.* Robertus de Monte, editionis Pistorianæ ad ann. 1148, *Simon gloriosus Noviomensis pontifex, inquit, apud Seleuciam diem claudit: cui succedit Balduinus abbas Castellionis.* Patrologiæ tom. CLX.

Verum quia causa Ecclesiæ causa Dei est, Petro et A Petri vicario per Petrum comissa, confidimus in Domino Jesu quia ipse qui cœpit perficiet, nec poterunt viri offensores Dei et sui proditores adversus religionem in curia capitali religionis prævalere. Qui quam indiscrete et irreverenter contra præceptum vestrum se habuerint, vestræ paternitati significare dignum duximus. Thesuros quos nobis præcepistis assignare abbati et canonicis regularibus, audiente archiepiscopo Remensi (*Samson*), et episcopo Suesionensi (*Gosteno*), et aliis quamplurimis religiosis personis, ex parte vestra ostendentes litteras præceptionis vestræ exegimus. Qui iniquitate involuti, nequitia excæcati, nec thesauros furtim sublato, videlicet quatuordecim marcas auri, ut aiunt, de feretro sanctæ Genovefæ, nec reliquias ejusdem, videlicet casulam sancti Petri, pro quo eos regia potestate, nisi eis pro reverentia vestræ celsitudinis parceremus, tanquam fures aut raptores tenuissemus, nullo modo reddere voluerunt. His igitur et hujusmodi injuriis Deo et sanctis ejus et apostolicæ reverentiæ derogantes, pro contemptu, pro inobedientia, pro sacrilegio in ultionem ecclesiasticam decedentes, quem meruerunt ex rigore justitiæ recipere talionem, eos in proximo sentire, suppliciter efflagitamus. Illic enim superbiendo ascenderunt, unde eos justo judicio prosternere, et servos Dei in pace conservare facillime potestis. Sapius enim multa convicia, minas terribiles eis intulerant, garciones suos eandem Sanctæ Genovefæ ecclesiam noctu intrare, et ostia eorum frangi fecerant, contra canonicos Matutinas incipientes conclamare ne alter alterum audiret impulerant, donec nos super his injuriis ab eisdem canonicis regularibus vocati illuc acceleravimus, oculorum excæcationem et membrorum detractionem helluonibus hujusmodi, si quid simile deinceps committerent, terribiliter promisimus, servientes de nocte, si qui intercepterentur crebro transmisimus, et sic per Dei gratiam zelo obedientiæ et regię majestatis terrore eos in pace tanquam Dei excelsi servos libentissime confovemus, et in hoc solo Dei ac sanctæ religionis amore quandiu vobis placuerit constanter perseveravimus. Verum tantum bonum, quo lætatur Ecclesia Dei, quo prædicabitur sancti apostolatus vestri usque in finem sæculi famosa beatitudo, taliter pacifice et quiete terminari poterit, si iis religiosis chorum, capitulum, claustrum et refectorium ad conservationem sanctæ religionis juxta ordinem sancti Victoris illis exclusis deliberari feceritis. De redditibus etiam exterioribus et terrarum custodia cavendum erit, ne in manibus eorum, quia eam omnino religiosorum odio destruerent, dimittatis. Constat enim quod irregulares regularibus nunquam nisi in manu forti consentient, neque pro extorta peccatorum voluptate, nisi

(34) Manasses de Bulis an. 1148, mense Januario, mortuus est in ascensu montanæ Laodiceæ, ex epistola regis Ludovici, supra, sub num. 59.

(35) Sugerio soli comissa fuerat in conventu Stampensi administratio regni; sed post regis dis-

misericordia Dei effecerit, eis vera pace jungentur.

EPISTOLA XLVIII.

LUDOVICI REGIS AD SUGERIUM

Mandat ut res Reginaldi de Bulis, qui in Oriente remanebat, et hæreditatem Drogonis defuncti servari curet.

LUDOVICUS Dei gratia rex Francorum et dux Aquitanorum, SUGERIO eadem gratia venerabili abbati Sancti Dionysii, salutem et gratiam.

Super Reginaldo de Bulis, qui nobiscum ad Dei servitium et nostrum peragendum in Orientis partibus remansit, vobis mandamus quatenus terræ suæ, quam defuncto fratre suo Manasse (34) jure patrimonii obtinere debet, et hominibus omnibus ad eum pertinentibus tanquam nostris propriis providentiæ curam adhibeatis; et si quis eos in aliquo infestare voluerit, vos pro posse vestro vestrum illis impartiamini auxilium. Super Drogone de Munci, qui mortuus est, similiter vobis mandamus, quatenus hæreditatem suam tanquam nostram propriam, ad nostram siquidem utilitatem, servari faciatis. Valete.

EPISTOLA XLIX.

HENRICI FRATRIS REGIS AD SUGERIUM.

Expetitus in episcopum Belvacensem, rogat ut alius eligatur.

Amantissimo Patri et domino SUGERIO Dei gratia abbati Sancti Dionysii, HENRICUS indignus monachus Clarævallensis æternam in Christo salutem.

Molestum mihi est quod occasione mei Belvacensis fatigatur Ecclesia. Unde et ab initio denuntiaveram clericis ne inutilem laborem assumerent, aut Ecclesiam ipsam damnosa dilatione gravarent. Utinam autem vel nunc ipsa vexatio eis dederit consilium vel intellectum ut, omni frustratoria dilatione præcisa, Ecclesiæ Christi providere festinent, personam aliam idoneam tanto ministerio eligentes! Quod ut celeriter fieri jubeatis, et deinceps inaniter laborare, si id forsitan tentare voluerint, omnino prohibeatis, dilectam mihi in Christo paternitatem vestram obnixius et affectuosius rogo. Hoc enim indubitanter vos credere volo, quia quanto amplius super hoc laboris assumeretur, tanto amplius amitteretur. Valete in Domino semper

EPISTOLA L

LUDOVICI REGIS AD SUGERIUM ET ALIOS.

Mandat ut persolvi curent pecuniam quam mutuo acceperat per Ebrardum magistrum Templi.

LUDOVICUS Dei gratia Rex Francorum et dux Aquitanie, S. [SAMSON] Remensi archiepiscopo, SUGERIO Sancti Dionysii abbati famosissimo, et R. [RADULFO] comiti de Perona, cognato et amico nostro charissimo, salutem et gratiam nostram.

Dilectioni vestræ mandamus quatenus ea quæ Ebrardus magister Templi vobis mandaverit, certa habeatis (35). Nos siquidem eum ab Antiochia ad

cessum a S. Dionysio, datus est ei socius Remensis archiepiscopus. Et ne vobis duobus deesset gladius sæcularis, inquit Odo de Diegilo, tertius additus est, ut funiculus triplex difficile rumpetur.

mutuo accipiendam pecuniam nobis necessariam A sexto Idus Maii Acaron (36) misimus. Ex Dei itaque parte vobis mandamus et nostra, quatenus eis persolvi pecuniam quam citius faciatis, quam per eos nobis mutuo acquisitam, ex litteris vobis missis audieritis.

EPISTOLA LI.

EUGENII PAPE EPISCOPIS ANTISSIODORENSI, SUESSIONENSI, ET SUGERIO.

EUGENIUS episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus H. Antissiodorensi, G. Suessionensi episcopis, et dilecto filio suo abbati Sancti Dionysii SUGERIO, salutem et apostolicam benedictionem.

Dilectus filius noster L., etc. *Vide in Eugenio III papa ad an. 1153.*

EPISTOLA LII.

LUDOVICI REGIS AD SUGERIUM.

Mandat ut Arnulfo Lexoviensi episcopo centum et quatuor marcas argenti rependat, quas Arnulfus regi mutuo dederat.

LUDOVICUS Dei gratia rex Francorum et dux Aquitanorum, SUGERIO abbati S. Dionysii dilecto et fideli suo salutem.

Sciatis quia Arnulfus (37) Lexoviensis episcopus in magna necessitate præstitit mihi de suo auri et argenti quantum potuit, unde ei adhuc debeo centum et quatuor marcas argenti. Mando itaque vobis ut, remota omni excusatione et dilatione, eas illi de mea reddatis infra mensem postquam litteras istas receperitis, ita quod propter nullam causam ipse mihi offendatur vel disturbetur. Sciatis etiam quia prædictam pecuniam ei affidari feci.

EPISTOLA LIII.

EJUSDEM AD EUNDEM ET VIROMANDENSEM COMITEM.

Ut mortuis Alberto Davolt et Hugone filio ejus, turrim de Andresel, quam præfatus Albertus regis permissu exstruxerat, ad suum usque reditum servari curent.

LUDOVICUS Dei gratia rex Francorum et dux Aquitanie, SUGERIO eadem gratia venerabili abbati S. Dionysii, et R. [RADULFO] Viromandensi comiti cognato et amico suo charissimo, salutem et gratiam nostram.

Dilectioni vestræ notum fieri volumus, Albertum Davolt, nostrum siquidem familiarem, in Christi D nostroque servitio mortuum esse. Sed quoniam Hugonem ejus filium certa quorundam relatione didicimus fuisse mortuum, ob hoc vobis ut amicis nostris mandare curavimus, quatenus turrim de Andresel (38), quam præfatus Albertus nobis siquidem consentientibus firmaverat, juxta nostræ voluntatis

(36) Accaron. Accon seu Ptolemais.

(37) Arnulfus in Gestis Ludovici VII, cap. 48, interfuisse dicitur conventui Acconensi, anno 1148, die 20 Maii celebrato, in quo deliberatum fuit de obsidenda Damasco: qua soluta obsidione, in patriam remigrarunt plurimi Francorum, qui regis litteras hoc anno datas reportarunt.

(38) Andreselles, tribus circiter leucis distantem ab urbe Meloduno.

mandatum usque ad reditum nostrum servari faciatis, appositis et constitutis ex parte nostra custodiis, ne quid in nobis contrarietatis accidat. De cæteris vero rebus ad eum pertinentibus vobis mandamus quod sicut vestræ visum fuerit discretioni, illis honeste disponendo providentiæ curam adhibeatis. Valet.

EPISTOLA LIV.

EJUSDEM AD EOSDEM.

Mandat ut domum suam de Gisortio diligentiori cura servari satagant.

LUDOVICUS Dei gratia rex Francorum et dux Aquitanorum, SUGERIO eadem gratia venerabili abbati S. Dionysii, et R. [RADULFO] Viromandensi comiti, salutem et gratiam nostram.

B Nostra vobis manifestavimus negotia, et iterum vobis notum facimus (39), ut juxta nostræ voluntatis mandatum, illa pro posse vestro adimplere festinetis. De cætero vobis ut fidelibus et amicis nostris charissimis mandamus, quatenus domum nostram de Gisortio ad nostram siquidem utilitatem servari faciatis, et diligentiori cura amodo provideatis. Valet.

EPISTOLA LV.

EJUSDEM AD EOSDEM.

Mandat ut amico suo Arnulfo, Lexoviensi episcopo, sexaginta modios de optimo vino suo Aurelianensi dare non renuant.

LUDOVICUS Dei gratia rex Francorum et dux Aquitanie, dilectis suis et amicis SUGERIO sancti Dionysii abbati, et R. [RADULFO] Viromandensi comiti, salutem et gratiam.

Dilectioni vestræ mandando præcipimus quatenus dilecto et præcordiali amico meo A. [ARNULFO] Lexoviensi episcopo sexaginta Aurelianenses modios de meo optimo vino Aurelianensi dare non renuatis. Valet.

EPISTOLA LVI.

EJUSDEM AD EOSDEM.

Ne suscipere recusent servitium Archimbaldi de Soliaco, querela de eo post reditum suum definienda.

LUDOVICUS Dei gratia rex Francorum et dux Aquitanie, dilectis fidelibus suis SUGERIO venerabili abbati sancti Dionysii, et R. [RADULFO] Viromandensi comiti salutem et gratiam.

D Mandavit nobis Archimbaldus de Soliaco (40), quod de servitio nostro prosequendo ad voluntatem fidelium nostrorum præsto erit in omnibus ac devotus. Petit autem, quod si quid adversum nos egit, remaneat interim usque in reditum nostrum querela, atque in reditu nostro sit ad libitum nostrum in statu suo. Quia igitur vobis super omnibus ad ho-

(39) Hanc epistolam statim post profectionem suam scripsisse videtur Ludovicus.

(40) Odo Archimbaldus filius erat Guillelmi, primogeniti Stephani comitis Carnotensis et Adeke filie Guillelmi Conquestoris, Angliæ regis: qui Guillelmus ducta in uxorem Agnete filia et hærede Gilonis de Soliaco, terras et honores plurimos reliquit in Bituricensi regione.

norem nostrum incumbit providere, mandamus vobis ut secundum quod rationis intuitus suggeret vobis, salvo honore nostro super his faciatis, et ejus servitium ad honorem nostrum suscipere non recusetis.

EPISTOLA LVII.

SUGERII AD LUDOVICUM REGEM.

Adjurat eum ne post terminum Paschæ vel modicum in partibus Orientis demoretur; tunc scribit de pecunia soluta militibus Templi et comiti Viromandensi, ac de rancore in reginam Alienoram dissimulando.

Glorioso Dei gratia regi Francorum et duci Aquitanie Ludovico, charissimo domino nostro, SUGERIUS Beati Dionysii abbas cum toto fratrum sibi grege commisso, orationum devotionem, et integram servitii fidelitatem.

Quantis et quam lacrymosis suspiriis gravissimam personæ vestræ nobis absentiam prosequamur, quantis et quam devotis orationum postulationibus prosperitatem vestram et salutem, charissime domine, Domino Deo commendemus, explicare nullo modo valemus. Quæ etenim adeo dura mens, quod tam ferreum pectus, quod tam longa et intolerabili tanti et tam piissimi domini non moveatur absentia! quæ cum in dolore cœperit, in timore perdurat, defectus horrore terret. Nam quoties regie majestatis ingenitam nobilitatem, venerabilem morum industriam, animositatem cum ad omnes, tum ad nos præcipue piissimam memoramus, aut ante vos aut vobiscum deficere desideramus. Si enim superessemus, de quanto in quantum mutaremur, nulla alia est comparatio, quam si de cælo in abyssum corrueremus. Redeat igitur ad cor ingenitæ bonitatis consueta propitiatio, et quod etiam belluæ naturaliter faciunt, diligentes se diligit, fideles et præcordiales amicos enecare erubescat, ut quos exeundo terrore nimio contrivit, redeundo saltem post tanta pericula, post tantas et innumerabiles diversarum mortium passiones, sufficienti solatio resuscitet. Ut autem totius regni tui tibi voce loquar, quid est, charissime rex et domine, quare nos fugis? Nonne qui oderunt te oderam, et super inimicos tuos tabescebam? Qui cum te et nos tuos tanquam te diligere deberes, quod neutrum videris, diligere magis dolemus. Siquidem cum in Orientis partibus acerrime laboraveris, multa et pene intolerabilia mala sustinueris, post reditum baronum et optimatum regni, qua duritia vel potius crudelitate inter barbaros remanere præsumpsisti? Redierunt regni perturbatores, et tu qui defendere deberes, quasi captivatus exsulas, ovem lupo tradidisti, regnum raptoribus exposuisti. Rogamus igitur celsitudinem tuam, pulsamus pietatem, adjuramus benignitatem, et per eam qua invicem obligati sumus fidem obtestamur, ne post transitum Paschæ ibi vel modicum demorearis, ne reus professionis et juramenti, quod in susceptione coronæ regno fecisti, in oculis Dei appareas. Nos autem sicut angelum Dei vos expectan-

tes, ubicunque necesse fuerit procedere, necessaria quæque præparare parati erimus. Conservet Rex regum et Dominus dominorum personæ vestræ incolumitatem sibi et nobis. Pecuniam quam vobis mittere disposueramus, secundum præceptum vestrum fratribus Templi deliberavimus. Similiter et comes R. [RADULFUS] quidquid vobis accommodaverat, tria scilicet millia librarum, exceptis ducentis, in plenitudinem accepit. Terra vestra et homines bona pace Deo opitulante gratulantur. Causas et placita vestra, tallias et feodorum relevationes, victualia etiam sperantes in reditu vestro reservamus: domos vestras et palatia integra servare, diruta reparare facimus; solo domino egent. Senex eram, sed in his magis consenui, pro quibus omnibus nulla cupiditate, nullo penitus modo, nisi amore Dei et vestro me consumpsissem. De regina conjugæ vestra audemus vobis laudare, si tamen placet, quatenus rancorem animi vestri, si est, operiatis, donec Deo volente ad proprium reversus regnum et super his et super aliis provideatis.

EPISTOLA LVIII.

LUDOVICI REGIS AD SUGERIUM.

Mutum se militibus Templi debere significat; et mandat ut pecunia quam ab eis mutuum acceperat, sine dilatione restituatur; tum scribit de dilato reditu suo.

LUDOVICUS, Dei gratia Francorum rex et dux Aquitanie, dilecto et fidelissimo amico suo SUGERIO Beati Dionysii abbati reverendissimo, salutem et gratiam.

Honoris ac reverentiæ et sustentationis summam, quam mihi et meis fratres Templi contulerunt, postquam in partes Orientis perveni, discretionem tuam latere minime volo. Non enim video nec videre possum quomodo etiam per parvi temporis spatium in partibus illis permanere vel moram facere potuissem, nisi eorum præcedente auxilio et sustentatione, quæ nunquam mihi defecit a primo die quo in partibus illis fui, usque in hunc diem quo litteræ istæ a me discesserunt, et tunc maxime in eodem perseverabant. Quocirca tuam obnixè deprecor dilectionem quod si antea Dei amore ipsos diligebas, nunc quam maxime Dei et nostri amore eos diligere et D manutene non renuas, ita quod sentiant me pro ipsis intercessisse. De cætero autem pecuniam non modicam ex mea parte eos mutuasse, et super se accepisse tibi notifico, pro cujus redditu, ne domus eorum diffametur, vel destruat, non convenit ut eos mendaces faciam, ne et ego cum illis turpiter mendax inveniar. Tibi ergo mandando supplico, quatenus sine dilatione duo millia marcas argenti eis reddas. Alia vero quæ supersunt in debito præcepti G. [Gaufrido] de Rancone (41), ut ea illis diligenter reddere non differat. Quod se facturum mihi benignè promisit. Debet autem eis reddere triginta millia solidorum Pictaviensis monetæ, de quibus licet mihi bonum responsum dederit, tamen si forte eos red-

(41) Vide infra epistolam Gaufridi de Rancone, num. 71.

dere noluerit, mandando tibi præcipio ut ipsum eos reddere moneas et reddere facias. Hoc enim illi præcepi, ne nimis pro tanto debito gravareris. Vale, sciens et intelligens quoniam in hoc primo transitu repatriare credidi. Sed Orientalis Ecclesiæ oppressionem, et instantem ipsius terræ necessitatem inspiciens, pietate commotus, et totius Orientalis Ecclesiæ precibus victus, usque ad Paschæ transitum remanere ad ipsius Ecclesiæ sustentationem promisi. Tunc vero repatriare, et ad regnum a Deo mihi præstitum redire, ipso favente et concedente, remota omni ambiguitate, proposui, et in animo firmavi. Similes litteras comiti R. [Radulfo] scripsi de hac pecunia.

EPISTOLA LIX.

EJUSDEM AD EUMDEM.

Declarat plura sibi a militibus Templi collata officia, et monet ut gravem vindictam faciat de rebus et personis eorum qui clericum venientem ad eorum capitulum membris decurtare præsumpserant.

LUDOVICUS, Dei gratia rex Francorum et dux Aquitanorum, charissimo suo SUGERIO Beati Dionysii abbati, salutem et intimam dilectionem.

Dici non potest quanta nobis obsequia, quantam ubique dilectionem exhibent nobis in terra Orientali milites Templi. Unde eorum damna, eorum injurias tanquam nostras, imo magis quam nostras graviter portamus. Cum itaque in ultionem injuriarum suarum nostram ubique operam debeamus, in his præcipue quas in regno nostro ad ignominiam nostram eis illatas audivimus, specialiter totam debemus. Ideoque dilectionem vestram per eam, quæ ad invicem est, fidem nostram et vestram rogamus, monemus et obsecramus ut et de rebus et personis eorum qui clericum venientem ad eorum capitulum decurtare membris et abscindere præsumpserunt, condignam, gravem et manifestam vindictam, secundum quod intelligetis velle nostrum, tota diligentia faciatis.

EPISTOLA LX.

EJUSDEM AD EUMDEM ET VIROMANDENSEM COMITEM.

Mandat ut pecuniam quam ipse a fratribus Religionis Hospitalis mutuo acceperat, reddi curent ante terminum mediæ Quadragesimæ.

LUDOVICUS, Dei gratia rex Francorum et dux Aquitanie, SUGERIO eadem gratia venerabili abbati S. Dionysii, et R. [RADULFO] Viromandensi comiti, salutem et gratiam nostram.

Vobis manifestum esse non dubitamus quod Orientalis Ecclesia quotidianis Saracenorum et infidelium persecutionibus desolata, adeo vocem suam exaltavit, ut nos Occidentalium partium incolas vocis sue clamore ad sui provocaret ultionem. Et quoniam rerum difficilium est ut sine labore magno et expensa acquiri minime valeant, pro tanti prosecutione negotii diversis sæcularium tempestatum fluctibus

(42) *Suppliciter poscimus.* Vide Eugenii litteras, datas Antissiodori, pridie Nonas Octobris, an. 1147, quibus rescribit: «Nuntium et litteras tuas benigne

A propulsi fuimus, et in multis variisque expensis pecuniam nostram consumpsimus. Nostra itaque deficiente pecunia, Christi tamen negotium juxta nostræ devotionis propositum adimplere cupientes, a fratribus Religionis Hospitalis super hoc consilium deposcimus. Qui, quoniam nos semper dilexerant, in necessitate nostra nobis succurrendo, dilectionem suam opere impleverunt. Perfectio namque dilectionis exhibitio est operis. Ipsi igitur ad nostræ necessitatis supplementum mille marcas argenti ab extraneis acquisitas gentibus, quibusdam de baronibus nostris ex parte nostra de præfato argento existentibus nobis fidejussoribus, commodaverunt. Quapropter vobis ut amicis nostris charissimis mandamus quatenus terræ nostræ redditus coadunari faciatis: sic tamen ut impositus a nobis mediæ scilicet Quadragesimæ terminus non prætereat, quin omni occasione remota præfatis fratribus nostrum persolvatur debitum.

EPISTOLA LXI.

SUGERII AD EUGENIUM PAPAM.

Contra Clementem decanum Ecclesiæ Parisiensis, qui cantori ejusdem Ecclesiæ silentium indiscrete in choro imperaverat.

Amantissimo Patri et domino Dei gratia summo pontifici EUGENIO, SUGERIUS Beati Dionysii humilis minister, obedientiæ et servitii plenitudinem

Nobilem Beatæ Mariæ Parisiensis Ecclesiam, invitante charitate, multisque rogantibus, Pater sancte, discretioni vestræ attentius commendantes, quia plus solito eget, ut plus solito subveniatis ad præsens, suppliciter poscimus (42). Cum enim venerandi status nobilitate, et famosa doctrinæ lampade hæcenus clarere consueverit, in defectu personatus decaniæ vacillans graviter, si non ei subveniatur, declinare festinat. Cum enim qui alios doctrina et vitæ exemplo præcedere debet, etiam sequi nesciat, profecto subditorum disciplina . . . per ejus iuscitiam a doctrinæ et prudentiæ tramite exorbitat. Sane, cum in Galliis vestra Deo et hominibus grata fruemur præsentia, assumpto ejusdem Ecclesiæ decano B. [Bartholomæo] in episcopum Catalaunensem, propter diversarum partium Parisiensis capituli dissonantiam, qui crebro localiter convenientes, in acceptione ejusdem personæ in decanum convenire non valebant, a paternitate vestra eandem electionem committere honestioribus personis ejusdem Ecclesiæ, quorum industria ad honorem Dei pacificaretur controversia, mandatum susceperunt. Qui parati obedire, quatuor ejusdem Ecclesiæ canonicis, quorum unus hic erat (*Clemens*), nihil mali in eis aut de eis suspicantes, electionem commiserunt. Qui quod semel inter se susceperant, extra se erogare recusantes, quin potius inter se retinentes, ipsi hunc de forsitan sibi in decanum elegerunt. Super quo valde mirati sumus, quod cum auctoritate vestra suscepimus, et quod in eis continebatur diligenter attendimus. Quod autem pro Parisiensi Ecclesia te sollicitum esse perpendimus, gratum habemus, etc.

quatuor commissa fuerit electio, si tres quārtum elegerunt, minus obedierunt. Quod si quartus cum aliis se elegit, paternitatis vestræ discretio infinite melius quam nos cognoscit quid fecerit. Verum si quod minus in electione invenitur, in personæ probitate suppleretur, in recompensatione sustineri posset. Sed sicut perhibent qui eum noverunt, nec alicujus discretionis, nec bonæ conversationis, nec bonæ famæ existit. Proniorem enim publice ac privatim dicunt eum ad omne deterius, expertem consilii et auxilii, in omnibus Ecclesiæ necessitatibus pene nullum, sub quo languere potius quam prosperari Ecclesia valeat. Cujus indiscretionis argumentum in ea potestis actione cognoscere, quam episcopus Parisiensis paternitati vestræ transmittit, de ea quam audire potestis contra ejusdem Ecclesiæ cantorem controversia eum movisse. Cum enim pro consuetudine Ecclesiæ et apostolicæ immunitatis auctoritate præfatus cantor ita decano parificetur, ut neque de ecclesiasticis, neque de civilibus, sive in capitulo, seu extra, absque ejus consilio disponere habeat, quadam die cum essent in choro horam canonicam decantantes, et cantor cuidam clerico loqueretur, quo more solet omnibus de canendis vel legendis pronuntiare, accepta inde occasione invective insiliens in cantorem, turpiter tacere imperavit, et dum cantor auditori prosequeretur quod incœperat, admirans indiscretam decani vehementiam, decanus ipse (*Clemens*) more arreptitii furens choro decantanti silentium imperavit, non reputans quod se minimus canonicorum, nedum iste, qui more Ecclesiæ illi parificatur, ut nihil absque eo neque in choro, neque in capitulo constituat, aliquid . . . in choro commisisset, in capitulo canonicè corrigeretur, hinc emersit inter eos, cujus accusationem dominus Parisiensis episcopus paternitati vestræ scribere curavit, querela : hoc habuit primordium, hoc motus (45) ille pedibus et manibus movet Ecclesiam, inquietat ut inquietetur, pacis et quietis ignarus. Cantor præfatus injuriam aliquanto quietius sustinens, tam per dominum episcopum Parisiensem (*Theobaldum*) quam per capitulum Ecclesiæ, tam per dominum Antissiodorensis (*Hugonem*) quem Suesionensem (*Gostenum*), per nos etiam et per alios multos ad justitiam faciendam et suscipiendam, ne indiscretus videretur, crebro se obtulit, et proniorem ad pacis compositionem et justitiæ executionem audivimus eum qui passus est quam qui fecit injuriam. Nec hoc solum aut primum factum est, quo [f. quin] Parisiensem Ecclesiam modo generaliter, modo personaliter, sicut indiscretionem rapitur, vexare consuevit. Quæ omnia si referrentur ad vos,

(45) *Hoc motus*. Sic editi. Legendum forte: *hoc habuit primordium hic motus. Ille*, etc. Nam codicem quo uteremur, nullum invenimus.

(44) Quid egerit Eugenius, ignoramus. Clemens autem decanus perstitit ad annum saltem 1164.

(45) *W. comes Nivernensis*, etc. Hæc epistola non de Guillelmo II, qui anno 1147 in Carthusiam secessit, ibique a cane devoratus fuit, intelligenda

A fastidium generarent. Placeat igitur sanctæ paternitati vestræ, ad quam omnia spectat corrigere, mutare, movere (oculi enim omnium in te sperant, domine), taliter eidem Ecclesiæ providere, ne in defectu decani intus et foris depereat, ne nobilis Ecclesia Parisiensis afflicta degeneret, ne cum non oporteat viri illius occasione omnino declinet. Sero fortassis ejus restitutioni manum referetis (44)

EPISTOLA LXII.

COMITIS FLANDRENSIS AD SUGERIUM.

Domino et amico suo charissimo SUGERIO Dei gratia venerabili S. Dionysii abbati, T. Flandrensis comes salutem et totius dilectionis integritatem.

De dilectione vestra plurimum confidens, sanctitatis vestræ excellentiam cum multa devotione toto mentis affectu deprecor, ut quod de sustentatione Atrebatensis Ecclesiæ benigne suscepistis, usque ad bonum finem constanter prosequamini, et electionem de magistro Hugone dilecto nostro ab Ecclesia piâ devotione, et ut credimus, Dei voluntate factam, pro Dei amore et nostro ratam et inviolabilem faciatis permanere. Valete.

EPISTOLA LXIII.

COMITIS NIVERNENSIS AD SUGERIUM.

Rogat ut certa die adsit apud Sanctum Dionysium gratia colloquendi.

Domino suo charissimo SUGERIO reverendo abbati Sancti Dionysii, W. [WILLELMUS] comes Nivernensis (45), salutem et obsequium et debitam venerationem.

Secundum quod ex litteris vestris (46) accepi, libenter me videretis, et mecum loqueremini, et ego nihilominus desidero vos videre. Ecce autem in proxima die Mercurii apud Sanctum Dionysium in orationibus esse disposui. Quamobrem, domine, vobis mando, et multum obsecro, quatenus vestra gratia ibidem adsitis, quia multum vobiscum volo loqui. Valete.

EPISTOLA LXIV.

ABBATIS CLARÆVALLENSIS AD SUGERIUM.

Charissimo Patri et domino SUGERIO Beati Dionysii abbati, frater B. [BERNARDUS] Clarævalleensis vocatus abbas, salutem et dilectionem.

Oportet vos operari opera ejus qui vos reliquit in loco suo, imo opera Domini Dei vestri qui ad tale ministerium vos elegit. De operibus ejus est, quod ecclesia de Monte religionem induit et decorem, ubi vos novella illa plantatio consiliatorem et auxiliatorem magnum invenit. Supplicamus ut quod bene cœpistis melius consummetis, et opponatis vos murum pro domo Israel, ut non prævaleat homo. Dignemini etiam consolari abbatem loci illius, quia

videtur, sed de filio ejus, qui cum Hierosolymis reverteretur anno 1148, vel ineunte 1149, naufragium passus, pluribus votis se astrinxit, prout narrat Hugo Pictavinus in Historia Vizeliacensi, qui eum eodem anno B. Jacobi oraculum adisse testatur.

(46) *Litteris vestris*, etc. Eas Sugerii litteras non habemus.

pusillanimus est, quia sic convenit honori personæ A
vestræ, et saluti animæ vestræ et specialiter in
tempore isto.

EPISTOLA LXV.

COMITIS FLANDRENSIS AD SUGERIUM.

*Scribit Robertum, regis fratrem, neutiquam ab eo
bono animo et fraterno recessisse; contra quem
paratum se profitetur ad honorem regni defen-
dendum.*

Venerabili abbati sancti Dionysii SUGERIO, T.
[THEODERICUS] Flandrensis comes salutem et integram dilectionem.

Jam pridem ad vos venissem, et super [f. ipse per] me quæ a me requisistis vobiscum contulissem, si non negotiis propriis, et præcipue ut creditoribus meis debitum solverem, occupatus fuisset. Porro qualis animi dominus Robertus frater B regis erga dominum meum regem Franciæ in itinere peregrinationis exstiterit, aliorum relationi credite. Cæterum dico vobis et mando quod dominus Robertus ante reditum suum a rege ad negotia regis Nazareth venire vocatus, omnino se absentavit, neque, ut mihi et reliquis principibus videbatur, a domino meo fraterno et bono animo recessit. Proinde sicut prudentiam et sanctitatem vestram decet, urbes et munitiones vobis commissas salva fide regi Franciæ conservate; et si quid vobis adversitatis occurrerit, me adiutore et in virtute Dei propugnatore viriliter resistite (47). Itaque si quando vobis placet ut ad vos veniam, et de negotiis terræ vobis commissæ conferam, secure me vocate, et utrum cum paucis an cum pluribus venire debeam, C mihi mandate. Paratus sum enim in omnibus terram ad honorem domini mei regis defendere, et nulla pericula et labores, ut ei fideliter serviam, subterfugere. Valet.

EPISTOLA LXVI.

EUGENII PAPÆ AD SUGERIUM.

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio SUGERIO abbati Sancti Dionysii, salutem et apostolicam benedictionem.

Quoniam sicut litterarum tuarum nobis inspecta series patefecit, etc. *Vide in Eugenio III ad an. 1153.*

EPISTOLA LXVII

EJUSDEM AD EUMDEM.

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio SUGERIO abbati Sancti Dionysii, salutem et apostolicam benedictionem.

Notum sit discretioni tuæ, etc. *Vide ibid.*

EPISTOLA LXVIII.

EJUSDEM AD EUMDEM.

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio SUGERIO abbati Sancti Dionysii, salutem et apostolicam benedictionem.

De dilectione tua plurimum confidentes, etc. *Vide ibid.*

(47) *Viriliter resistite*, etc. De turbis in regno excitatis, vide Eugenii epistolam ad Sugerium et ad Hugonem Senonensem archiepiscopum *datas Tusculani, VIII Idus Julii, anno 1149.*

EPISTOLA LXIX.

LUDOVICI REGIS AD SUGERIUM.

*De reditu suo post Pascha dilato, et de transmissio
Balduino cancellario quem ad negotia regni ver-
agenda accersiri jubet.*

LUDOVICUS, Dei gratia rex Francorum, charissimo SUGERIO venerabili Beati Dionysii abbati, salutem et internam [f. intimam] dilectionem.

Ex abundanti quidem esse cognoscimus, ut vestræ sollicitudinis curam in his quæ vel ad nos, vel ad regnum nostrum respiciunt, quibuslibet precibus excitemus. Scimus enim, et certi sumus sine dubio, quod ad id tota intentio vestra semper invigilet, et nullum prorsus vel a nobis, vel aliunde super his incitamentum expectet. Veruntamen, quia nos usque in Pascha reditum nostrum post principes nostros distulimus, et pravorum hominum machinamenta formidamus, specialiter superduximus modo vobis scribendum, ut interim super omnia, quoniam principaliter ad vos respicit cura atque custodia regni, in eo custodiendo attentius insistatis, et universos malignorum conatus, si quid contra coronam nostram machinari tentaverint, solita vestra cautela prorsus evacuetis. Nos enim auxiliante Domino statim post Pascha transfretare, et ad regni nostri tutelam redire sine dubio festinabimus. De cætero fidelem nostrum et dilectum Balduinum cancellarium (48), quoniam in Gallicanis partibus eum nobis utilem et necessarium fore cognovimus, cum gratiosa licentia redire permisimus. Cujus fidelitas devota eo majorem de nobis gratiam et honorem et gloriam de nostris meretur amicis, quoniam inter labores atque pericula nullatenus defuit nobis in partibus alienis. Eum itaque tanquam charissimum nostrum ad peragenda negotia regni volumus evocari, atque ejus consilio quæ disponenda fuerint disponi. Cujus relatione de statu nostro omnia certa cognoscetis.

EPISTOLA LXX.

ABBATIS CLARÆVALLENSIS AD SUGERIUM.

Venerabili Patri et domino SUGERIO Dei gratia abbati Sancti Dionysii, frater BERNARDUS Clarævallensis vocatus abbas, salutem et orationes.

Nunc tempus et opus est ut apprehendatis gladium spiritus, etc. *Vide inter epistolas S. Bernardi, Patrologiæ tom. CLXXXII.*

EPISTOLA LXXI.

GAUFREDI DE RANCONA AD SUGERIUM (49).

Declarat sibi traditam a rege terram Pictaviensem, mandatumque ut redditus ejus iuxta regis beneplacitum distribueret.

Venerabili domino suo et Patri spirituali abbati S. Dionysii SUGERIO, GAUFREDUS Ranconiensis salutem.

Vestra prudentia non ignorat quod dominus noster

(48) *Balduinum cancellarium.* Odo de Diogilo pluribus in locis vocat eum *Bartholomæum*, non *Balduinum.*

(49) *Vide supra epist. 58.*

rex terram Pictaviensem nobis tradidit, atque de redditibus ipsius quid faceremus præcepit. Nobis autem jussit ut militibus Templi solveremus triginta millia solidorum, de cætero turrets et castra ipsius firmarentur. Unde valde miramur quod super hoc nondum vestrum habuimus consilium, sed nobis mandastis ut G. Berlai (50) redderemus quatuor millia solidorum, Fonti Ebraldo quingentos solidos, filio W. [Willemi] de Mausiaco mille, alio loco decem libras; quod grave est adimplere. Sciat amicitia vestra, quod partibus Burdegalensibus nuper adfuimus, et cum domino archiepiscopo [Gaufrido] locuti fuimus, et cum baronibus terræ illius, quam valde disturbatam invenimus. Prætozem autem quem misistis, noscat amicitia vestra, nunquam in pace sustinerem; sed dominus archiepiscopus et nos consilium habuimus, quatenus unum de nobilibus illius terræ poneremus, qui restitueret domos quæ valde dirutæ sunt, et mœnia fortitudinis. In fortitudine autem clientes, quot vobis visum fuerit, de terra nostra, an de vestra, mittere placeat, qui tamen de regalibus viris procurentur. Vestra amicitia nobis mandavit ut vobiscum loqui veniremus apud civitatem Bituricensium. Quod nobis valde grave est, qui adhuc fatigatus ex itinere (51) non possum, et ex alia parte aliam causam credo novistis. Sed si vobis placeret venire Blesis circa Per-tecosten, ibi libentissime ad vos veniremus. Vobis notificamus quod C. [Cadurcus] cancellarius, quem in terram illam misistis, valde eam turbavit, et maximam pecuniam sibi acquisivit. Scitote quia jussum domini regis pro posse nostro adimplebimus.

EPISTOLA LXXII.

ABBATIS CLARÆVALLENSIS AD SUGERIUM.

Charissimo Patri et domino SUGERIO Dei gratia Beati Dionysii abbati, frater B. Clarævallensis vocatus abbas, spiritum consilii et consolationis.

Visis quibusdam litteris vestris, etc. *Vide in S. Bernardo, Patrologiæ t. CLXXXII.*

EPISTOLA LXXIII.

HENRICI FILII COMITIS THEOBALDI AD SUGERIUM.

Consilium exposcit de Anserico Montisregalis, capto in torneamento a Rainaldo Pomponiensi.

SUGERIO venerabili abbati Sancti Dionysii, HENRICUS comitis Theobaldi filius, salutem.

Forsitan non præterit cognitionem vestram, Rei-

(50) ... *Ut G. Berlai, etc.* Giraudus Bellaii domino, quem Ludovicus inter domesticos magis dilectum totius Pictaviæ senescalia insignierat, inquit Joannes Majoris Monasterii monachus, in Historia Gaufridi Bellicomitis Andegavensis.

(51) *Ex itinere* quod cum rege et cruce signatis incœperat. Odo namque de Diogilo, lib. vi, cladem quam prope Laodiceam, post Natale Domini vel ineunte Januario, passus est exercitus, Gaufrido impatit: « In quo, inquit, Gaufridus de Rancone, rancorem meruit sempiternum, quem ipse (rex) cum suo avunculo Morionensi comite miserat primum. » Et lib. vii: « Inter hæc populus omnis Gaufridum judicabat dignum suspendio, qui non obedierat præcepto regio; et forsitan ejus avunculum, quem habebat in culpa socium, habuit etiam de vindicta patronum, quia cum essent ambo rei, et esset par-

Andaldu Pomponiensem hominem vestrum Ansericum Montisregalis in hoc torneamento (52) cepisse. Unde dilectionem vestram exoro quatenus ab instanti die Dominico in octo dies ad me vestri gratia Meldis venire non gravemini. Scio enim vos amicum meum fidelissimum esse, et in hoc præsentis negotio plus omnibus illis, quos noverim, tam dilectione, quam vos erga me habere existimo, quam experta discretionem vestra mihi valere posse. Et ideo prudenti consilio vestro de prædicto Anserico cum domino Rainaldo loco et tempore constituto finire desidero.

EPISTOLA LXXIV.

SUGERII AD ARCHIEPISCOPUM REMENSEM.

Convocat eum cum suffraganeis ad generalem conventum Suessionibus habendum ad stabiliendam regni pacem contra insurgentium motus.

Venerabili Dei gratia Remensi archiepiscopo SAMSONI, SUGERIUS Beati Dionysii abbas, salutem et dilectionem.

Cum gloria corporis Christi, videlicet Ecclesiæ Dei, regni et sacerdotii indissolubili unitate consistat, constat profecto quia qui alteri providet, alteri suffragatur; quoniam et temporale regnum per Ecclesiam Dei stare, et Ecclesiam Dei per temporale regnum proficere omnibus discretis evidenter ostenditur. Eapropter, quia charissimi domini nostri regis Francorum Ludovici longa peregrinationis absentia perversorum tergiversationibus et molestiis regnum graviter moveri videmus, et cum regno Ecclesiam Dei gravius turbari formidamus, et cito consulto opus est: tanquam pretiosam de capite coronæ regni gemmam vos obsecramus, invitamus, et per eam, quæ inter nos et vos est invicem, fidem vestram atque nostram, et qua regno astrictus estis, vos submonemus, quatenus cum suffraganeis vestris Dominica præcedente Rogationes (53) Suessionis nobiscum conveniatis. Convocavimus enim eodem termino et loco archiepiscopos et episcopos, atque altiores regni optimates, ut secundum fidelitatis nostræ et sacramentis professionem, qua regno obligati sumus, regno et Ecclesiæ Dei consulte provideamus (54), et alter alterius onus invicem subportemus, et pro domo Israel murum nos opponamus: quia si de illa constanter reperiamur, de qua

condemnum regis avunculo, non debeat alter sine altero condemnari. »

(52) *In hoc torneamento, etc.* De hoc torneamento intelligenda videtur epistola S. Bernardi 376, ad Sugerium. Ait enim: « Homines illi qui reversi sunt, maledictas illas nundinas post festa Paschalia præfixerunt, et statuerunt laxatis habenis dominus Henricus filius comitis (Theobaldi) et dominus Robertus frater regis, ut irruant et interficiant semetipsos. Animadvertite quali voluntate viam Jerosolymitanam aggressi sunt, qui cum voluntate hujusmodi regressi sunt, » etc.

(53) *Præcedente Rogationes, etc.* Dominica V post Pascha, quæ anno 1149 contigit die 8 mensis Maii.

(54) *Consulte provideamus, etc.* Consilium laudavit S. Bernardus epist. 377: « Visitet vos Oriens ex alto, qui visitare disponitis, inquit, regnum glo-

legitur : *Multitudinis credentium erat cor unum et anima una, et Ecclesia Dei periclitabitur, et regnum in seipsum divisum omnino desolabitur.*

EPISTOLA LXXV.

S. DE CHEZIACO AD SUGERIUM.

Quærit an turrem et terræ provinciam reddere debeat Gaufrido de Rancone.

SUGERIO venerabili abbati Sancti Dionysii, S. de CHEZIACO præpositus Oleronis, salutem.

Notifico vobis quod G. [Gaufridus] de RANCONE propter censuale debitum, quod nolo illi reddere, quod ne illi redderem litteris vestris sigillatis mihi interdixistis, præpositum suum misit in terra, qui multum obnixè a me quærit turrem et terræ provinciam reddere. Sed ego illi turrem et terræ provinciam in quantum possum defendo et reddere nolo. Quapropter vestrum requiro consilium, quid de hac re me velitis facere, aut turrem et terræ provinciam reddere, aut omnino secundum posse meum denegare. Mihi tamen videtur quod si censuale debitum redderem, pacem cum illo haberem.

EPISTOLA LXXVI.

COMMUNIÆ BELVACENSIS AD SUGERIUM.

Rogant ut justitiam faciat de Gualerano Levesmontis domino, qui hominem de communia juratum ipsis diebus Dominicæ Resurrectionis ceperat et spoliaverat.

Domino suo SUGERIO Beati Dionysii reverendo abbati, pares et tota Belvacensis communia, salutem et obsequium ut domino.

Ad vos tanquam ad dominum clamamus et conquerimur, quippe in manu et tutela vestra domino rege commissi sumus. Quidam enim homo juratus noster de communia nostra duos equos, qui ei in Quadragesima fuerant, apud Lenesmontem [Levesmont] esse audierat, et ad perquirendos eos quarta feria Dominicæ Resurrectionis illuc perrexerat. Gualeranus autem, præfatæ villæ dominus, Resurrectioni Dominicæ nullum honorem deferens, illum hominem sine forisfacto cepit, et eum pro seipso decem solidos Parisiensium dare, et equos suos quinquaginta sex solidis redimere coegit. Quia vero homo pauper est, et hanc et multam aliam pecuniam ad usuram debet, sanctitatem vestram in Domino exoramus quatenus de præfato Gualerano condignam justitiam Dei gratia et vestra faciatis, ut jurato nostro præmissam pecuniam reddat, et ulterius aliquem vobis commissum disturbare non præsumat. Valet.

EPISTOLA LXXVII.

LUDOVICI REGIS AD COMITEM THEOBALDUM.

Scribit de gratiosis obsequiis Henrici filii ejus in pe-

riosissimi regis nostri. Profecto consilium Dei fuit ut ad consilium tam curiæ quam Ecclesiæ principes vocaretis, ut sciant omnes qui habitant terram, quia remansit et regno et regi amicus dulcis, consiliarius prudens, adiutor fortis, etc.

(55) *Apud nos comparaverunt, etc.* Laudatur Henrici strenuitas apud Odonem de Diogilo, lib. vi, in defendendo transito Meandri flavii. Sed egregii co-

grinatione exhibitis, tum de suo reditu in Pascha dilato, et ut interim custodiendo regno invigilet.

LUDOVICUS, Dei gratia rex Francorum, charissimo suo THEOBALDO comiti, salutem et plurimam dilectionem.

Compulit nos internus amor, quem in visceribus nostris erga dilectum filium vestrum HENRICUM habemus, ut ad gloriam nominis ejus fidelitati vestræ de remotis partibus scriberemus. Ejus quippe devotio, quam per omnia nobis exhibuit, ejusque obsequia gratiosa, ampliorem de nobis gratiam meruerunt, et affectum propensioris amoris ei apud nos comparaverunt (55). Super quo vestræ dilectioni gratias uberes exhibentes, id vobis de eo significamus, ut erga eum cor vestrum affectuosius promoveamus. Noverit autem vestra dilectio quod desiderium nostrum fuerit et voluntas, cum principibus nostris ad regnum nostrum redire. Sed Orientalis Ecclesiæ necessitate usque in Pascha coacti sumus remanere. Et quoniam ad vestram fidelitatem præcipue respicit honor coronæ nostræ, atque totius regni nostri defensio, strenuitatem vestram attentiori prece rogamus, ut de custodiendo regno nostro attentam diligentiam habeatis, ne quid pravorum malignitas contra coronam nostram interim valeat machinari. Nos enim sub ope divina sine dubio statim post Pascha transfretare, et ad regni nostri tutelam redire curabimus.

EPISTOLA LXXVIII.

ARCHIEPISCOPI REMENSIS AD SUGERIUM.

Quærit an venturus sit ad collegium Suessionibus pro regni negotiis indictum, quia si adesse nequeat, comiti Flandriæ et episcopis, quos submonuerat, mandabit ne veniant.

SAMSON, Dei gratia Remorum archiepiscopus, charissimo ac præcordiali amico suo SUGERIO venerabili abbati Beati Dionysii, salutem et sinceram in Domino dilectionem.

Episcopos et comitem Flandriæ (*Theodoricum*), sicut condixeramus, submonuimus, ut Dominica qua cantabitur *Vocem jucunditatis* (56), pro negotiis regni nobiscum tractaturi Suessionis conveniant. Ipsi autem se submonitioni nostræ obedituros libenter sponderunt. Cæterum, quia nescimus si tunc vobis licitum fuerit et possibile, dilectioni vestræ scribere decrevimus, inquirentes quid inde vobis placeat, quia si tunc venire non potestis, oportebit nos episcopis et comiti Flandriæ demandare ne veniant. Valet.

EPISTOLA LXXIX.

ABBATIS CLAREVALLENSIS AD SUGERIUM.

Domino dilectissimo SUGERIO, Dei gratia venera-

mites, inquit, Henricus filius comitis Theobaldi, et Flandrensis Theodericus, et Guillelmus Matisconensis, post illos (Turcos) more turbinis irruerunt, ripamque arduam, sagittarum pluviam et Turcorum copiam dicto citius penetrarunt.

(56) *Cantabitur « Vocem jucunditatis, etc. »* Ipsa est Dominica V post Pascha, de qua Sugerius in epistola 74.

bili abbati S. Dionysii, irater B. Clarævallensis A abbas, salutem et orationes.

Fratres nostri de Bituricensi archiepiscopatu de Domo Dei egent pane, et audivimus quod abundat ibi annona domini regis, et parum venalis inibi videtur. Itaque rogamus vos ut præcipiatis eis dari de annona illa, quantum visum fuerit prudentiæ vestræ. Nam et dominus rex dum in hac terra esset, eis benefacere solebat.

EPISTOLA LXXX.

LUDOVICI REGIS AD SUGERIUM.

Mandat ut A. de Vilerum cum omnibus ad ipsum respicientibus defensare studeat, quia devotum sibi eum in partibus alienis expertus fuerat.

LUDOVICUS, Dei gratia rex Francorum, charissimo suo SUGERIO venerabili abbati S. Dionysii, B salutem et plurimam dilectionem.

Dilectioni vestræ rogantes mandamus ut fidelem nostrum A. de Vilerum cum omnibus ad ipsum respicientibus vice nostra diligenter tueri et defensare studeatis, quoniam devotus semper nobis assistere studuit in partibus alienis.

EPISTOLA LXXXI.

ARCHIEPISCOPI BITURICENSIS AD SUGERIUM.

Pro Juveneto de Bituricis et Arnulfo filio ejus.

Venerabili et charissimo domino SUGERIO abbati Sancti Dionysii, P. Bituricensis Ecclesiæ humilis minister, salutem in Domino.

Juvenetum de Bituricis, Arnulfumque filium ejus, vestra vocavit sublimitas ad causam agendam ante præsentiam vestram. Nos autem, quia amici nostri C sunt, et de vobis confidimus, sicut et vos de nobis confidere credimus, rogamus dilectionem vestram, ut causam pro qua vocastis eos faciatis tractari in curia domini regis apud Bituricas, vel eam differatis donec vos Bituricas veniatis. Nam Juvenetus ipse senex est, et laborem equitandi sustinere non potest. Hoc quoque sciat prudentia vestra quod uterque bonum testimonium habet in civitate; et quod vobis adversus eos suggestum est, non ex veritate, sed ex odio credimus factum esse. Quid super hoc placeat prudentiæ vestræ rescribite præpositis Bituricarum.

EPISTOLA LXXXII.

SUGERII AD PRÆPOSITOS BITURICENSES.

Mandat ut Petrum Maciacensem, de regali investitum, manteneant.

SUGERIUS, Dei gratia Beati Dionysii abbas, præpositis Bituricensibus, et servientibus domini regis, salutem et dilectionem.

Venit ante præsentiam nostram venerabilis frater noster abbas Maciacensis P.; et quia se absentasse videbatur pro voluntate nostra, inde nobis satisfecit. Unde et nos cum de regali taliter inve-

(57) Vos hoc ipsum mandare volumus, etc. Petrus Bituricensis archiepiscopus rescribit in epist. sequenti: « Scire volumus dilectionem vestram, quod turris Sancti Palladii, sicut præcepistis, reddita est. » Deinde subjungit: « Præterea mandavit nobis vestra fraternitas..... ut vobis occur-

stitivimus, ut cum dominus rex Deo annuente redderit, si quid contra eum fecisse videtur, ad beneplacitum ejus se satisfactorum exhibeat. Mandamus igitur vobis ex parte domini regis et nostra, quatenus præfatum abbatem, et quæ ad eum spectant, diligatis, et honoretis, et manteneatis; et in quibus opus fuerit, ei auxilii et consilii manum porrigatis. Hæc et his similia domino regi reservamus, quæ ad honorem suum et commodum decetius adaptabit.

EPISTOLA LXXXIII.

ARCHIEPISCOPI BITURICENSIS AD SUGERIUM.

De turri S. Palladii præpositis regis reddenda.

Venerabili et dilectissimo fratri SUGERIO abbati S. Dionysii, P. Bituricensis Ecclesiæ humilis minister, salutem in Domino.

Quod mandavit prudentia vestra, ut turris Sancti Palladii præpositis domini regis redderetur, non fuit nobis grave, quia scimus vos pro utilitate nostra hoc providisse. Rainaldus autem de Craciaco nolens eam reddere, dixit quod mitteret ad comitem Rad. et secundum præceptum illius inde ageret. Nos autem non sustinuissemus, quin statim convocata communia super eum irrueremus, nisi quia vobis prius significare voluimus. Provideat ergo dilectio vestra, ne ex parte comitis R. sustentationem habeat. Damnum enim posset esse non solum nobis, sed etiam domino regi majus quam nobis. Si quid minus de hoc negotio scribimus, per magistrum Audebertum virum prudentem et discretum, quem ad vos mittimus, plenius vobis intimabitur.

EPISTOLA LXXXIV.

SUGERII AD COMITEM RADULFUM.

De firmitate S. Palladii reddenda Bituricensi archiepiscopo, et de turri Bituricensi committenda Widoni de Herembrachen.

Egregio Dei gratia Viromandensi comiti RADULFO, SUGERIUS Beati Dionysii abbas, salutem et dilectionem.

Juvenis iste Rainaldus de Craciaco festinat ad vos, ut justitiam mutetis contra archiepiscopum Bituricensem, ipsum de firmitate sancti Palladii exspoliando, qua investitus erat quando dominus rex Jerosolymam profectus est. Nos autem dictante justitia præfatum archiepiscopum reinvestiri præcepimus, quod nullo modo mutabimus, et vos hoc ipsum mandare volumus (57). De Widone vero de Herembrachen (58), quem ad muniendam et custodiendam turrin Bituricensem miseramus, dilectioni vestræ significamus, præpositos Bituricenses et Cadurecum eis turrem negasse, licet postquam vobiscum locuti fuimus, hoc idem eis iterum man-

reremus, et simul domino regi obviaremus. Quibus ex verbis liquet utramque epistolam anno 1149 paulo ante regis adventum, scriptam fuisse.

(58) Infra epist. 97 vocatur *Wido de Rebrache*.

daverimus. Quod per præsentem nuntium vos ipsis A
præcipere scribendo volumus.

EPISTOLA LXXXV.

ARCHIEPISCOPI BITURICENSIS AD SUGERIUM

De redditione turris S. Palladii.

Charissimo domino et amico SUGERIO venerabili
abbati Beati Dionysii, P. Bituricensis Ecclesiæ hu-
milis minister, salutem.

Scire volumus dilectionem vestram quod turris
Sancti Palladii sicut præcepistis reddita est. Et
quamvis nondum eam habeamus, inde multimodas
vobis grates referimus, quia pro certo scimus vos
ita eam præcepisse reddi pro bono et utilitate no-
stra. Veruntamen nos cum multitudine militum et
peditum sequenti die, ex quo litteras vestras rece-
pimus, super Rainaldum ire volebamus, et quanto
magis minas nobis inferebat ex parte quorundam,
quos modo nolumus nominare, tanto magis adver-
sus eos armabamur, et vires resumebamus. Præ-
terea mandavit nobis vestra fraternitas per magi-
strum Audebertum, nuntium nostrum, ut vobis oc-
curreremus, et simul domino regi obviarem. Quod
libenter faciemus, tum quia adventus domini regis
nobis gratissimus est, tum quia personam vestram
plurimum nobis dilectam honorare volumus et de-
sideramus. Præterea scire volumus quia apud Le-
movicas dominum Burdegalensem et episcopos de
Aquitania, sicut inter nos collocuti fueram, ad
fidelitatem domini regis commonuimus; et sicut
nobis promiserunt, in fidelitate ipsius domini au-
ctore permanebunt. Quod vobis placuerit, per præ-
sentium latorem nobis rescribite.

EPISTOLA LXXXVI.

COMITIS VIROMANDENSIS AD SUGERIUM.

*Scribit se, dum ad eum accederet Crispeii, usque ad
mortem ægrotasse, ac diem agendi constituisse et
sententia Remensis archiepiscopi et episcopi Sues-
sionensis in controversia sua cum episcopo Norio-
mensi. Rogat vero ut huic congressui Sugerius ad-
esse dignetur.*

SUGERIO, Dei gratia abbati Sancti Dionysii, dile-
cto suo, R. [RADULFUS] Viromandensis comes, salu-
tem et dilectionem.

Jam iter meum veniendi ad vos properaveram
usque Crispeium, et ibi recidivam passus ægrotavi
usque ad mortem, adeo ut de vita desperarem. Sed
per Dei gratiam melius est mihi. Nunc ergo, quia ad
vos transire non possum, quod placuerit vobis de
negotiis domini regis prosequimini, et quod placue-
rit reservate, et ego mittam de hominibus meis ad

(59) *Inter me et Noviomensem ep.... etc.* Contro-
versia erat de villa Laciniaco, in qua turrem ædifi-
cabat comes Viromandensis. Ejusmodi contro-
versie finem imposuit amicabile compositione
Samson Remensis archiepiscopus, litteris datis
Remis, anno incarnati Verbi 1140, regnante Lu-
dovico Francorum rege gloriosissimo anno XIV,
archiepiscopatus nostri anno X. Inter Instrum.
T. IX Gall. Christ., col. 580.

(60) *Domini Bituricensis, etc.* Petri Bituricensis
archiepiscopi, cui lis erat cum archidiacono suo
Bartholomæo, *malæ vitæ et pessimæ famæ*, ut est

vos, quos vocaveritis. Archiepiscopus Remensis,
(Samson) et Suessionensis episcopus (Gostenus), ad
me visitandum venerunt: ubi de illa controversia,
quæ est inter me et Noviomensem episcopum (59),
diem agendi ab instanti die Martis in quindecim
apud Causiacum constituimus. Et quia ad id valde
mihi estis necessarius, rogo dilectionem vestram,
ut ad nos si potestis tunc veniatis. Porro illo com-
pleto negotio, ad regia negotia inde transibimus.

EPISTOLA LXXXVII.

ARCHIEPISCOPI BURDEGALENSIS AD SUGERIUM

*Rogat quid fieri velit de præpositura urbis Burdega-
lensis, tunc vacante.*

Amantissimo suo domino SUGERIO venerabili per
Dei gratiam abbati Sancti Dionysii, frater G. [GAU-
FRIDUS] Burdegalensis Ecclesiæ dictus episcopus, sa-
lutem et devotæ charitatis obsequium.

Ex mandato domini nostri Romani pontificis oportuit nos descendere pro causa domini Bituricensis
(60) usque Lemovicas. Inde vero pro necessitate
ecclesiæ Fontis Ebraldi (61) usque ad illam de-
cedimus. Pictavis itaque invenit nos lator præsentium
nuntius vester, ubi propter negotia terræ moram fa-
cere nos oportuit. Duximus itaque scribendum pru-
dentie vestræ, ut si placet statum Gallicanæ Ecclesiæ
et regni, et si quæ mandanda novistis, et quæ nos fa-
cere velitis, bajulo præsentium referente, per vos
cognoscamus. Stamus igitur, domine abba, et sta-
re volumus ad mandatum et beneplacitum vestrum,
sicut ad illius quem ab antiquo vera in Domino cha-
ritate diligimus, et vita comite in eodem perseve-
rare proposuimus. Sed de præpositura Burdegalæ
civitatis quid erit? Locus enim vacat et terra labo-
rat, et in hoc et in aliis vestram præstolamur vo-
luntatem, quam petimus nobis scripto significari.

EPISTOLA LXXXVIII.

SUGERII AD PAPAM EUGENIUM.

*Rogat ut sororibus Fontebraldensibus faveat, quas
episcopus Pictaviensis vexabat, obedientiam ab
eis requirens, et abbatissam nolens benedicere.*

Charissimo domino et Patri Dei gratia summo et
universali pontifici EUGENIO, SUGERIUS Beati Dionysii
abbas, obedientiæ et servitii plenitudinem.

Pro sororibus apud Fontem Ebraldi in sancta et
Deo acceptabili religione degentibus, quas episco-
pus Pictaviensis (Gislebertus), subjectionem ab eis
requirens, earumque abbatissam (Mathildem) benedi-
dicere nolens, defatigat, sancti apostolatus vestri
celsitudinem qua possumus prece pulsamus, ut si-

in epistola Petri inter Sugerianas 136. Eugenii vero
ea de re litteras non habemus.

(61) *Ecclesiæ Fontis Ebraldi .... etc.* Anno 1149
mortem obierat, VIII Kal. Maii, Petronilla Fon-
tis Ebraldi abbatissa, cum vero Gislebertus Picta-
viensis episcopus Mathildem in locum defunctæ
benedicere nollet nisi subjectionem profiteretur.
Sugerius scripsit ad Eugenium pro sanctimoniali-
bus epistolam inter editas 88, in qua de Picta-
viensi episcopo: *Nostis, inquit, si vestræ placet
paternitati, quod præfatus episcopus subjectos suos
consuevit inquietare.*

cut vestræ incumbit discretioni imbecillitatem debili-
 um confovendo sustinere, quid unicuique expedi-
 diat providere, fragilitati sexus condescendatis, et
 quia vestra auctoritate innituntur, eas sub vestra
 protectione (62) retineatis, nec alteri subjici velitis
 et ab hac defatigatione eas in pace esse faciatis.
 Novit enim vestra discretio quod animabus earum
 non expedit claustra monasterii sui exire, nec hac
 occasione vel alia sæculo se jungere. Nostis enim,
 si vestræ placet paternitati, quod præfatus episco-
 pus subjectos suos consuevit inquietare. Placet
 igitur excellentiæ vestræ ab his molestiis eas eri-
 pere, et ut in pace Deo deserviant eis in multitudine
 misericordiæ vestræ providere, sub protectione Dei
 cæli et vestra apostolica auctoritate confovere et
 protegere : utpote tantum tantæ religionis locum,
 quem, cum in partibus illis in scholis essemus, no-
 viter inceptum esse vidimus, et per Dei volunta-
 tem fere ad quatuor aut quinque millia sanctimo-
 nialium jam excrevisse audivimus et gaudemus.

EPISTOLA LXXXIX.

EUGENII PAPÆ AD SUGERIUM.

De reditu Ludovici regis.

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, di-
 lecto filio SUGERIO abbati Sancti Dionysii, salutem
 et apostolicam benedictionem.

Benedictus Deus qui non deserit sperantes in se,
 etc. *Vide in Eugenio III, ad an. 1153.*

EPISTOLA XC.

ANTISSIONDRENSIS EPISCOPI, ET CLARÆVALLENSIS
ABBATIS.

*Rogant ut treugas accipiat inter Hugonem de Mari-
 nis et Hugonem Bornum. Deinde significant re-
 gem e Palæstina ad citeriores partes applicuisse.*

Charissimo Patri et domino SUGERIO Dei gratia
 Beati Dionysii abbati Hugo Antissiodorensis episco-
 pus, et BERNARDUS Clarævallensis vocatus abbas,
 salutem et dilectionem.

Sit in beneplacito dignationis vestræ ut audiatis
 hac vice petitionem nostram. Hugo de Marinis, pa-
 ter dilectissimi fratris nostri abbatis de Tribus
 Fontibus, guerram habet adversus Hugonem Bor-
 num, et inde mala plurima vel fiunt vel facta sunt.
 Supplicamus, et qua possumus prece pulsamus,
 quatenus inter eum et prædictum Hugonem, et
 alios adversarios ejus, treugam usque ad Adventum
 Domini accipiatis, et sciatis quia magnum servi-
 tium nobis exhibebitis in negotio isto. Dominus au-
 tem papa nobis pro certo mandavit quia dominus
 rex Deo gratias ad citeriores partes applicuit. (65)
 Vestrum est et vos, et quos expedire videritis, ad ad-
 ventum ipsius properare, sicut vos melius nostis.

EPISTOLA XCI.

EUGENII PAPÆ AD SUGERIUM.

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, dile-
 cto filio SUGERIO abbati Sancti Dionysii, salutem et
 apostolicam benedictionem.

(62) Vide Eugenii epistolam datam Tusculani,
 vii Kal. vel Idus Septembris.

(63) Hoc ipsum prius Sugerio mandaverat Euge-

Litteras quas nobis misisti, etc. *Vide in Eugenio
 III ad an. 1153.*

EPISTOLA XCII.

EUGENII PAPÆ AD SENONENSEM ARCHIEPISCOPUM
ET EJUS SUFFRAGANEOS.

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, vene-
 rabilibus fratribus H. Senonensi archiepiscopo, ejus-
 que suffraganeis, salutem et apostolicam benedictio-
 nem.

Quanta devotione charissimus filius noster Ludo-
 vicus illustris Francorum rex Jerosolymitanum
 iter assumpserit, etc. *Vide ubi supra.*

EPISTOLA XCIII.

CLARÆVALLENSIS ABBATIS AD SUGERIUM.

Domino et Patri dilectissimo SUGERIO Dei gratia
 reverendo abbati Sancti Dionysii, frater B. Claræ-
 vallensis vocatus abbas, salutem et devotas oratio-
 nes in Christo

Abbatem pauperem abbati diviti mittimus, etc.
*Vide inter epistolas S. Bernardi, Patrologiæ t.
 CLXXXII.*

EPISTOLA XCIV.

LUDOVICI REGIS AD SUGERIUM.

*Scribit se applicuisse Calabriae partibus iv Kalend.
 Augusti, causasque quæ proximum ejus reditum
 retardent.*

LUDOVICUS, Dei gratia rex Francorum et dux
 Aquitanie, eadem gratia venerabili abbati Sancti
 Dionysii charissimo suo, salutem et plurimam di-
 lectionem.

Ex desideriis animæ nostræ vestros quoque me-
 timur affectus. Ea profecto secretis nobis hortati-
 bus, sed certis insinuant, quam impatienter jam
 dudum nostram feratis absentiam, quam desideran-
 ter præsentiam expectetis. Testantur hoc litteræ vo-
 cationis vestræ (64), in quibus pro maturando re-
 ditu nostro succensus affectibus et vota vestra
 æstuant, et pro afflictionibus nostris amica nimis
 compassione gravius vestra interna laborant.
 Hinc est quod reditus nostri prænuntia scripta tanto
 libentius vobis destinare curavimus, quanto vos
 amplius exinde gavisurum esse præscimus. In Ca-
 labriae partibus secundum dispositionem divinam
 primus reditui nostro desideratæ securitatis portus
 occurrit, applicuimusque iv Kalendas Augusti. Ibi
 siquidem ab hominibus dilectissimi nostri Rogerii
 regis Siciliae devote reverenterque suscepti, et ab
 ipso quidem directis ad nos frequenter tam litteris
 quam nuntiis magnificentius honorati, fere jam per
 tres hebdomadas reginæ hominumque nostrorum
 præstolabamur adventum, quæ seorsum a nobis
 delata navigio, post multos tandem circuitus terræ
 et maris, per Dei gratiam Panormam Siciliae felici
 cursu pervenerat, atque inde ad nos cum omni
 incolumitate et gaudio properabat. Sed et Lingo-
 nensis episcopi (Godefridi) gravis quidem et incerta
 inter mortem et vitam infirmitas non minima nobis.

nus papa epistola præcedenti.

(64) Adi epist. 57, supra.

causa dilationum exstiterat, et habendum cum præfato rege colloquium reditus nostri accelerationem pariter retardabat. Eo itaque viso, cæterisque paratis quæ nostro videbantur expedire itineri, viam nostram accelerare curabimus, quatenus et vos in nostris amplexibus, et nos in vestris, præstante Domino pariter gaudeamus.

EPISTOLA XCV.

ARCHIEPISCOPI BITURICENSIS AD SUGERIUM.

In causa R. de Monte Falconis.

Charissimo domino et amico SUGERIO venerabili abbati Sancti Dionysii, P. Bituricensis Ecclesiæ humilis minister, salutem et veram in Christo dilectionem.

Nescimus quorum suggestionibus R. de Monte Falconis, præpositis Bituricensibus, nisi ante vos Parisius ad jus exsequendum venerit pro quodam homine suo, sicut asserit, unde paratum se in palatio domini regis apud Bituricas secundum usus et consuetudines ejusdem civitatis exhibuit, et adhuc ad justitiam exhibet, capere præcepistis, addens etiam certos et constitutos terminos esse, in quibus cum a vobis evocatus fuerit, competenti die libenter paratus erit iudicium subire Bituricis. Cæterum pro fidelitate et pace regni in partibus nostris conservanda, ut qui de negotiis terræ nostræ plurimum novimus, prudentiæ vestræ consulimus, quatenus vel causam illam aliquandiu differatis, vel ad iudicium militum et servientium Bituricensium sistere iudicio ipsum mandetis. Si forte contigerit vos ad partes illas pro negotiis regni pergere, paratus erit stare iudicio, vel mandato, seu consilio vestro

EPISTOLA XCVI.

LUDOVICI REGIS AD SUGERIUM.

Mandat ut adventanti sibi secreto ante alios occurrat, ut certior fiat de rumoribus circa regnum disseminatis, et sciat quomodo erga quemcunque habere se debeat.

LUDOVICUS, Dei gratia rex Francorum et dux Aquitanorum, SUGERIO eadem gratia Sancti Dionysii abbati dilectissimo, ac fidelissimo amico nostro, salutem et gratiam nostram.

Quanta animi intentione præsentiam vestræ dilectionis videre gliscimus, in præsentis scripto explicare nequimus. Nunc vero moræ nostræ causam vobis notam fieri volumus. Postquam in Calabriae partibus applicuimus, tribus hebdomadibus plenarie reginam, quæ nondum applicuerat, exspectavimus. Ipsa quoque ad nos veniente, per regem Rogerium Apuliæ iter nostrum direximus, qui nos se-

cum tribus diebus retinuit. Nobis autem ab eo discedentibus, graviter regina infirmari cœpit. Illa vero convalescente de infirmitate, statim ad apostolicum tetendimus (65), cum quo per duos dies et uno similiter die Romæ perendinavimus. Nos autem ad vos sani et incolumes venire festinantes, vobis mandamus ut uno die secreto ante alios amicos nostros ad nos pervenire non differatis. De regno enim nostro quamplures rumores accipientes, et certitudinem inde nescientes, a vobis discere volumus quomodo erga quemcunque nos habere debeamus vel continere; et hoc tam secreto fiat ut quod in præsentis scripto continetur, nemo nisi vestra persona cognoscat.

EPISTOLA XCVII.

CADURCI AD ROTROCCUM COMITEM PERTICENSEM.

De turri Bituricensi sibi commissa et ab abbate S. Dionysii reddi jussa, efficiat apud comitem Viromandensem ut sibi ea et Rotrocco custodienda mandetur.

Domino suo ROTROCCO comiti Perticensi, CADURCUS amicus suus et fidelis, et E. de SAL., salutem et dilectionem.

Mandavimus vobis per famulum vestrum nos velle loqui vobiscum. Mandaveramus quod abbas Sancti Dionysii turrin Bituricensem Widoni de Rebrache (66), et militibus suis et servientibus deliberaret, et ut redderem cito mihi mandaverat. Mandamus igitur vobis quod nos fuimus ad comitem Rodulfum, et inde fuimus ad abbatem, et locuti fuimus de negotio, et ipse respondit nobis quod abbas non faciebat pro eo hoc, neque præcepto ipsius. Quapropter mandamus vobis ut comiti Rod. litteris vestris significetis, et ut amico vestro mandetis, ut ipse comes mihi Cadurco amico vestro sigillum suum mittat privatim, in quo habeat: « Ego comes Rod. mando tibi Cadurco, ut non reddas turrin Bituricensem alicui homini, sicut jurasti mihi, nisi mihi vel hominibus meis. » De cætero, sciatis quod nos amici vestri sumus, et civitas vestra Biturica vestra est, si hoc facitis, et si nos manutenere vultis, et si vos in proximo apud Bituricas causa videndi comitissam Borbonum venissetis, quod sapienter faceretis (67). Mandate igitur ex parte vestra mihi et militibus et burgensibus, quam citius poteritis salutem, et præsentate eis servitium vestrum et posse vestrum in omnibus locis, et benivolentiam.

EPISTOLA XCVIII.

ODONIS BELVACENSIS EPISCOPI AD SUGERIUM.

Rogat ut absolvi curet ab anathemate Petrum de Miliano, excommunicatum quod neptam Manasse de

(65) *Ad apostolicum, etc.* Mense Octobri. Namque in brevi Chronico Casinensi, legitur ad an. 1149: « Ludovicus rex a partibus Jerosolymitanis reversus, et a rege Rogerio apud Potentiam cum honore susceptus, iv Nonas Octobris ad hoc monasterium venit; susceptusque honorifice post diem recedens tertium, et apud Tusculanum cum apostolico colloquens, Franciam rediit. »

(66) *Supra ep. 85 dicitur Wido de Herembrachen.*

(67) *Quod sapienter faceretis.* Ex hac epistola liquet qui essent regni perturbatores, de quibus querimoniam faciebat Sugerius: 1° Robertus frater regis ex epistola 65; 2° Rotroccus comes Perticensis, privignus ejus; 3° comitissæ Borbonensis Alix, conjux Archimbaldi VII; 4° Cadurcus, regis clericus et cancellarius, ac forte Radulfus, comes Viromandensis, Sugerii in regni administratione socius.

Bulis in uxorem duxisset, cum Manasses ejusdem Petri amitam haberet uxorem: causa absolvendi erat quod Petrus, qui pagum Belvacensem malis affligebat, sponderet se crucem accepturum si absolveretur.

Domino et amico charissimo SUGERIO Dei gratia venerando Beati Dionysii abbati, Odo ejusdem patientia Belvacensis Ecclesiæ humilis minister, salutem et in Domino dilectionem.

Non latet vestram discretionem, P. de Miliaco quantis affligat malis pagum Belvacensem. Cujus etiam pestilentiae malitia regiis auribus innotuit, et clamor illuc delatus regem vehementer exasperavit. Nunc vero viam invenimus qua et patria nostra a tanta peste possit liberari, et ipsius anima salvari. Spondet enim viam Domini, et se crucem accepturum, si per Ecclesiæ dispensationem absolvatur a vinculo anathematis cui subiacet, propter neptem Manassæ de Bulis, quam habet uxorem. Quam sententiam super Petrum firmandam nostra judicavit Ecclesia, ex hoc quod prædictus Manasses hujus Petri amitam habens uxorem, propter levitatis mulieris temeratam fidem eam repulit, et conjugium solvi fecit, ut remur, injuste. Vestra igitur providentia super his regem conveniat, et per diligens consilium ad hoc impellat, ut ipso mandante et rogante, Dominus Clarævallensis (*Bernardus*) apostolica si placet potestate eum absolvat, sicut et Drogonem de Monciaco absolvit in simili negotio (68). Ita vero a diabolico fomite, et publici malitiae, nostra liberabitur patria; qui si remanserit ut conjicimus, omnimodæ seditionis germinabit inquietudinem.

EPISTOLA XCIX.

HUGONIS SENONENSIS ARCHIEPISCOPI AD SUGERIUM.

Ut ecclesiam B. Columbæ Senonensis sub tutelam suam recipiat.

Venerabili Dei gratia Sancti Dionysii abbati SUGERIO, HUGO Senonensis archiepiscopus, salutem et dilectionem.

Nostrum est excessus inimicorum regni et Ecclesiæ Dei vobis, cui cura commissa est, aperire, vestrum autem corrigere. Unde prudentiæ vestræ super R. majore de Sarmasia pro ecclesia Beatæ Columbæ Senonensis conquerimur, quoniam homo est, qui nisi censuram curiæ metuit, justitiam contemnit. Ipse enim ecclesiam Beatæ Columbæ, cujus servus est, in omnibus quæ potest opprimit, et sub quadam iniqua hæreditate majoriæ, servitii et servitutis suæ oblitus, adversus monachos se erexit, et tanquam dominum terræ eorum se facit. Unde a

(68) *Negotio De negotio Drogonis de Monciaco agit S. Bernardus in epistola 178, ad Innocentium II, scripta an. 1139. « Annon gladius Phinees, inquit, promptissime atque justissime eductus fuerat ad condemnandum incestuosum concubitum, Drogonis et Milis? Sed confusus atque retrusus abiit retrorsum, retro nimirum apostolicæ defensionis opposito. Proh pudor! quos cachinnos res ista movit et movet Ecclesiæ inimicis, eisque etiam ipsis quorum fortasse metu aut favore a recto tra-*

nobis submonitus justitiam subterfugit, presbyterum etiam nostrum, quoniam ipsum excommunicaverat, minando vehementer affligit. Super quo prudentiæ vestræ mandamus et rogamus quatenus tot et tantos unius rustici excessus, spiritu oris vestri semel exstinguatis, et corrigentes quæ male egerit, ne deinceps servus in dominum, sceleratus in sanctos, unus in multos tanta præsumat, forti virtute coerceatis.

EPISTOLA C.

COMITIS RODULFI AD SUGERIUM.

Significat regem non ante festum Omnium Sanctorum adventurum; suadet vero ut interim de servientibus regis rationem accipiat.

SUGERIO Dei gratia beati Dionysii abbati dilecto B suo, ROD. (RODULFUS) Viromandensis comes, salutem et dilectionem.

Venit ad me nuntius regis Bartholomæus, afferens litteras ejus; et quantum ex ejus verbis perpendo, rex non adeo cito veniet, nisi forsitan usque ad festum Omnium Sanctorum, vel etiam sancti Martini. Ergo conveniens est ut interim servientes regis advocetis ad computandum, ut domino regi certum quid respondere sciatis. Quod s' absque me hoc facere non vultis, ego a die Lunæ in octo dies veniam.

EPISTOLA CI.

ODONIS BELVACENSIS EPISCOPI AD SUGERIUM.

De turbatione in urbe exorta significat consilium Radulfi comitis Viromandensis esse comitem Claromontensem inde expellendum. Rogat igitur ut colloquium indicat ad pacem reparandam.

Domino et Patri SUGERIO venerabili Dei gratia sancti Dionysii abbati, Odo eadem gratia humilis Belvacensis episcopus, in abundantia pacis ferre salutem indigentibus.

Scripto et viva voce clericorum nostrorum, miseriam quam patimur vestræ paternitati alias indicavimus, et remedium quod a vobis sperabamus adhuc expectamus. Animadvertimus autem intentionem et consilium comitis R., quod per hanc turbationem et pacis dilationem quærat expellere comitem Claromontanum (68*) amicum nostrum, hominem venerandum et miserandum. Quippe si anniteretur paci, omnem seditionem sedare potuisset, quia si diceret ipse, et facta sunt, et præceptum ejus nemo præteribit. Sed cum habeant inducias usque ad instantem Dominicam, det operam vestra discretio ut locum et diem nominetis colloquio, cui interesse possitis et velitis. Confidimus in Dei bonitate quod in præsentia vestra tumultus iste pacabi-

mite abducti sumus! Amici confunduntur, fidelibus insultatur, episcopi in opprobrium veniunt et contemptum; quorum dum recta judicia contemnantur, vestræ quoque plurimum derogatur auctoritati.

(68*) *Expellere comitem. Rainaldum comitem Claromontensem qui pridem uxorem duxerat Adelaidem, matrem Radulfi comitis Viromandensis. Sed quid causæ inter eos verteretur, nusquam invenimus.*

tur, et sapientiæ vestræ manus non evadet concordia; aut si impossibile est paci prorsus consulere, longas invicem fœderabunt inducias. Nec mirum videtur si usque adeo pacem quærimus, et de guerra conquerimur multis ex causis, quas vestræ dulcedinis consilio non minus quam ex ore nostro credibiliter expediet præsentium portitor familiaris noster.

EPISTOLA CH.

EPISCOPI CARNOTENSIS AD SUGERIUM.

Queritur de præposito Hienvillæ, qui in ipsum insurrexerat, et rogat ne causam alii discutiendam remittat.

Charissimo amico SUGERIO, Dei gratia Sancti Dionysii abbati, G. [GAUFRIDUS] Carnotensis Ecclesie humilis minister, salutem et dilectionem in Domino.

Novit prudentia vestra quod domini regis dignatio res nostras in protectione suscepit, ne malignis adversus nos aliud liceat quam ratio postulat. Et quia Deo volente in hoc estis constitutus, ut pravorum coerceatis excessus, confidentes spem habemus, quod sub tali iudice non periclitetur causa nostra, nec derogetur Ecclesie dignitati. Quod idcirco præmisimus, quia præpositus Hienvillæ violenter in nos insurgit, homines nostros falsis agit calumniis, plus inhians cupiditati quam serviens relictudini. Respectum nobis postulantibus dare noluit, timens lucris suis aliquid deperire, si causam nostram contigerit ad vos discutiendam venire. Proinde discretionem vestram super hoc imploramus, ut hujus rei discussionem non ante aliam quam in conspectu vestro ponatis, et donec a vobis idipsum examinari valeat, totum induciari jubetis.

EPISTOLA CIII.

HUGONIS ARCHIEPISCOPI ROTHOMAGENSIS AD SUGERIUM.

Ut Hugonis Brostin rapinas coerceat.

Venerabili Patri et domino SUGERIO abbati Sancti Dionysii, Hugo Rothomagensis Ecclesie humilis minister, salutem et gratiam.

Conqueritur abbas et conventus Sancti Wandregesili, et nos cum eis et pro eis conquerimur super Hugonem Brostin, qui antiquam eleemosynam regum Francie, quæ est apud Calceum a tempore beati Ausberti prædecessoris nostri, quietam et liberam inquietat et aufert. Nunc igitur, quia loco domini regis hujusmodi providere habetis, vobis mandamus et supplicamus, quatenus prædicto Hugoni præcipiatis ut præfatam decimam in pace dimittat, nec ullo modo amplius in eam manum ponere præsumat. Facit itaque hanc injuriam, ut audivimus, quia excommunicatus est, et necesse est ut quem justitia ecclesiastica ad viam veritatis non revocat, manus vestra rapinam ejus et tyrannidem reprimat reverende Pater et domine.

EPISTOLA CIV.

GOSLENI EPISCOPI CARNOTENSIS AD SUGERIUM.

Excusat se quod ab eo vocatus interesse non possit

solemnitati S. Dionysii, ob adventum inopinatum domini Antissiodorensis episcopi.

Domino SUGERIO, Dei gratia venerabili abbati S. Dionysii, Goslenus eadem gratia Carnotensis Ecclesie humilis minister, salutem et devota obsequia

Propter reverentiam pretiosorum martyrum, beati Dionysii apostoli Galliarum et sociorum ejus, et propter mandatum excellentiæ vestræ, cui per omnia toto posse nostro obsequi volumus, celeberrimam solemnitatem, ad quam nos submonuistis, quam præ cæteris quasi jure hæreditario domini prædecessoris nostri ampliori devotione venerari debemus et colere, adire disposueramus. Cæterum nos inopinatus domini Antissiodorensis (*Hugonis*) adventus invitos retinuit, quem accepto inde nuntio in proxima Dominica exspectamus. Veremur enim futuram inde sibi adversum nos suspicionem, si suam, quam modo primum nobis exhibet, videremus effugisse præsentiam.

EPISTOLA CV.

PETRI ARCHIEPISCOPI BITURICENSIS AD SUGERIUM.

De reditu Ludovici regis.

SUGERIO Dei gratia venerabili Beati Dionysii abbati, PETRUS Bituricensis Ecclesie humilis minister, salutem et dilectionem.

Gratias immensas referimus sublimitati vestræ, quia reditum domini regis nobis notificastis, et ut ei occurreremus vobiscum præmonuistis. Nos autem libentissime ei occurreremus et obnixe rogamus dilectionem vestram ut si per Sanctum Ægidium venerit, per nos veniatis, et per provinciam nostram transeat. Desideramus enim servire vobis, et honorem quem potuerimus exhibere. Si autem per Cluniacum venerit, et illuc vobiscum libenter ibimus. Cum autem illum appropinquare noveritis, nobis significetis, ut sciamus quando itineri vestro adhærere debeamus. Nos quoque si quid certi habuerimus, vobis renuntiabimus. Per præsentium latorem quod placuerit rescribite.

EPISTOLA CVI.

EUGENII PAPÆ AD SUGERIUM.

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio SUGERIO abbati Sancti Dionysii, salutem et apostolicam benedictionem.

Filii nostri A. et HER. clerici Meldensis Ecclesie, etc. *Vide in Eugenio, ad an. 1155.*

EPISTOLA CVII.

EJUSDEM AD EUMDEM.

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio SUGERIO abbati Sancti Dionysii, salutem et apostolicam benedictionem.

Quidam sacerdos R. etc. *Vide ibid.*

EPISTOLA CVIII.

EJUSDEM AD H. ARCHIEP. SENON.

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio nostro archiepiscopo Senonensi H., salutem et apostolicam benedictionem.

Quidam sacerdos tuus Romam ad nostram præsentiam veniens, etc. *Vide ibid.*

EPISTOLA CIX.

DECANI ET CAPITULI CARNOTENSIS AD SUGERIUM.

Querimoniam faciunt de Hugone de Bretiniaco et Ebrardo vicecomite.

SUGERIO venerabili abbati Sancti Dionysii, R. [ROBERTUS] decanus, totusque Ecclesiæ Beatæ Mariæ Carnotensis clerus, salutem et veram in Christo dilectionem.

Providenti prudentiæ vestræ conqueri ac notificare dignum duximus quod Hugo de Bretiniaco, pervicax et protervus, regia jussa vestraque satis impudenter negligens, nihil omnino de his quæ Ecclesiæ nostræ et nobis in præsentia nostra pepigit, unquam tenuit, nec de ablatis aliquid restituere voluit. Præterea dominus E. (69) vicecomes in nequitia sua prave perseverare glorians, de his quæ in Ecclesiam beatæ Mariæ et nos male egerat, nihil penitus emendare acquiescit. Quocirca nos de vestra benignitate vestraque justitia nobis in necessitatibus nostris, et beatæ Mariæ negotiis, sæpissime spectate confisi, et eo amplius quod dominus noster rex amantissimus in discessu suo nos tutelæ vestræ commisit, ad vos quasi ad patrem et patronum recurrentes, obnixius interpellamus quatenus Ecclesiæ nostræ nostrique curam, quam bene cepistis, habendo, hos præfatos contumaces ac præsumptuosos virga correctionis feriatis, ut et ablata reddere cogantur, et a consimili facto deinceps absterreantur. Valete, et quod super hac re deliberaveritis, per præsentium latorem nobis, si placet, renuntiate.

EPISTOLA CX.

ABBATIS SANCTI PANTALEONIS AD SUGERIUM.

Gratias ei agit pro exhibita humanitate erga quemdam puerum nepotem suum.

Domino et Patri suo amantissimo Dei gratia Beati Dionysii abbati SUGERIO, W. [WOLBERO] abbas Sancti Pantaleonis in Colonia, quidquid devotius offerre potest corpore et spiritu.

Scriptum est quia charitas benigna est, quam nimirum in vobis esse satis evidenter benignitatis et pietatis exhibitione ostendistis, quando me pro puero nepote meo excellentiam vestram, cum Remis essetis (70), exorantem tam paterne exaudistis. Qua de re cum magnarum gratiarum actionum debitor vobis sim, ex vestro tamen corde percipere vellem quid potissimum servitii pro hac pietate vobis impendere deberem earum videlicet rerum quæ vestrum tangant animum. Si quid autem per nuntios vestros agendum est in civitate Colonia, quod ad vestram spectet voluntatem sive utilitatem, ego et pater pueri vobis et vestris in omni negotio servire parati sumus. Valete in Domino, et ceptum pietatis opus nobis servis vestris in puero ostendite.

(69) Ebraldus, Hugonis Puteacensis filius.

(70) Utique in concilio Remensi, anno 1148 media Quædragesima celebrato.

EPISTOLA CXI.

ARCHIEPISCOPI SENONENSIS AD SUGERIUM.

De reditu Ludovici regis.

HUGO, Dei gratia Senonensis archiepiscopus, charissimo suo SUGERIO venerabili abbati Sancti Dionysii, salutem et dilectionem.

Scripseramus vobis de adventu domini regis, sed inde postea certiozem nuntium habentes, iterum vobis scribimus. Vidimus enim fratrem Galerannum, qui custodit Parisius domum Templi, redeuntem a domino rege, et dimisit eum apud Forum Novum juxta Placentiam. Nos itaque ultra differre non possumus, sed jam movimus obviam domino regi. Miles enim dixit nobis quoniam hac ipsa Dominica proxima Cluniaci jacebit. Nunc itaque, si vobis placet, usque ad proximam diem Lunæ Antissiodori vos expectabimus. Cupimus enim multum vos habere dominum et socium itineris. Verum si sic est, in beneplacito vestro nuntium vestrum præmittite, qui proxima secunda feria mane apud Antissiodorum consilium vestrum notificet nobis.

EPISTOLA CXII.

PETRI ARCHIEPISCOPI BITURICENSIS AD SUGERIUM.

Ejusdem argumenti.

Venerabili fratri et amico charissimo SUGERIO Dei gratia abbati Sancti Dionysii, PETRUS Bituricensis Ecclesiæ humilis minister, salutem et dilectionem in Domino.

Quidam venerunt Bituricas, qui dixerunt dominum regem appropinquare, et in proximo esse venturum. Sed ex qua parte venturus sit, per eos certitudinem habere non potuimus. Nos autem expectabamus nuntium vestrum, et adhuc expectamus, sicut nobis significastis, ut secundum quod nobis mandatum fuerit a vobis, in occursum ejus properemus. Placeat igitur sublimitati vestræ rescribere nobis, si quam de eo certitudinem accepistis, ut vel ex qua parte ei occurratis, et ubi et quando nos ei occurrere vobiscum velit.

EPISTOLA CXIII.

EJUSDEM AD EUMDEM.

De Bartholomeo archidiacono.

Venerabili et charissimo fratri SUGERIO Dei gratia abbati Sancti Dionysii, PETRUS Bituricensis Ecclesiæ humilis minister, salutem et dilectionem in Domino.

Litteras vestræ sublimitatis accepimus, quibus monuistis ut die Jovis apud Vizeliacum, vel die Veneris apud Corbiniacum simus. Sed posteaquam misimus nuntium nostrum ad vos, dictum fuit nobis quod dominus rex Bartholomæum archidiaconum nostrum occurrentem sibi suscepit in gratiam suam, ac pro eo fudit preces apud dominum papam; et nos quoque pro ipso interpellare disposuit, et obnixè rogare ut nos ab hoc, quod pro honestate et decore domus Dei inchoavimus, desistamus. Fiduciam igitur

tur habentes in vobis, non meritis nostris, sed quia A Deum et honorem ejus diligitis, volumus præmunire prudentiam vestram, ut efficiatis apud dominum regem, ne diffamatum illud, de cujus honesta conversatione multa audistis, manutenere velit, nec nos interpellat pro eo. Timemus enim ne esset causa offensionis, si interpellaret nos de re quæ non esset habitura effectum. Criminosam quippe vitam illius sustinere non possumus nec debemus, nec indulgere flagitiis ejus. Nam quod de ipso facimus, consilio multorum religiosorum incœpimus, qui graviter confunderentur, si desisteremus, et faciem Ecclesiæ Dei quasi dehonestatam judicarent, si hominem talem contra sanctitatem consilii eorum prævalere viderent. Placeat igitur dilectioni vestræ rescribere nobis consilium vestrum. Nam si laudaveritis, proxima die Veneris erimus apud Corbiniacum, si aliquo modo poterimus.

EPISTOLA CXIV.

THEOBALDI COMITIS AD SUGERIUM.

Rescire cupit an Reginaldus de Cortiniaco satisfecerit de pecunia mercatoribus ablata.

SUGERIO Dei gratia abbati Sancti Dionysii amico suo charissimo, THEOBALDUS Blesensis comes, salutem.

Raginaldus de Cortiniaco mandavit mihi se voluntati et beneplacito vestro satisfecisse de pecunia mercatorum. Quod si ita est, quod vobis inde satisfecerit, mihi litteris vestris per hunc nuntium mandare dignemini. Valet.

EPISTOLA CXV.

COMITIS VIROMANDENSIS AD SUGERIUM.

Rogat ut de quibusdam dissensionibus longiores quos poterit inducias capiat, jubeatque ut servientes regis Parisios convenient.

SUGERIO Dei gratia abbati Sancti Dionysii, R. [RADULFUS] Viromandensis comes, salutem et dilectionem.

Quia graviter patior, die Martis vel Mercurii non possum venire ad vos, et die Jovis facturus sum quoddam negotium quod nullo modo possum dimittere. Eapropter rogo vos ut de guerris et dissensionibus de quibus mihi scripsistis, treugas quam longiores poteritis capiatis. Instanti vero die Dominica vel Lunæ sine dubio veniam ad vos, et servientes D domini regis, sicut vobis mandavi per alias litteras, bene poterunt obviam nobis esse Parisius. Et tunc poterimus negotia domini regis bene diffinire. Quod vero super his et aliis volueritis mandare, et faciam.

EPISTOLA CXVI.

COMITIS THEOBALDI AD SUGERIUM.

Mandat Reginaldum de Cortiniaco mercatores regis captos spoliasse: ad quam injuriam ulciscendam pollicetur auxilium.

SUGERIO Dei gratia abbati S. Dionysii, amico suo charissimo, THEOBALDUS Blesensis comes, salutem et dilectionem.

Notum vobis fieri volo quod Reginaldus de Cortiniaco (71) maximum dedecus intulit regi et vobis, qui custos estis terræ ipsius. Nam mercatores regis, qui pedagogica sua Aurelianis, et apud Senonas, et in terra regis omnes consuetudines suas dederant, cepit, et sua eis abstulit. Quamobrem mando vobis ut ei ex parte regis et vestra mandetis, ut mercatores regis cum rebus suis ex toto deliberet et reddat. Quod si facere noluerit, si ultionem de eo accipere volueritis, et super eum cum exercitu ire, mandate mihi, et ego ero vobis in auxilium ad ultionem de eo accipiendam.

EPISTOLA CXVII.

ARCHIEPISCOPI SENONENSIS AD SUGERIUM.

De reditu Ludovici regis.

B HUGO, Dei gratia Senonensis archiepiscopus, charissimo suo SUGERIO venerabili abbati S. Dionysii, salutem et dilectionem.

Dilectionem vestram scire volumus quoniam altera die cum venissem ad vos apud Castrum Nantonis, puer quidam transivit per Senones, quem dominus Belvacensis matri suæ mittebat, ut domini regis adventum ei nuntiaret. Dicebat enim puer ille dominum regem tantum appropinquasse, quod proxima die Mercurii Cluniaci jaceret. Sic locutus est puer servientibus nostris, et ipsi retulerunt nobis. Quod ideo vobis significare curavimus, ut rei certitudinem inquiratis, et quod inde perpenderitis, nobis ut renuntietis rogamus, et quid facere debeamus re- C mandetis.

EPISTOLA CXVIII.

CADURCI CLERICI AD SUGERIUM.

De pecunia quam regi crediderat sibi de redditibus Pictaviæ solvenda.

Patrono et tutori suo SUGERIO, Dei gratia charissimo et venerabili abbati Beati Dionysii, CADURCUS clericus et homo suus, regis Francorum dictus cancellarius, salutem et servitium.

Scitis, magister et domine, quam pio cordis intuitu dominus rex in discessu suo Remis sub protectione vestra et munimine me dimiserit, quam clementer per manum meam non sine lacrymarum ubertate me vobis tradidit. Ideoque confisus de bonitatis vestræ sanctitate, secure vobis scribo, quod- D que mihi necessarium est vobis aperire non erubescio. Non enim habeo post Deum et dominum regem, ad cuius possim vel debeam confugere patrocinium, nisi tantum ad liberalitatis vestræ refugium, a quo, et per quem certus sum habere solatium, petitionisque meæ consequi fructuosum effectum. Reminiscere domini regis præcepti, quod vobis principaliter, secundario comiti R. [Radulfo] Remis fecit, ut videlicet de redditibus Pictaviæ pecunia, quam ei accredideram, mihi sine diminutione solveretur. Quod quia nondum effectui mancipatum esse non ambigitis, rogo vos ut magistrum et dominum, quod si de Pictavensibus pro negotiis terræ illius ad vos aliquis

(71) Reginaldus de Cortiniaco seu de Monte Arojisio in Palæstinam profectus fuerat cum rege Ludovico; unde hæc epistola ad annum 1149 referenda est.

venerit, placeat vobis eos detineri donec vobis Remis occurram. Inde, si præceperitis, statim ut ad vos venero, vel post finitum concilium (72), juxta consilium vestrum in Pictaviam ire, juvante Deo paratus ero. Valeatis in Christo, mei memor.

EPISTOLA CXIX.

R. DE MONTE FALCONIS AD SUGERIUM.

Mandat paratum se esse ad subeundum die competentis iudicium secundum consuetudines Bituricum, de homine qui suum ei servitium denegabat.

Reverendissimo domino suo SUGERIO Beati Dionysii venerabili abbati R. [RAINALDUS] de Monte Falconis, salutem et debitam venerationem.

Placuit dignitati vestræ, prout vobis suggestum erat, proxima Dominica post Assumptionem (73) beatæ Mariæ me Parisius evocasse pro quodam homine meo, qui et se et servitium suum mihi negabat. Super quo paratus fui et adhuc sum, in palatio domini regis, vel ante dominum archiepiscopum, secundum usus et consuetudines militum et servientium Bituricensium, sistere iudicio. Verumtamen pro vestris et regni negotiis usque ad ultimas regni metas pro beneplacito vestro me trahere potestis. Profecto, si pro controversia aliqua me evocare excellentiæ vestræ placuerit, nos Bituricenses certos et statutos haberemus terminos, ultra quos non nisi ratione cogendi sumus (74). Ego autem in aliquo præfinitorum terminorum paratus ero die competentis subire iudicium secundum usus et consuetudines Bituricarum. Valete in Domino semper.

EPISTOLA CXX.

COMITIS BLESENSIS AD SUGERIUM.

Denuntiat ei injuriam cambiatoribus de Vizeliaco ad nundinas suas de Pruvino venientibus illatam a Guarino filio Salonis, vicecomitis Senonensis.

SUGERIO Dei gratia Beati Dionysii abbati amico suo charissimo, T. [THEOBALDUS] Blesensis comes, salutem et dilectionem.

Notifico vobis injuriam et dedecus quæ Salo vicecomes Senonensis intulit regi et vobis, qui terram ejus in custodia habetis, mihiq̄e damnum et dedecus. Guarinus enim filius ejus cepit cambiatores de Vizeliaco ad instantes nundinas meas de Pruvino venientes, in chemino domini regis, inter Senonas et Braium; quem ipse Salo et præpositus regis de Senonis jurejurando in securitate regis posuerunt, et eis valens septingentas libras et plus, ut asserunt, abstulit. Unde vobis mando et precor ut vos pigeat de chemino regis infracto, et Saloni viriliter mandetis ut quidquid cambiatoribus ablatum est, remota omni occasione et dilatione, reddat et reddi

(72) Conc. Remense anno 1148 prout diximus, media Quadragesima celebratum fuit.

(73) Post Assumptionem.... Hæc dies intelligi potest de annis 1147, 1148, 1149, quibus Sugerius regnum administravit, ut ad verum annum propius accedamus, medium seligimus.

(74) Cogendi sumus, etc. Idipsum testatur Petrus Bituricensis archiepiscopus in epistola ad S., inter Sugerianas 95, legitur supra.

faciat. Nam Salo in vestro posse est, nec poterit vobis resistere plus quam aliquis armiger. Ex quo bene volueritis, et quid inde feceritis mihi per præsentium latorem remandate. Non enim paterer hanc injuriam inultam remanere quæ ad destructionem nundinarum mearum spectat. De cætero nostis vos mihi significasse, et ego vobis mandavi, quod vobiscum loquerer, si mihi remandaretis hoc esse velle vestrum, in die Lunæ ante Pentecosten (75), apud Latiniacum, et nihil mihi inde remandastis. Quamobrem mando vobis, ut mihi per hunc nuntium mandetis, si præfata die Latiniaco veneritis, ut et ego illuc vobis obviam pergam si venire volueritis.

EPISTOLA CXXI.

EPISCOPI ANTISSIODORENSIS AD SUGERIUM.

Commendat ei uxorem et filios Roberti medici, amici ejus, defuncti.

Domino et Patri charissimo SUGERIO Dei gratia Beati Dionysii abbati, Hugo Antissiodorensis dictus episcopus, salutem et dilectionem.

Et vidimus et audivimus quod Robertum medicum in vita sua charissimum habuistis. Cum igitur viam universæ carnis ingressus sit, confidentes de vestra benignitate, rogamus quatenus eundem affectum, quem erga præfatum R. habuistis, in ejus uxorem et filios habeatis, ut bene eis propter patrem utamini, et eis quæ R. tenebat integre conservetis ad servitium vestrum.

EPISTOLA CXXII.

COMITIS NIVERNENSIS AD SUGERIUM.

Ejusdem argumenti.

Domino et amico suo SUGERIO venerabili Sancti Dionysii abbati, G. (76) comes Nivernensis, salutem et servitium.

Notum esse vobis et nobis manifestum non ambigimus, R. [Robertum] medicum, qui viam universæ carnis ingressus est, fuisse virum benignum, et boni servitii. Illius autem servitium et benignitatem uxor ejus et infantes valere et auxilio et consilio amicorum suorum sentiant. Eapropter vobis mandamus, et rogamus quatenus ejus uxorem et infantes pro amore Dei et nostri diligatis et eis beneficiatis.

EPISTOLA CXXIII.

ABBATIS FERRARIENSIS AD SUGERIUM.

Rogat ut inducias ei concedat ad solvendam reliquam pecuniam, quæ Ferrariensi monasterio ad sacram expeditionem impetrata fuerat.

Reverendo Patri et domino SUGERIO Beati Dionysii abbati, JOANNES Ferrariensis cœnobii minister, subjectionem et obedientiam.

Ad Paternitatem vestram et Excellentiam vestram

(75) Ante Pentecosten, etc. Cum rex Ludovicus post Pentecosten anni 1147 itineri Jerosolymitano se commiserit, hæc epistola, quæ ante Pentecosten scripta fuit, ad annum 1148 pertinet, vel forte insequentem.

(76) Abbati G..... Guillelmus hic, qui Sugerium amicum vocat non alius videtur quam Guillelmus eo nomine secundus. Cum vero iste anno 1147 in Carthusiam secesserit, hanc et duas sequentes ejusdem argumenti litteras ad an. 1146 vel 1147 retrahimus.

sapissime oportet nos confugere. De taxatione domini regis gravissime constrictus, usque ad viginti libras, postquam a nobis recessistis, prout potuimus reddidimus. Reliquum vero ad præsens omnino habere gravi paupertate exigente non possumus, qui [f. quia] adhuc in messionibus et occupationibus suis detinentur. Unde reverentiam vestram humiliter deprecor quatenus mihi et prapósito, qui hac de causa homines nostros minatur rapere, inducias et spatium idoneum, quo hoc possimus invenire, concedatis. Valet. Regat vos manus valida omnipotentis Dei.

EPISTOLA CXXIV.

COMITIS NIVERNENSIS AD SUGERIUM.

Scribit de colloquio Aurelianis constituto cum Gaufrido de Danzeio, et de die belli a rege indicta eidem Gaufrido et cuidam militi suo.

Dilectissimo filio suo SUGERIO venerabili abbati Sancti Dionysii, GUILLELMUS comes Nivernensis, in Domino salutem.

Colloquium illud quod Aurelianis cum domno Gaufrido de Danzeio (77) interveniente rege sicut scitis, constitutum est, recepi. Sed multo aliter quam sperabam apud Boneium tractatum fuit. De domino meo rege querimoniam nullam facio, sed consilium quod secum habuit non laudo; et cum vos videro, ego plenius vobis enarrabo. Vobis autem domino meo mando, et modis omnibus rogo, quatenus in vigilia cathedræ beati Petri apud Stampas vestri gratia venire velitis. Ipsa enim die dominus meus rex Gaufrido de Danzeio et cuidam militi meo diem belli constituit. Valet.

EPISTOLA CXXV.

EUGENII PAPE AD SUGERIUM.

Eugenius episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio SUGERIO abbati Sancti Dionysii, salutem et apostolicam benedictionem.

Pro controversia et discordia, etc. *Vide in Eugenio III ad an. 1153.*

EPISTOLA CXXVI.

CLUNIACENSIS ABBATIS AD SUGERIUM.

Venerabili et intimo amico domino SUGERIO abbati S. Dionysii, frater PETRUS humilis Cluniacensis abbas salutem et sincerum amorem.

Quantum in corde nostro sitis libentius præsenti ostenderemus, quam absentem mandarem. Sed quoniam corporalem præsentiā vestram, quam multum videre apud nos, maxime in adventu regis, speravimus, sors inimica nobis invidit, id nunc breviter vobis dicimus. Minus est ab amore, quem erga personam vestram habemus, si omnia nostra vestra esse dixerimus, quoniam et nos ipsi melius

A quam credatis vestri sumus. Quod autem ad præsens negotium pertinet, priorem de Notgento et negotia ejus vobis commendamus, et ut pro negotiis quæ vobis ipse intimabit domino Carnotensi episcopo scribere dignemini, multum rogamus.

EPISTOLA CXXVII.

EJUSDEM AD EUMDEM.

Venerabili et charissimo domino et amico nostro SUGERIO abbati S. Dionysii, frater PETRUS humilis Cluniacensis abbas, salutem et sincerum in Domino dilectionis affectum.

Quia reverentiam vestram jam ab antiquo dileximus, et in Christi charitate diligimus, a vobis quoque diligi non diffidimus. Eapropter frequenter vos pro nostrarum rerum diversis eventibus rogare non dubitamus. Nunc autem et rogamus dilectionem vestram pro domo nostra Sancti Martini de Campis, quæ ob debilitatem dilectissimi fratris nostri domni O. plurimum tam in spiritalibus quam in temporalibus attenuata est, et quotidie magis ac magis attenuatur. Unde ejus condescendentes infirmitati, a cura domus prædictæ cum more nostro absolvimus, et loco ipsius dilectum fratrem et filium nostrum domnum Simonem quondam ejusdem loci subpriorem substituimus, quia a nobis et fratribus nostris propter honestatem et mores optimos multum diligitur. Super quo rogamus prudentiam vestram ut eum causa Dei et amoris nostri respectu diligatis, auxilium et consilium vestrum ei impendatis.

EPISTOLA CXXVIII.

ARCHIEPISCOPI SENONENSIS AD SUGERIUM.

HUGO Dei gratia Senonensis archiepiscopus, dilectissimo filio SUGERIO venerabili abbati Sancti Dionysii, salutem et dilectionem.

Benedictus Deus, qui causam nostram in manu vestra posuit, et eum, quem, si nobis datum esset, eligeremus, judicem præfecit. Cum enim de nostri archidiaconi innocentia minime dubitemus, vestrum tamen præoptamus judicium, cujus scimus æquitatem, cujus experti sumus fidem et bonam propitiationem. Valet.

EPISTOLA CXXIX.

CATALAUNENSIS EPISCOPI AD SUGERIUM.

D Rogat ut apud regem pro eo sit patronus et intercessor.

SUGERIO Patri et domino Dei gratia digne reverendo abbati Sancti Dionysii, BARTHOLOMÆUS ejusdem patientia Catalaunensis Ecclesiæ sacerdos, sinceræ dilectionis affectum.

Quoniam affectus vestræ dilectionis erga nos plenus est, admodum gaudemus quia plenitudinem

(77) *Cum domno Gaufrido de Danzeio, etc.* Hæc comitis Nivernensis controversia cum Gaufrido de Danzeio, illam præcessit tempore de qua anonymus auctor Historiæ Ludovici VII: « Eo tempore Gaufridus de Gienago quamdam filiam suam Stephano de Sancerro in uxorem dedit: quod astuto consilio fecit. Opinabatur enim quod ipse eum ab infestatione Nivernensis comitis tutari posset. Quin etiam

ipse Gaufridus eidem filię suæ Gienagum in matrimonio donavit, etc. Verum Gaufridus eandem filiam suam prius collocaverat Antello de Triangulo (*Tresnel*), cui dedit in maritagium Nulliacum et quidquid habebat ibidem, et quod habebat in burgo de Ulcheio. » Atque hinc orta videtur controversia propter decurtatum feodum, inconsulto superiore domino, qui tunc in Palæstina versabatur.

effectus in necessitatibus nostris de præterito experti sumus et de futuro expectamus. Rogamus itaque clementiam paternitatis vestræ ut nos erga piissimum dominum nostrum regem pius pro nobis sitis patronus et intercessor. Ante ejus siquidem adventum multas ut nostis sustinuimus anxietates, in quibus solius clementiæ vestræ consilium recepimus, et remedium; post ejus vero reditum nihilominus hostium crebris invasionibus præpediti, magnificentiam ejus debito jure humilitatis nostræ visitare nequivimus (78). De liberalitate ergo vestra plurimum confidentes, vos devotissime precamur ut injurias et persecutiones quas sustinuimus, et damna rerum nostrarum, quæ injuste recepimus, domino regi significetis. Cujus quidem præsentiam ex voto desiderii nostri in proximo adire parati sumus, eique pro posse facultatis nostræ, etsi minimum quantum ad plenitudinem spectat voluntatis, de nostro ut Patri et domino serviemus. Valete.

EPISTOLA CXXX.

A. REDONENSIS EPISCOPI AD SUGERIUM.

Scribit necesse sibi fuisse Nannetum usque descendere priusquam ad ipsum veniret, venturum autem se prima Quadragesimæ hebdomada.

Dilectissimo domino suo SUGERIO, Dei gratia Sancti Dionysii reverendo abbati, A. [ALANUS] Redonensis Ecclesiæ humilis minister, salutem et dilectionis obsequium.

Sanctitati vestræ grates plurimas referimus quod nos ad sustentandam exsili nostri inopiam, quasi si nobis multum obnoxius essetis, invitastis. Vestræ itaque paternitati notum fieri volumus quod Nannetam usque, terræ illius necessitatibus et negotiis nostris exigentibus, nos, priusquam ad vos veniamus, descendere necesse fuit. Ad vos vero, ut ad dominum et patronum, prima hebdomada Quadragesimæ Deo volente veniemus (79). Valete.

EPISTOLA CXXXI.

CLERI BEATI MARTINI TURONENSIS AD SUGERIUM.

Rogant ut interesse velit cuidam negotio quod in præsentia legati Meldis tractandum erat adversus clericos S. Mauritii.

SUGERIO, Dei gratia venerabili abbati Sancti Dionysii, totus ecclesiæ Beati Martini clerus, salutem et amicitiae integritatem.

Vulgare est et tritum proverbium, quod res humanæ spatio temporis evanescent. Tempore enim interit gaudium cujuslibet voluptatis, tempore obli-

(78) *Visitare nequivimus*, etc. Bartholomæus electus fuerat Catalaunensis episcopus, rege in peregrinatione constituto.

(79) *Deo volente veniemus*. Forte ut interesset alicui ex conventibus quos plures coegit Sugerius de instauranda expeditione Jerosolymitana, prout testatur ejus Vitæ scriptor. Unde ad annum 1150 hanc epistolam referri posse censemus.

(80) *Legati*. Alberici Ostiensis episcopi qui anno 1145, Dominica *Isti sunt dies*, seu Dominica Passionis, Farensis monasterium dedicavit, prout legitur in instrumento a D. Duplessis, recitato inter probat. Historiæ Meldensis, p. 40: « Albericus, Dei gratia

viscitur mater mœroris. In quo uno amicitiae vis et dignitas facile elucet, cujus vires nec tempus immunit nec ætas consumit. Nihil præclarius hoc bono ecclesia Beati Martini gloriatur, quod amicitiam vestram meruit obtinere. Sed quia apud chari pectoris secretum nihil ruboris est id expetere quo indigeas, idcirco ecclesia Beati Martini vestro indigens consilio, vobis speciali amico suo supplicat et orat, ut dissolutis occupationibus interesse velitis cuidam negotio quod in præsentia legati (80) civitate Meldis tractandum est adversus clericos Sancti Mauritii, tertia die ab ea Dominica in qua cantatur: *Isti sunt dies*.

EPISTOLA CXXXII.

ABBATIS CLARÆVALLENSIS AD SUGERIUM.

B Amantissimo Patri et domino SUGERIO Dei gratia Beati Dionysii abbati, BERNARDUS Clarævallensis vocatus abbas, salutem et orationes quas potest in Domino.

Verbum quod attulerunt magister Templi et frater Joannes tam lætus accepi, etc. *Vide inter epistolas S. Bernardi, Patrologiæ t. CLXXXII.*

EPISTOLA CXXXIII

ABBATIS CLUNIACENSIS AD SUGERIUM.

Venerando, et præcordiali amico nostro domno SUGERIO Sancti Dionysii abbati, frater PETRUS humilis Cluniacensis abbas, salutis et presentis et æternæ plenitudinem.

Doleo, et supra quam dicere possum doleo, quia sacro conventui vestro, quem apud Carnotum dominus rex consilio sapientiæ vestræ et aliorum sapientum indixit, interesse non valeo. Credite intimo amico, credite vera dicenti, quia vere volo et non valeo et quia non valeo doleo. Quis enim non doleat se non interesse tam sancto collegio, ubi nullus proprium lucrum, ubi nullus quæ sua sunt quæret, sed quæ Jesu Christi? Non enim quælibet res agitur, sed de illa tractatur qua major nulla, imo quæ est omnium maxima. Nonne maxima omnium est, providere, satagere, ne sanctum detur canibus? ne loca in quibus steterunt pedes operantis salutem in medio terræ, rursus pedibus iniquorum proterantur? ne regia Jerusalem a prophetis, ab apostolis, ab ipso omnium Salvatore dedicata, ne nobilis illa totius Syriæ metropolis Antiochia iterum blasphemis et nefandis hominibus subjiciantur? ne ipsa salutaris crux jam ab impiis, ut dicitur, obsessa, ut olim a Cosdroe capiatur? ne ipsum sepulcrum Domini, quod hactenus, juxta

Ostiensis episcopus sanctæ sedis apostolicæ legatus, omnibus fidelibus, etc. Notum fieri volumus quod nos anno Incarnat. Dom. 1145 (vel 1146 a Kal. Januar. incepto) apostolica legatione in toto regno Galliarum fungentes, presentibus nobiscum venerabilibus fratribus nostris, scilicet, Parisiensi, Meldensi et Trecenti episcopis, Dominica *Isti sunt dies*, venerabile Pharensis monasterium, ubi Deo famulari cernitur, religiosarum congregatio feminarum, centenarium excedens numerum solemniter per Dei gratiam dedicavimus. Idem quippe monasterium, » etc.

prophetam, gloriosum toto orbe fuerat, fortassis ut illi minari solent radicitus evellatur? Huic ergo tam sancto tamque necessario tractatui, ad quem humilitatem meam, venerande vir, invitare voluisti, libentissime, ut dixi, interfuissem, si ullo modo potuissem. Quæ iter hoc meum impediunt multa sunt. Sed inter alia specialia duo sunt. Unum multiplex incommodum corporis mei, quod a Natali Domini usque ad hoc tempus pene assidue passus sum; aliud, conventus magnus priorum, quos, antequam de istis quæ mandastis aliquid scirem, in ipso fere initio Quadragesimæ pro consilio inevitabilis rei Cluniacum eadem die qua conventus vester apud Carnotum indictus est, venire præceperam. Suscipiat ergo si placet æquo animo unanimis et charissima mihi reverentia vestra non fictam, sed veracem excusationem meam, et apud se et apud alios excusatam habeat absentiam meam.

EPISTOLA CXXXIV.

LUGDUNENSIS ARCHIEPISCOPI AD SUGERIUM.

Excusat se quod colloquio Carnoti ad subveniendum Orientali Ecclesiæ indicto adesse non possit quia Senonensis archiepiscopus primatus ejus derogare non verebatur.

UNIBERTUS Dei gratia sanctæ Lugdunensis Ecclesiæ archiepiscopus, charissimo et venerabili SUGERIO Sancti Dionysii abbati, æternam in Christo Jesu salutem.

Quo dolore, quibus lacrymis Orientali Ecclesiæ in tot et tantis nunc miseriis constitutæ compati debeamus, nullus fidelis Deumque timens ignorat. Qua vero vigilantia, quo studio, pro ejus subventionem, omnis religiosus et Dei cultor sollicitari debeat, ipsa quam patitur calamitas et afflictio manifestat. Verum, quia nos pro officio nostro, et pro jure primatus, ex parte domini regis et optimatum regni, ad colloquium quod apud Carnotum celebrari debet invitastis, sciat charitas vestra quod donec Senonensis archiepiscopus in eadem causa primatus nobis derogare non veretur, et apostolicis mandatis contumax et rebellis existit, pudor nobis est ad illas progredi partes, ubi domino papæ contradicatur, et Lugdunensis Ecclesia debito honore fraudatur. Ad hæc, alio magno et inopinato detinemur impedimento, quia dominus Ylio (81) abbas, vir utique magnus, et in Lugdunensi Ecclesia quasi præcipuus, graviter infirmatur, et quotidie ingravescente morbo ad exitum propinquare videtur. Et quia castra et munitiones Ecclesiæ nostræ in manu ipsius sunt, rogatu et consilio clericorum nostrorum longius exire ad præsens distulimus, ne forte in absentia nostra filii hujus mundi, qui semper Ecclesiis adversantur, opportunitatem malignandi inveniant, et Lugdunensi Ecclesiæ insanabile vulnus infligant. Illis igitur ex

(81) Ylio seu Hilio abbas S. Justi extra muros Lugdunenses, quæ prius SS. Machabæorum dicat, nomen S. Justi suscepit, a tempore quo hic sanctus ea in basilica sepultus est.

(82) Theodoricus Galeranni subscriptus occurrit post Sugerium et Radulfum comitem Viromandensem, in diplomate regis Ludovici VII pro monaste-

A causis mittimus ad vos hunc venerabilem fratrem nostrum, et dilectum Ecclesiæ nostræ filium, donum Stephanum quondam Viennensem archiepiscopum, virum utique religiosum, et in maximis exercitatum, qui vobis in causa Dei vice nostra quantum licuerit assistat, et si quid de Senonensi negotio ad honorem Dei et Lugdunensis Ecclesiæ per domini regis studium et vestrum compositum fuerit, ad nos idonee referat. Soluta enim hujus discordiæ scrupulo, et pace inter Ecclesias reformata Domino regi, et personis Ecclesiæ quo libet occurrere, et in hac causa Dei consilium et auxilium nostrum parati sumus impendere.

EPISTOLA CXXXV.

GAUFREDI ARCHIEPISCOPI BURDEGALENSIS AD SUGERIUM.

B *Excusatum se cupit quod ad submonitionem ejus interesse non possit Carnotensi conventui.*

Charissimo suo et merito reverendo domino SUGERIO venerabili per Dei gratiam Beati Dionysii abbati, frater GAUFREDUS Burdegalensis Ecclesiæ dictus episcopus, salutem et si quod possit obsequium cum charitate.

Litteras, domine, dignationis vestræ debita veneratione suscepimus. Quibus diligenter inspectis, quem prius noveram zelo domus Dei et amore fraternæ charitatis accensum, nunc maxime in tempore necessitatis causam Christi agendam vos suscepisse cognosco. Preces itaque vestras, et submonitionem ex parte vestra et venerabilium dominorum et Patrum archiepiscoporum et episcoporum per vos factam, tum pro re ipsa quæ agitur, tum pro petitione tantorum virorum cum executione operis suscipiendas dignum duximus, si pro voluntate nobis adesset facultas. Veruntamen, quia non est volentis neque currentis, sed miserantis Dei, a jam incepto itinere desistere nos oportuit, propria corporis exigente infirmitate. Præterea, dominus Theodericus Galcrannus (82) ex parte domini regis et nos et fratres nostros coepiscopos, generaliter quoque omnes proceres terræ nostræ convocaverat apud Sanctum Joannem Angeliacensem, Dominica *Ego sum Pastor bonus* (83), pro pace terræ firmanda, et his quæ ad honorem regni spectant in terra nostra statuendis. Dilectam ergo nobis serenitatem vestram attentius petimus haberi exoratum, ut quia his quæ prædiximus præpediti interesse tanto conventui (84) non possumus, vobis, domine, molestum non videatur; sed apud vos et eos qui convenire debent, dominos et Patres nostros, charitas vestra habeat nos excusatos. Qui licet absentes corpore, spiritu tamen vobiscum præsentem erimus, optantes ut Christus in causa sua spiritum consilii vobis administret. Bene valete.

rio Boni Nuntii Aurelianis, dato anno 1149, t. VI Annal. Benedict., p. 465. In epist. Hugonis Senonensis archiepiscopi ad Sugerium, legimus fratrem Galerannum, qui custodit Parisius domum Templi.

(83) Dominica II post Pascha.

(84) Tanto, conventui, etc. Conventui Carnotensi de quo in epistola Sugerii ad Petrum Cluniacensem.

EPISTOLA CXXXVI.

ARCHIEPISCOPI BITURICENSIS AD SUGERIUM.

Charissimo fratri et amico SUGERIO Dei gratia venerabili abbati Sancti Dionysii, PETRUS Bituricensis Ecclesiæ humilis minister, salutem et veram in Christo dilectionem.

Quoniam de religione et amicitia vestra plurimum confidimus, securius vobis scribimus, maxime quæ ad honestatem pertinere cognoscimus. Bartholomæus siquidem archidiaconus noster malæ vitæ et pessimæ famæ precibus domini regis apud dominum papam obtinuit ut causa quæ inter nos et ipsum ex mandato domini papæ ante dominum Burdegalensem agitabatur, in octavis Pentecostes ad gravamen nostrum Romæ tractaretur. Quapropter oportet nos illic in proximo ire vel mittere, nisi justitiæ et honestati volumus deesse. Ideoque dilectionem vestram obnixius deprecamur quatenus apud dominum regem efficiatis ut domino papæ pro nobis scribat, et vos ipse scribatis, sicut fidelis noster Constantinus latius vobis exponet.

EPISTOLA CXXXVII.

ABBATIS PONTINIACENSIS AD SUGERIUM.

Commendat ei causam thesaurarii Antissiodorensis, ipsius discretioni a Romano pontifice commissam.

Venerabili domino et charissimo Patri SUGERIO, Dei gratia Sancti Dionysii abbati, frater GUIDO Pontiniacensis vocatus abbas, salutem et orationes.

Thesaurarius Antissiodorensis noster et domus nostræ Pontiniacensis amicus est, qui apud vestram sublimitatem putat sibi aliquid valere nostræ parvitatibus supplicationem. Sed neque nos quidem de vestra benignitate diffidimus, quin nobis pro eo supplicantibus quantulumcunque condescendere dignemini. Si igitur habet apud vos locum aliquem pauperis intercessio, sentiat vos propitium amicus noster in causa sua, quæ a domino papa vestræ discutienda committitur discretioni (85). Qui etiam a domino rege in causam trahitur, in qua nihilominus pro Dei amore et nostro placeat vestræ sanctitati ei suffragium vestrum non deesse. Quia sigillum nostrum non habebamus, sigillum domini Antissiodorensis apposuimus.

EPISTOLA CXXXVIII.

EUGENII PAPÆ AD SUGERIUM.

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei dilecto filio SUGERIO abbati Sancti Dionysii, salutem et apostolicam benedictionem.

(85) *Committitur discretioni, etc.* Causa illi erat, ni fallimur, de præpositura Antissiodorensis Ecclesiæ, de qua hæc habet auctor gestorum Antissiodorensium episcoporum, cap. 55, tom. I Biblioth. mss. Labbei, p. 465, ubi de Hugone Matisconensi agens: « Denique cum inter universos Gallianæ Ecclesiæ coepiscopos præcipuæ honestatis et magni consilii pro certo sapientium iudicio teneretur, cumque ad commune bonum Ecclesiæ suæ multum sollicitus exstisset, cuidam tamen nepoti suo præposituram ejusdem Ecclesiæ donavit, quam benignissimo charitatis affectu venerabilis memoriæ Hugo prædecessor sauis ad bonum commune fratrum super men-

A Prudentiam tuam latere non credimus, etc. Vide in Eugenio III, ad an. 1155.

EPISTOLA CXXXIX.

LUDOVICI REGIS AD SUGERIUM.

Ut finem imponat querelis pauperum Carnotensium, super Radulfum Malveisin, quas ejus discretioni terminandas commiserat.

LUDOVICUS, Dei gratia rex Francorum, dilecto nostro SUGERIO eadem gratia venerabili Sancti Dionysii abbati, salutem et copiosam dilectionem.

Querelas pauperum ad nos super R. Malveisin (86) clamantium una nobiscum Carnotum vestra audivit discretio, easque ad vestram discretionem terminandas vobis imposuimus. Verum, quia quinta feria proxima post Pentecosten huic negotio interesse non possumus, dilectioni vestræ mandantes scribimus quatenus pauperum tam diligenter intendatis, ut et Deus super justitia honoretur, nosque apud Deum et omnes bonos laudem consequamur. Valet.

EPISTOLA CXL.

J. CARDINALIS SANCTÆ MARIE NOVÆ AD SUGERIUM.

Commendat ei causam magistri Petri, ipsius iudicio ab Eugenio papa commissam.

SUGERIO Dei gratia venerabili abbati Sancti Dionysii, J. [JOANNES] eadem gratia Sanctæ Mariæ Novæ diaconus cardinalis, salutem et dilectionem.

Pro latore præsentium magistro Petro dilectionem vestram plurimum rogamus, quatenus in causa sua, quæ vestræ prudentiæ a domino papa committitur, pium vos sentiat et mansuetum, et tantis laboribus suis misericordiæ compassione propinquum. Ipse quidem asserit se ab imposita culpa immunem, quamvis si culpabilis inveniretur, leviganda esset utique propter consuetudinem et impunitatem scholasticorum excessuum. Verum quia causa ista ad Romanam audientiam delata est, et ad vestram remissa, servetur gravitas, adhibeatur et pietas, cohibeatur stultitia, honoretur scientia, doctrina formetur, et charitas reparetur. Compensatis quoque utrinque laboribus ita terminus imponatur, ut curiositas et inquietus animus apud vos nullatenus locum inveniat. Pro se iste rationem pio iudici reddat, et quicumque convicti fuerint prohibitam violentiam commisisse, onere suo singuli onerentur.

EPISTOLA CXLI.

HUGONIS CARDINALIS TITULI IN LUCINA AD SUGERIUM.

Pro eodem magistro Petro.

Charissimo fratri et amico SUGERIO venerabili San-

sam Sancti Stephani per manum ejusdem protomartyris dederat: quod et auctoritate summi pontificis et sua confirmatum fuit. Quo posito hæc epistola ad annum 1150 revocanda est, ut ex S. Bernardi epistola 276 patet.

(86) Radulfum, fratrem Samsonis Remensis archiepiscopi, qui anno 1148 anniversarium instituit in ecclesia Flaviniacensi S. Geremari pro anima patris et matris suæ, concedentibus hoc conjuge sua Brita, et filiis Radulfo, Guillelmo, Manasse, et filiabus suis Agnete, Joanna, Regina. Inter Instr. t. X Gall. Christ., col. 258.

cti Dionysii abbati, Hugo sanctæ Romanæ Ecclesiæ A tituli in Lucina presbyter cardinalis, salutem et dilectionem.

Præsentium lator ad pedes domini papæ veniendo plurimum laboravit, quem pro excessibus excommunicationis vinculo innodatum, nos ejusdem domini nostri mandato absolvimus. Causam autem ipsius, sicut in litteris domini papæ continetur, discretionis vestræ fore commissam cognovimus; et quia ipsum virum siquidem litteratum et maximam pro studio disciplinæ sollicitudinem gerentem cognovimus, in causis ejus pro eo libenter intercedimus. Unde charitatis vestræ prudentiam exoramus ut eundem pro se tantummodo respondentem, in quantum justitia patitur, foveatis et benigne tractetis.

EPISTOLA CXLII.

HUGONIS ROMANI AD SUGERIUM.

Pro eodem magistro Petro.

SUGERIO, Dei gratia abbati Sancti Dionysii venerabili domino et amico suo, frater Hugo, salutem.

Quoniam ad pietatis officium plurimum spectat, evitare non possumus quin pro familiaribus nostris apud amicos nostros intercedamus. Latorem itaque præsentium magistrum Petrum, cujus causa discretionis vestræ a domino papa remittitur, pro amore Dei et nostro in quantum justitia patietur sustentetis. Studium, quod semper liberalibus artibus applicuit, et honestas morum, in quantum novimus, apud benignitatis vestræ prudentiam non minimam gratiam debent promereri. Laborem etiam quam maximum hac de causa jam pertulit, et injuste, ut ipse et nonnulli alii asserunt. In Romana quoque curia diu sustinuit, et ad hoc elaboravit ut duo ex sociis suis eadem de causa accusati, in præsentia vestra suam ostenderent innocentiam. Quod quia impetrare non potuit, pro se solo habet respondere.

EPISTOLA CXLIII.

ROGERII REGIS SICILIÆ AD SUGERIUM.

Rogat ut vicem rependens de statu suo ipsum per commeantes sæpius certiolem faciat.

ROGERIUS, Dei gratia rex Siciliæ, ducatus Apuliæ et principatus Capuæ, SUGERIO venerabili abbati Sancti Dionysii, charissimo amico suo, salutem et dilectionem.

Amicorum est (87), ut alter alterius congratuletur serenitati. Unde dilectioni vestræ significare dignum duximus nos gratia Dei sanos et incolumes esse. Rogamus equidem ut vicem nobis amicis debitam rependentes, de vestræ dilectionis statu sæpius no-

(87) *Amicorum est, etc.* Scimus ex scriptore Vitæ Sugerii, Rogerium Siciliæ regem impense illum coluisse: « Nonne, inquit, huic famosissimus rex Siciliæ Rogerus, litteras misit supplices et deprecatorias, ac munera destinavit? Nonne cognito post hæc pio ejus peregrinandi desiderio, illi præparavit occurrere? » — « Et quidem tunc temporis rex Rogerius Apuliensis [imperatorem C. P.] importune et feliciter impugnabat, et locis pluribus expugnabat. Contra quem si regem nostrum sibi sociare potuisset, omnem illis thesaurorum copiam effudisset. » inquit Odo de Diogilo, l. iv, p. 46 :

bis per commeantes significare non pigritemini, ut sicut vos nostræ, ita et nos vestræ congaudeamus saluti.

EPISTOLA CXLIV.

EUGENII PAPÆ AD DOMNUM SUGERIUM.

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio SUGERIO abbati Sancti Dionysii, salutem et apostolicam benedictionem.

Immensum pietatis opus, quod charissimo filio nostro Ludovico illustri Francorum regi divina misericordia inspiravit, etc. *Vide in Eugenio III, ad an. 1123.*

EPISTOLA CXLV.

NICOLAI ABBATIS CORBEIÆ AD SUGERIUM.

Rogat se apud regem excusari quod Aurelianos neminem ad conductam diem miserit de negotio suo cum burgensibus Corbeicæ responsurum.

DOMINO et patri suo SUGERIO Dei gratia venerabili abbati Beati Dionysii, NICOLAUS Corbeiensis Ecclesiæ humilis minister, salutis plurimum et amoris.

Ex omnibus periculis et necessitatibus meis ad tranquillitatem vestram quasi ad tutissimum et expertum salutis meæ portum confidenter confugio. Postquam igitur a vobis redii, gravi negotio, quod inter nos et comitem Flandriæ agitur, præpeditus, et ad partes illas submonentibus episcopis Tornacensi et Morinensi propter compositionem mutuam Dominica præterita profectus, ad diem quam Dominus noster rex nobis condixerat, ut scilicet ad eum Aurelianis mitterem, mittere non valui. Unde vestram crebro expertam dilectionem obnixè deprecor quatenus domino regi me excusetis, et ne irascatur agatis, quia absens negotium tantum nisi fidelissimo nuntio credere ausus non fui, et ideo mittere supersedi. Ego quoque absque dubio Dominica proxima post apostolorum festum, aut nuntius meus, præsentia vestræ propter hoc assistam. Quoniam autem paternitatem vestram offendisse me in hoc, quod ad prædictam diem non misi, plurimum timeo, de remissione iræ vestræ certificari per litteras vestras precor. Precor etiam nobis mandari, si verum est quod audivi, dominum regem ab Aurelianis ad nos recto itinere venire debere. Illud etiam quero quod si dominum regem negotium suum et nostrum contra burgenses nostros efficaciter exsecuturum fore scitis, nobis mandetis, et ego ejus misericordiam exspectabo. Quod si cum flecti et mollius agere senseritis, nobis idem innuite, quia nisi ejus mihi adsit auxilium (88), pacem nostram qualemcunque

(88) *Nisi ejus mihi adsit auxilium.* Scripsit Ludovicus litteras quæ habentur in chartulario Philippi Aug. ms. et Corbeiensi nigro, fol. 54: « Ludovicus, Dei gratia, Francorum rex et dux Aquitanorum, majoribus G. de Hesi et Giloni, et juratis de communia Corbeiensi, et universis burgensibus, salutem et gratiam nostram. Nostri juris et officii est, possessiones ecclesiarum regni nostri, et homines ipsarum, a privatis et extraneis inimicis servare et defendere. Hac igitur ratione coacti, vobis mandantes præcipimus quatenus servientes Corbeiensis monasterii, tam ad abbatem, quam ad capitulum pertinentes,

ab offerentibus accipiam. Valet, et honori Ecclesiæ A
subvenite.

EPISTOLA CXLVI.

AD ROGERIUM REGEM SICILIÆ.

*Gratias ei agit quod suam ei prosperitatem significare,
et de incolumitate ipsius quærere haud dedignatus
sit.*

Glorioso Dei gratia regi Siciliæ, ducatus Apuliæ,
et principatus Capuæ, ROGERIO, SUGERIUS Beati Dionysii abbas, in eo regnare qui dat salutem regibus.

Regiæ majestatis excellentiæ, si non quales debemus, quales tamen valemus gratiarum actiones referimus, eo quod tanti, tam sapientis, tam famosi domini celsitudo nostræ parvitas memorari, ac de nostra prosperitate quærere non sit dedignata. Hujusmodi enim quæstio me totum totaliter vestræ serenitati emptitium reddidit, nec toto tempore vitæ nostræ a memoria nostra decidere poterit, quod tantæ nobilitatis ac potentiæ dominus de sua nobis prosperitate significaverit, et de nostra certificari requisierit. Sane celsitudini vestræ de incolumitate nostra significantes, multa et de multis excellentiæ vestræ scribere dignum duximus; sed ne prolixitas fastidium generaret, nuntio nostro ore ad os vobis referenda intimavimus. Valeat celsitudo vestra.

EPISTOLA CXLVII.

EUGENII PAPÆ AD SUGERIUM.

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto fratri SUGERIO abbati Sancti Dionysii, salutem et apostolicam benedictionem.

Sacerdos ille R. qui ad nos contra Stephanum Senonensem archidiaconum venerat, etc. *Vide in Eugenio III ad an. 1155.*

EPISTOLA CXLVIII.

LUDOVICI REGIS AD ABBATEM SUGERIUM.

Committit ei causam electionis episcopi Laudunensis necnon et Atrebatensis.

LUDOVICUS, Dei gratia rex Francorum et dux Aquitanorum, charissimo amico et fideli nostro SUGERIO venerabili abbati Sancti Dionysii, salutem et dilectionis plurimum.

Venerunt ad nos clerici Laudunenses, Ecclesiæ suæ desolationem conquerentes, ostendentes etiam quanta perferret Ecclesia incommoda, si diu cura patroni (89-90) careret. Liberam igitur a vobis electionem petierunt, et quia Ecclesia moram ferre non poterat, coacti sumus justis ipsorum petitionibus statim acquiescere; et ne omnino absque consilio ve-

quietos et in pace dimittatis, nec ab eis pro communia vestra aliquid exigatis, vel aliquam exactionem prædictis servientibus vel rebus inferatis eorum. Nos enim tum propter jus Ecclesiæ, tum propter abbatem, quem valde diligere et honorare satagimus liberos et quietos esse volumus et confirmamus. Qui vero huic mandato nostro contrarius extiterit, nos sibi contrarios esse non ambigat, et læsionem coronæ et majestatis nostræ nos fore vindicatos sciat certissime. Valet.

(89-90) *Cura patroni*, etc. Pseudo-Robertus de Monte, quem Præmonstratensis familiæ alumnum fuisse constat de Bartholomæo, ait ad an. 1150: «Bartho-

stro res fieret, eosdem dilectioni vestræ revertentes misimus. Rogando igitur vobis mandamus, sicut scitis vos debere, sicut Ecclesiæ scitis expedire, consulatis eis et ad Ecclesiæ utilitatem, et ad regni honorem prudentia vestra laboret. Scitis profecto ex præsentium imbecillitate et defectu, et honorem Ecclesiarum deperire, regni etiam decus ex personarum ignavia diminui. Spectat siquidem ad honorem regni ut Ecclesiæ illi cito subveniatur, quoniam et in partibus illis guerra est, et omnes fere inde barones interierunt. Sicut vobis videbitur loquimini Ecclesiæ clericis quos ad vos mittimus, sicut vobis videbitur eis consulatis. Voluntas enim vestra nostra est, et nos consilium nostrum reposuimus in vobis. Venient in proximo ad vos Atrebatenses clerici (91), vice nostra eis consulite; et si vobis visum fuerit, et labori vobis non fuerit, in præsentiam nostram eos adducite.

EPISTOLA CXLIX

ABBATIS VIZELIACENSIS AD SUGERIUM.

Scribit in gratiam viduæ Roberti medici, amici quondam ejus, et filii ipsius defuncti.

Venerando abbati Sancti Dionysii domino SUGERIO, frater P. [PONTIUS] Vizeliacensis qualiscunque minister salutem, venerationis et dilectionis obsequium.

Quod vobis scribimus, tanquam otiosum ac superfluum reputamus, utpote quem de omnibus docet unctio sancti Spiritus. Robertus vester specialis obiit, et filius ejus Matthæus; sola vidua mater remansit, et unicus filius. Quid ergo? Sed sicut novit et consuevit vestræ pietatis abundantia, sentiant si placet super hujuscemodi pia vos gestare viscera, et superexaltet judicium misericordia. Nostis enim quia qui miseretur, misericordiam consequetur.

EPISTOLA CL.

SUGERII AD REGEM LUDOVICUM

Supplicat ne contra comitem Andegavensem, quem ducem Normanniæ fecerat, in bellum prorumpat absque consilio optimatum quos convocaverat.

Charissimo domino, Dei gratia regi Francorum et duci Aquitanorum, LUDOVICO, SUGERIUS Beati Dionysii abbas, devotas in Christo orationes et fidele servitium.

Regiæ majestatis celsitudini, de qua semper confidere consuevimus, obnixè supplicamus ne contra comitem Andegavensem, quem ducem Normanniæ

lomæus Laudunensis episcopus. xxxviii anno sui episcopatus, contempto mundi schemate, Fusniaci induitur schemate. » Quod tamen Nangius et alii referunt ad annum 1151. Sed standum esse Roberto evincit hæc epistola, ante obitum Sugerii data.

(91) *Ad vos Atrebatenses clerici*, etc. Agebatur de nova electione Atrebatensis episcopi, licet Hugo quidam Alviso sussectus fuisset, ut videre est in epistola Theoderici Flandriæ comitis, supra, tandem vero electus fuit Godescalcus, abbas Montis S. Martini, Remis ab archiepiscopo Samsone, xi Kal. Octobris consecratus, ad annum 1151, inquit Lambertus Vaterlosius.

fecistis (92), absque consilio archiepiscoporum et A
episcoporum, sive optimatum vestrorum, in guer-
ram immature prorumpatis. Si quid enim minus con-
sulte aggressi fueritis, nec cum honore dimitti, nec
sine maximo labore perfici poterit. Sed quandoqui-
dem homines vestros propter hoc convocastis, ro-
gantes consulimus ut, audito eorum consilio, ali-
quanto tempore differendo sustineatis, donec fide-
lium vestrorum, episcoporum scilicet et procerum,
super hoc consilium audiatis, qui ex jure fidelitatis
quam regno et coronæ debent, quod vobis sugges-
serint perficere totis viribus adjuvabunt.

EPISTOLA CLI.

EUGENII PAPÆ AD SUGERIUM.

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto B
filio SUGERIO abbati Sancti Dionysii, salutem et apo-
stolicam benedictionem.

Notitiæ tuæ non exstat incognitum, monasterium
Beati Medardi Suessionensis juris beati Petri exis-
tere, etc. Vide in Eugenio III ad an. 1153.

EPISTOLA CLII.

BALDUINI NOVIOMENSIS EPISCOPI AD SUGERIUM.

*De colloquio habendo cum Remensi archiepiscopo su-
per instans negotium quod illi erat cum Radulfo co-
mite Viromandensi.*

Domino suo charissimo SUGERIO venerabili Sancti
Dionysii abbati, frater BALDUINUS Noviomensis Ec-
clesiæ minister indignus, obsequium et amorem.

Benedictus Deus, qui prosperum fecit desiderium
nostrum, deducens et reducens nos cum incolumi-
tate et gaudio, qui dedit postulationi nostræ con-
gruentem effectum. Venissem et ipse ad vos liben-
tius quam misissem; sed necessarium duximus ad
dominum Remensem declinare prius, et post hoc
videre vos quem multum desideramus. Opus autem
esset ut ante diem colloqui vos et dominus Remen-
sis conveniretis, ut conferremus de instanti nego-
tio. Hoc autem procurete ut fiat. Valet.

EPISTOLA CLIII.

SUGERII AD G. COMITEM ANDEGAVENSEM.

*Declarat valde sibi displicere contentionem inter Gau-
fridum et regem Francorum; rogat vero ne occa-
sione belli ecclesiarum possessiones lædantur.*

Egregio comiti Andegavorum et duci Normanno-

(92) *Ducem Normanniæ fecistis, etc.* Quibus con- D
ditionibus Ludovicus Normanniam comiti Andega-
vensi tradiderit, docet anonymus Historiæ illius scri-
ptor. Ait enim: «Gaufridus comes Andegavensis et
Henricus filius ejus, qui postea regnum Anglorum
obtinuit, regem Ludovicum adierunt; et ei de Ste-
phano Anglorum rege conquerentes, monstraverunt
quod ipse eis injuste jura sua auferbat. Unde rex
volens omnes juste ac rationabiliter, sicut regiam
majestatem condecet, manutenere, et unicuique jus
suum conservare, cum magno exercitu Normanniam
aggrediens, manu forti eam cepit, quam Henrico
filio comitis Andegavorum reddidit, et eum pro ea-
dem terra in hominum accepit. Ille itaque pro col-
lato sibi adiutorio, Gaufrido patre suo concedente,
Vilcassinum Normannum, quod est inter Itam et
Andelam regi Ludovico totum immune dedit, » etc.
Verum aliud erat regi cum comite Andegavensi dis-
sidium nimirum pro Gerardi Bellaii monasteriolo
castello, de quo Chronographus Andegavensis S.
Albini ad an. 1150: «Gaufridus comes Andegaven-
sis cœpit obsidere monasteriolum, plurima castella
circa idem castrum faciens. Unde guerra inter eum
dem et regem Franciæ oritur.»
(93) *Contentionem illam, etc.* Contentio erat de
hominio pro Normannia, quam Gaufridus Henrico
filio an. 1149 transcripsit, prout legitur in Chronico
Andegavensi S. Albini, et in appendice Roberti de
Monte ad Sigebertum.
(94) *Per familiares, etc.* Pacis internuntius de-
lectus fuit Arnulfus Lexoviensis episcopus. Vide
epistolam ejus ad Sugerium infra.
(95) *Cum hostibus vestris fœdus, etc.* Stephano
Angliæ rege, qui Normanniæ quoque investituram a
rege flagitabat. Vide Arnulfi epistolam.
(96) *De Bernevalle, etc.* De ea Sugerius in libro
De rebus in administratione sua gestis, cap. 23.

faciebat, ut id ipsum faciatis obnixè rogamus. Nec enim occasione guerrarum Francorum sive Normannorum possessiones ecclesiarum vel abbatiarum, ubicunque sitæ sint, sive in Normannia, sive in Francia, lædi vel minui solent.

EPISTOLA CLIV.

SUGERII AD T. AMBIANENSEM EPISCOPUM.

Increpat quod Robertum de Bova, hominem pessimum; ad sacrorum communionem suscepit.

Venerabili Dei gratia Ambianensi episcopo T. [THEODERICO], SUGERIUS Beati Dionysii abbas, salutem et dilectionem.

Vera amicitia gravius, si oporteat, convenire consuevit amicos. Unde dilectioni vestræ graviter impropereamus, Robertum de Bova hominem diabolicum, famosum apostatam, quod eum in Ecclesia vestra, cui Deo auctore præestis, aut suscepistis, aut suscipi permisistis. Timendum valde est discretionis vestræ, ne hujusmodi Deo et hominibus odiosa susceptio, si tamen est (97), et præsentem vobis ruinam et gehennam generet æternam. Confortate igitur manus dissolutas, et genua debilia roborate, vires resumite, gladium in illum diabolicum potenter exerite: ut quod minori cautela contigit, ad honorem Dei et vestrum citius corrigatur. Decet enim episcopalem sublimitatem, quod minus bene factum est, sicut coactum dedeceret, spontanea voluntate corrigere. Valete.

EPISTOLA CLV.

GAUFREDI BURDEGALENSIS ARCHIEPISCOPI AD SUGERIUM.

Significat se in valetudine apud Fontem Ebraldi de- tentum indicto conventui interesse non posse.

Reverentissimo domino et merito diligendo SUGERIO Dei gratia venerabili abbati Sancti Dionysii, frater GAUFREDUS Burdegalensis Ecclesiæ dictus episcopus, salutem et promptum cum devotione famulatum.

Desiderio desideraveram faciem vestram videre, domine. Unde vocatus a vobis ad conventum Carnotensem (98), nisi impedimenta quæ scripsimus vobis de necessitate terræ nostræ et de aliis intervenissent, venire disposueramus. Sed et ad hunc sanctum conventum (99) simul cum fratribus nostris coepiscopis veniendi itinere jam suscepto, et ex magna parte peracto, Domino disponente pro insperata infirmitate apud Fontem-Ebraldi oportuit nos

(97) *Si tamen est.....* Probat ex litteris quas ex chartulario ecclesiæ S. Acheoli recitat Andr. Cheşnius inter probat. Hist. Codiciacensis, p. 341. *Litteræ Theoderici episcopi Ambianensis, datæ anno 1147 Indict. x, quibus sequentia continentur:* « Scendum etiam quod in Bothua castro de redditibus molendinorum quatuor modios tritici ex elemosyna comitis Ingelranni ipsa eadem ecclesia antiquitus possederat. Sed malevolorum vocibus filius ipsius Ingelranni Thomas, et Robertus filius ejusdem Thomæ, commoti ipsam elemosynam eidem ecclesiæ violenter abstulerant. Nuper vero idem Ambianensis comes Robertus, Hierosolymam profecturus, consilio religiosorum virorum commonitus compunctus est, et præsentem matrem suam dominam Milesende, religiosam etiam virum astantibus, in conspectu abbatis supradictæ ecclesiæ culam suam recognovit; et

remanere. Non est itaque nobis datum desuper, ut quod affectabamus ad præsens adimplere valeamus, ut videlicet sancto interesse collegio, vestroque frui desiderato colloquio possimus. Quod igitur potest charitas, exsequitur. Amplector dominum et amicum in visceribus Jesu Christi, et ea qua possum devotione totum me fateor esse illius, et pro parvitate mea vestræ per omnia vellem occurrere voluntati. Per latorem itaque præsentium fratrem N., domine, qui cætera poterit vobis expedire, de his quæ circa vos aguntur, et quæ vobis placuerit, nobis si placet significare dignemini.

EPISTOLA CLVI.

EUGENII PAPÆ AD SUGERIUM.

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio SUGERIO abbati Sancti Dionysii, salutem et apostolicam benedictionem.

Ex eo quod pro defectu Orientalis Ecclesiæ attentam sollicitudinem geris, etc. *Vide in Eugenio III papa, ad an. 1153.*

EPISTOLA CLVII.

SUGERII AD B. EPISCOPUM NOVIOMENSEM.

Rogat ut abbatem Compendiensem benedicat die festo S. Cornelii, si id sine grandi scandalo fieri possit.

Venerabili Dei gratia Noviomensi episcopo B. [BALDUINO], SUGERIUS Beati Dionysii abbas, sinceræ charitatis cum affectu effectum.

Super eo negotio quod vestræ celsitudini et nostræ parvitati apostolica commisit auctoritas, de statuenda religione in Ecclesia Compendiensi (100), omnipotenti Deo immensas gratiarum actiones referamus, quod tanto, tam glorioso operi tam bonum principium largiri dignatus est, de misericordia ejus confidentes, quia qui cœpit opus bonum, ipse perficiet in manu forti et brachio extento. Habemus enim ad tuitionem negotii nostri evangelici responsi auctoritatem: *Si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus iis opus habet, et confestim dimittet eos.* Audientes igitur et scientes, injuncto nobis negotio viriliter insistamus, et castra diaboli, quæ, peccatis hominum exigentibus, in præfato loco constructa erant, funditus evertamus, castraque Dei omnipotentis ibidem erigamus, et erecta cum omni diligentia foveamus et manuteneamus. Sane de benedictione electi (*Odonis*) dilectioni vestræ signifi-

absolute quæsitæ et impetratæ ipsos quatuor modios tritici, de redditibus molendinorum recipiendos, sub testimonio hominum suorum, quorum nomina subscribentur, eidem ecclesiæ perpetua possessione per manum nostram confirmavit. Cæterum incertum an Robertus de Bova iter Hierosolymitanum perfecit, qui inter cruce signatos non connumeratur.

(98) Conventus Carnotensis anno 1150 habitus fuit, die 25 post octavas Paschæ, ex litteris Sugerii ad Petrum abbatem Cluniac.

(99) Quo in loco habitus sit alter hic conventus, nullibi scriptum invenimus. Sugerium ter congregasse episcopos de negotio terræ sanctæ discimus ex auctore Vitæ illius.

(100) Vide Eugenii hæc de re litteras datas Albani, xiii Kal. Jul., anno 1150.

camus, quatenus si sine magno scandalo fieri potest (solent enim canonici in festo sancti Cornelii (*die 16 Septemb.*) magis quam in toto anno convenire), in ipsa festivitate ante altare præfati martyris eum benedicatis, ut has primitias laboris vestri offerendo, æternæ remunerationis fructum ab omnipotente Deo recipiatis. Quod si sine magno scandalo fieri non potest, instanti Dominica ut id ipsum impleatis rogamus.

EPISTOLA CLVIII.

B. NOVIOMENSIS EPISCOPI AD SUGERIUM.

Nuntiat benedictum abbatem Compendiensem, suadetque ut ad papam sine dilatione recurratur.

Domino et amico venerabili abbati Sancti Dionysii SUGERIO, B. [BALDUINUS] Noviomensis Ecclesiæ minister indignus, amorem et obsequium pro viribus et ultra.

Factum est, ut imperastis, et benedictus Deus, benedictus est abbas. Imposita est illi cura et sollicitudo subjectorum suorum, sed inopem manum anxia sollicitudo constringit. Quomodo enim nudus vestiet nudum, aut famelicus esurientem satiare poterit? Ibi plane consilio opus, ubi nec creditor invenitur, nec quod emptor persolvat habetur. Penes vos est consilium istud, vestrum est providere, ne quos in mediis fluctibus coniecimus, ad portum pervenire non possint. Nostrum omnino consilium est ut sine omni dilatione ad dominum papam fiat transmigratio, ut sicut ab illo inchoatio, sic per illum fiat et confirmatio. Illi enim innitendum est pro firmamento, quoniam quidquid regis urget iussio vel comminatio, longe minus est quam quod apostolica sancit et confirmat auctoritas.

EPISTOLA CLIX.

SUGERII AD R. COMITEM VIROMANDENSEM.

De sacrilega Philippi fratris regis irruptione in ecclesiam Compendiensem, unde reliquias vi asportavit.

Egregio Viromandensi comiti R. [RADULFO] charissimo domino et amico suo, SUGERIUS Beati Dionysii abbas, salutem et dilectionem.

Novit discretio vestra quod dominus papa auctoritate apostolica de constituenda religione in ecclesia Compendiensi onus nobis, licet invitis, imposuit. Qui enim de suo timet, alieno gravari onere non immerito dolet. Nunc autem quod a nobis pro injuncta obedientia determinatum fuerat, irreverenter violatum esse constat; et quod dominus rex de eadem re vobiscum et cum domina regina (*Adelaide*) contulit, aut nihil, aut parum profuit. Sequenti enim statim cum exissemus, domnus Philippus⁽¹⁰¹⁾, frater regis, cum sacrilega et armata tam laicorum quam clericorum manu veniens, monasterium violenter irrupit, et pixidem, in qua non modica reliquiarum portio continebatur, rapiens asportavit. Nec hæc temeritate contentus, sine mora iterum

(101) Philippus erat thesaurarius Compendiensis ecclesiæ, decanus et archiclavus Turonensis S. Martini, archidiaconus Parisiensis, ac præterea abbas quarundam regalium abbatiarum, videlicet S. Mariæ de Stampis, S. Mariæ de Corboilo, S. Mariæ

A cum suis complicibus reversus, ecclesiæ januas super se clausit, et reverendam Salvatoris nostri coronam cum pretiosa et famosa ejusdem Domini nostri sindone rapere conabatur. Sed burgenses, audito tanto scelere, tam pro venerandis reliquiis, quibus locus ille toto terrarum orbe famosus existit, quam etiam pro fidelitate quam abbati et fratribus jam fecerant, cum armis viliriter accelerantes, comperto etiam quod sacrilegi illi, ne fratres campanas pulsare possent, funes præcidissent, et eis post illatas contumelias mortem minarentur, quoniam portas ecclesiæ obseratas intrinsecus invenerunt, quomodo potuerunt ecclesiam ingressi sunt. Et nisi regiæ majestati super fratre suo deferendum judicassent, eos qui cum eo inventi sunt zelo accensi turpiter punissent. Retentis itaque reliquiis, et conservatis fratribus nostris, repulso eodem Philippo, suos quoque vix se a vindicta cohibentes fugaverunt. Quia igitur eorum audacia, et clericorum contumax inobedientia ad justitiam exercendam nos provocat, unanimitatem vestram, de qua multum confidimus, apostolica auctoritate invitamus; et sicut fidelissimum amicum, quippe quia nobis invicem in opportunitatibus nunquam defuimus, ex parte etiam domini regis rogamus, et denuntiamus, quatenus omnia quæ sub tuitione vestra scelerati clerici habere videbantur, vestro præcepto reserventur. Si quidem ipsi culpis suis exigentibus seipsos et officio et Ecclesiæ beneficio privaverunt. Certum itaque mutui amoris nostri argumentum erit, si in præsentis opere Dei fidelem vos et fortem coadjutorem habuerimus.

EPISTOLA CLX.

R. VIROMANDENSIS COMITIS AD SUGERIUM.

Annona et rebus monasterii Compendiensis a canonicis asportatis, scribit se sub manu regis positurum quod residuum est.

SUGERIO Dei gratia abbati S. Dionysii domino et amico suo, R. Viromandensis comes, salutem et dilectionem.

Quando litteræ vestræ venerunt ad me de annona et rebus clericorum Compendiensium ponendis in satione, canonici maximam partem earum asportari fecerant. Quod vero residuum est, totum sasiri faciam.

EPISTOLA CLXI.

LUDOVICI REGIS FRANCORUM AD SUGERIUM.

Scribit se post festum S. Remigii cum ipso Compendii negotia terminaturum: interim vero matri suæ et comitibus Radulfo et Theobaldo mandasse, ne aliquam Compendiensi monasterio molestiam afferant.

LUDOVICUS, Dei gratia rex Francorum et dux Aquitanie, dilecto nostro SUGERIO eadem gratia venerabili sancti Dionysii abbati, salutem et plurimam dilectionem.

de Pinsiaco, S. Mellonis de Pontisara, in quibus Henrico fratri suo successerat, ut videre est in Instrumentis a Chesnio editis inter probationes Historiæ Drocensis, pag. 228 et seq.

Mandastis nobis quatenus ad sedandam Compendii discordiam ad præsens ad partes iremus Compendienses. Verum, sicut bene nostis, jam plurimo tempore nihil de negotiis nostris facere potuimus. Unde ad præsens negotiis nostris nos vocantibus, in partes Aurelianenses ire, ibique usque ad festum sancti Remigii moram facere disposuimus. Precamur itaque vos ut interim nos patienter sustineatis, cum illuc sine vobis ire non velimus. Tunc H. (102) vobis assumpto in partes Belvacenses ibimus, et tam illa quam Compendii negotia secundum consilium vestrum terminabimus. Scire quoque vos volumus quoniam ad reginam (*Adelaidem*) matrem nostram litteras nostras misimus, quatenus abbatem Compendiensem cum omnibus suis in pace dimittat, nullamque ei vel suis molestiam inferat, et ut verbum de injuria filii sui (103) et sua patienter usque ad octabas beati Dionysii induciet. Mandavimus quoque comiti Rodulfo et comiti Theobaldo quatenus per universas terras suas abbatem Compendiensem de his quæ ad ecclesiam Compendiensem pertinent, saisire et investire faciant.

EPISTOLA CLXII.

BALDUINI NOVIOMENSIS EPISCOPI AD DOMNUM PAPAM EUGENIUM.

Precaur ut ratam habeat electionem Hugonis Atrebatensis episcopi.

Sanctissimo Patri et domino EUGENIO, Dei gratia summo pontifici, BALDUINUS Noviomensis Ecclesiæ minister indignus, quidquid boni potest oratio vel affectus. C

Onerastis ut dominus et magister humeros imbecilles adeo, ut in exsequendi operis injuncti sollicitudine perurgente pene virtus exhausta deficeret. Nec enim, etc. Vide in *Eugenio III*, inter epistolas variorum ad ipsum.

EPISTOLA CLXIII.

SUGERII AD DOMNUM EUGENIUM PAPAM.

Narrat quomodo inter molestias et opprobria monachos religiosos in ecclesiam Compendiensem induxerit loco canonicorum, vita infamium.

Clarissimo Patri et domino universali Dei gratia et summo pontifici EUGENIO, SUGERIUS Beati Dionysii abbas, obedientiæ et servitii plenitudinem.

Inter omnia, et ex omnibus, sanctissime Pater, quæ vel auctoritate apostolica, vel majestatis regiæ præceptione parvitati nostræ concessa sunt negotia, hæc duo potissimum amplexatus sum, videlicet de statuenda religione in beatæ Genovefæ Parisiensis et nobili Compendiensi ecclesia, quæ de jure beati Petri vestra innititur auctoritate, una de nobilioribus Galliarum, si infamis enormitas canonicorum inhabitantium non obstitisset, existens. Quod memorabile factum quare vel quomodo effectui mancipari potuerit, stupendo admiramur, nisi quia manum Domini non invalidam, et Petri fortitudinem in his et his similibus et per omnia cognovimus. Subversa sunt, Pater charissime, ad executionem sanctæ præceptionis vestræ castra

(102) Henrico Belvacensi episcopo.

(103) Philippo, de quo in epist. 159, supra.

A iniquitatis, erecta sunt ibidem castra pietatis et sanctæ religionis, ut in cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, oriatur viror calami et junci. Tenorem sane actionis hujus ex ordine sanctæ paternitati vestræ scribere dignum duxeramus, nisi quia abbas ejusdem ecclesiæ ibidem nuper electus, nuper benedictus, vir venerabilis et approbata persona, ad vos tanquam ad dominum et Patrem, cujus totus est, festinat: qui et actionis plenitudinem, et propriam conscientiam, quantum ad se spectat, exponet, et voluntatis vestræ, et plenæ obedientiæ exsecutorem se exhibebit. Summatim tamen sanctæ discretioni vestræ celare nolumus molestias et opprobria quæ pessimi canonici etiam in præsentia domini regis intulerunt domino Noviomensi episcopo et nobis: sive miserrimus ille decanus specialiter, tanto audacior quanto ex ipsa sui infamia vilior, et quidam alius Giralduus de Portu, aut illo miserior fetore infamiæ, sive miserrimus, alique plures domestica mala et rei familiaris spurcitiâ deplorantes. Prima quidem die vocati ad auditionem mandati vestri ipsi canonici venire contempserunt. Cum autem se eos absentare, et præceptum vestrum nolle audire manifeste videremus, clericis aliis et populo multis millibus congregato mandatum vestrum de statuenda religione in eadem ecclesia coram exponi fecimus, monachos ibidem deinceps sub religione deservituros significavimus. Præbendas canonicorum eos in pace possidere in beneplacito vestro, donec vobis quid inde fieret ordinare placeret, assistente domino rege promisimus. Ipsi vero canonici ausu sacrilego irruentes in eandem ecclesiam, sanctissimas reliquias spinæ coronæ Domini, et sanctæ syndonis, et thesauros ejusdem ecclesiæ, insuper et libros ac sacerdotalia indumenta, ne haberent monachi unde Deo servirent, arripuerunt: nobis ex parte vestro reclamantibus propter eorum inobedientiam, altius solito cantaverunt, donec et dominus rex, et omnes qui aderant tam clerici quam laici, eorum admirati insaniam, represserunt (104). Cum autem sequenti die mandati vestri plenitudinem audissent, in iniquitate sua et inobedientiæ audacia permanserunt.

EPISTOLA CLXIV.

SUGERII AD P. CLUNIACENSEM ABBATEM.

Rogat ut ad papam scribat quatenus abbatem Compendiensi ecclesiæ benigne suscipiat.

Venerabili Dei gratia Cluniacensi abbati PETRO, SUGERIUS Beati Dionysii abbas, salutem et devotas orationes in Christo.

Honesta materia precum multitudinem coarctare consuevit. Inde est, quod pro ecclesia Compendiensi quæ præcepto domini papæ de antiquo in novæ religionis statum mutata est, sanctitatem vestram obnixè rogamus quatenus eam apud Dominum orationibus vestris adjuvetis, et domino papæ ut ejusdem ecclesiæ abbatem virum venerabilem, approbatam

(104) Vide epistolam Balduini Noviomensis ubi supra.

personam, benigne suscipiat, et tanquam operi manuum sicut pius Pater et dominus in omnibus provideat, scribatis. Valet.

Domino et Patri venerabili Dei gratia Claravallensi abbati, B. Sugerius Beati Dionysii abbas idem mandat.

EPISTOLA CLXV.

SUGERII AD PETRUM BITURICENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Ex cartulario ecclesie Beatæ Mariæ de Capella.

Domino et venerabili Dei gratia Bituricensi archiepiscopo PETRO, SUGERIUS Beati Dionysii abbas, salutem et dilectionem.

Antecessores vestri, Bituricenses archiepiscopi, beatum Dionysium et loca sua multum dilexerunt, et manutenerunt. Proinde, quia de dilectione vestra plurimum confidimus, pro qua sæpius laboravimus, sed et multa gravia et a domino rege et a multis aliis sustinimus, rogamus quatenus per viam antecessorum vestrorum incedentes, et beatum Dionysium diligatis, et ejus loca defendatis et manuteneatis. Præcipue tamen pro ecclesia de Stivaliculis, quam in hac tempestate Bituricensis Ecclesie monachi Agedunenses per laicam manum fratribus nostris de Capella violenter abstulerunt, deprecamur ut nobis eam restituatis. Quod si in ea jus clamant investiti, parati sunt fratres nostri, conveniente termino quem eis posueritis, consilio nostro inde canonicè respondere. Si autem actionem illam audire placet, quid inde sil. actum sit in diebus venerabilium archiepiscoporum bonæ memoriæ Vulgrini et Alberici, per eosdem fratres nostros plenius agnoscite. Nec sit vobis oneri pro nobis elaborare, quia, si locus exigeret, ad honorem et servitium vestrum paratos nos inveniretis. Valet.

EPISTOLA CLXVI (105).

SUGERII AD PETRUM ABBATEM CLUNIACENSEM.

Amantissimo domino et Patri venerabili, Dei gratia Cluniacensium abbati, PETRO, SUGERIUS Beati Dionysii abbas, devotas in Christo orationes amoris et servitii plenitudinem.

Orientis Ecclesie calamitatem et Dominicæ crucis et regis Hierosolymitani ac fratrum Templi et aliorum fidelium in urbe Antiochena (106) obsessionem ex litteris, quæ a partibus illis nuper delatæ sunt, cognovimus, et ad aures vestras pervenisse non ambigimus. Inde est quod archiepiscopi et episcopi, quin etiam dominus rex, et regni optimates, et nos super hoc Lauduni convenimus. Et usque adeo res processit quod quindecim dies post octavas Paschæ Carnoti generaliter conventum celebrare super hac causa et multarum provinciarum archiepiscopos, episcopos, abbates convocare, et pro domo Dei murum nos opponere, tantoque dolore pene inconsolabili consulte providere; et ne fides ab illis sacratissimis locis exterminetur, a quibus ad nos deportata est, Dei misericordia præcedente et subsequente, omnimodam operam adhibere disposuimus (107). Et quia præsentia vestra huic tanto operi plurimum esset necessaria, ex parte Dei, cujus est causa, pro quo et in carcerem et in mortem ire semper parati esse debemus, ex archiepiscoporum et episcoporum parte, qui hanc nobis submonitionem injunxerunt, et ex nostra, celsitudinem vestram præfato termino et loco huic tam egregio facto interesse et invitamus et submovemus, et suppliciter efflagitamus. Cæterum ut has alias litteras domino Lugdunensi citissime dirigatis, ne ex mora occasionem non veniendi habeat, rogamus.

Epistolas sequentes edidit dominus MARTENIUS *Thesauri Anecd. tom. I, col. 413.*
ex ms. Coislinianæ bibliothecæ.

EPISTOLA CLXVII.

GAUFRIDI COMITIS ANDEGAVENSIS AD SUGERIUM.

Gratias agit, quod restituendæ paci inter regem et seipsum operam præbeat.

SUGERIO, Dei gratia venerando abbati dilecto sibi amico, G. Andegavensis comes, salutem et dilectionem

Magnas vestræ sublimitati refero gratias quod ira et discordia quæ inter regem Francorum et me mota est, nec vestro instinctu exorta est, nec vestro consilio habuit incrementum. Magnas etiam super his vobis gratias refero quod paci inter nos restituendæ

(105) Hanc epistolam edidit dominus Martius Marrier, Bibliothecæ Cluniacensis col. 918, inter epistolas Petri Venerabilis, lib. vi, epist. 19.

(106) *In urbe Antiochena*, etc., post necem Raimundi principis Antiocheni, qui anno 1149 occubuit in prælio die 27 junii, commisso multis cladibus attrita est Antiochena terra, prout narrat Willelmus Tyrius. lib. xvii, cap. 9. Testantur hoc ipsum litteræ A. dapiferi militiæ Templi ad Ebrardum des Barres, magistrum ejusdem militiæ, quæ leguntur t. III *Spicileg.* in - fol. p. 591. Postquam a nobis

operam præbere curetis: quæ ego plurimum relatione, et maxime Ar. [Arnulfi] Lexoviensis episcopi amici nostri admonitione accepi. At in præsentem nullam habeo licentiam tractandi verba illa quæ mihi per eundem episcopum mandastis. Terminus enim negotii regis adeo propinquus est, quod intento oportet negotia mea præparare, ut exercitui regis adveniendi, viribus meis collectis, possim obistere. At si negotium regis differretur, vel remaneret, seu etiam jam transactum foret, tunc ego, juxta consilium vestrum, et Radulfi Viromandensis comitis de his quæ mihi mandastis diligenter tractarem, et quidquid inde facere possem, salvo honore

discessistis, inquit, peccatis nostris exigentibus, contigit quod principem Antiochiæ, cum suis omnibus baronibus et hominibus mortuum in quodam prælio perdidimus. Quo mortuo statim Parthi terram Antiochiæ invadentes, nullo resistente, illam totam acceperunt, et castella unierunt, et munita tenuerunt, tenent et tenebunt, nisi divina nobis subvenerit clementia, etc.

(107) *Adhibere disposuimus*, etc. Quid in eo conventu actum sit, docet auctor Vitæ Sugerii a nobis editus supra.

meo, libenti animo facerem, secundum vestrum et A Radulfi comitis consilium

EPISTOLA CLXVIII.

SUGERII AD GAUFRIDUM COMITEM ANDEGAVENSEM.

Respondet ad præcedentem.

Egregio Dei gratia comiti Andegavensi G. [GAUFRIDO], SUGERIUS Beati Dionysii abbas, salutem et dilectionem.

Cum de negotio vestro, sicut nos et episcopus Luxoviensis contuleramus, loqueremur, inopinate venit comes Flandriæ [Theodericus], qui per se ac per quoscunque potuit, nobis etiam insistentibus, multa prece vix apud dominum regem obtinuit ut submonitus exercitus differretur, et trevia inter vos esset, et de trevia ad pacem tractaretur (108). Ejusdem comitis nuntios vos habuisse, et diffusius vestræ nobilitati rem aperuisse non ambigimus. Serenitatem si quidem vestram procul dubio scire volumus quod in compositione pacis vestræ, et in quibuscunque poterimus, amicitiam vestram et vestrorum promereri satagemus. Novit enim Luxoviensis episcopus quod fideliter in negotio vestro laboravimus et elaboramus.

EPISTOLA CLXIX.

PETRI BITURICENSIS ARCHIEPISCOPI AD SUGERIUM.

Petit excusari apud regem quod accedere Meduntam ad eum non possit

Venerando Patri et domino SUGERIO, Dei gratia Sancti Dionysii abbati, P. Bituricensis Ecclesiæ humilis minister, salutem, et sinceram in Domino dilectionem.

A liminibus apostolorum, divina propitiante clementia, cum incolumitate et prosperitate reversi sumus; præter hoc quod de sociis nostris quosdam amisimus, pro quibus gravi mœrore afficimur; nos autem supra modum fatigati sumus, et qui nobiscum nimios Italiæ calores, et immensam terræ infirmitatem evadere potuerunt. Insuper et equi nostri penitus defecerunt. Quia ergo domni regis vocationem accepimus, ut ei apud Meduntam occurreremus, et hoc impossibile nobis est; rogamus benignitatem vestram, quam in multis promptissimam adjutricem experti sumus, de hac re apud dominum regem excusatos nos habeatis, ne sit ei grave, cum propter tot impedimenta, ad ipsum ire non possimus. Festinare enim ad videndam eius faciem etiam sine vocatione vellemus.

EPISTOLA CLXX.

EUGENII PAPÆ III AD SUGERIUM.

Commendat ipsi Mo. subdiaconum.

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio SUGERIO abbati S. Dionysii, salutem et apostolicam benedictionem.

(108) *Ad pacem tractaretur.* Tractatum quidem est, sed sequenti anno 1151, Sugerio jam evicta sublato. Instauratum fuit bellum pluribus ex causis quas narrat Robertus de Monte (*Patrol.* t. CLX): « Everso namque monasteriolo a duce Gaufrido obesso tribus castellis lapideis per tres annos, quod inauditum est post Julium Cæsarem; capto etiam

Dilectionis tuæ prudentia et devotio, etc. *vide in Eugenio ad an. 1153.*

EPISTOLA CLXXI.

EUGENII PAPÆ III AD SUGERIUM

De violentia comitis Andegavensis erga fratrem suum Robertum.

EUGENIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio SUGERIO abbati S. Dionysii, salutem et apostolicam benedictionem.

Sicut in litteris charissimi filii nostri, etc. *Vide ibid.*

EPISTOLA CLXXII.

PETRI ABBATIS CLUNIACENSIS AD SUGERIUM.

De mutua inter utrumque amicitia.

Venerando, præcordiali et intimo nostro domino SUGERIO abbati Sancti Dionysii, frater P. humilis Cluniacensium abbas, salutem, et quidquid potest.

Si aliud lingua diceret, et aliud lingua retineret, essem de illis qui in corde et corde loquuntur, et de quibus verax Scriptura ait: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Quod quia incurrere caveo, a longo tempore non solum vobis, sed et universis qui sub cælo sunt hominibus, falsa loqui perhorresco. Unde fidem dictis meis non solum nunc, sed et semper secure adhibete. Quia qui nec inimicum mentiendo fallere vellem, amico et intimo nullatenus mentiri possem. Affectus meus erga vos tantus est, nec nunc solum est, sed ante plurima tempora fuit, ut non dicam quoslibet alios, sed nec ipsos carnis germanos vobis se in diligendo præferre, sollicitate ac sæpe conscientia interrogata responderit hoc vel simile, quia sæpe reverentiæ vestræ subdere superfluum videtur, nisi etiam ad hæc millies scribenda multo quo erga vos fervet amore amicus animus cogeretur: et jure; expertus sum enim frequenter amicitiam vestram, et utinam salvo honore et commodo vestro, et vos quandoque experiamini meam. Mittimus ad partes vestras charissimum filium nostrum G. adjutorem Cluniacensis ordinis, pro quibusdam negotiis nostris, quem etiam reverentiæ vestræ direximus, rogantes ut his quæ ex parte nostra vobis dixerit, ut nobis credatis, et aut per ipsum aut per litteras velle nostrum et responsum aut renuntietis aut rescribatis.

EPISTOLA CLXXIII.

HUGONIS ARCHIEPISCOPI ROTHOMAGENSIS AD SUGERIUM.

Scribit ei pro suis ecclesiis Pontisaræ, Calvimontis, et Gisortii, quas rex usurpatas retinebat.

Charissimo Patri et domino SUGERIO abbati S. Dionysii, Hugo Rothomagensis archiepiscopus, salutem et pacem.

Ex parte mihi vestra benignitas ausum præstat, ut vobis exponam quod mea requirit humilitas. Si

Giraldo Berlai domino castelli contra voluntatem et prohibitionem etiam regis Ludovici, facti sunt inimici ad invicem rex et dux Normanniæ Gaufridus... Facta itaque discordia inter regem et comitem, venit rex cum magna militia, et Eustachius filius regis Stephani cum eo, eis Normanniam ante castellum Archas, etc. »

quidem ecclesiæ de Pontisare, et Calvomonte, et A
Gisors, de jure et possessione Rothomagensis archiepiscopi retroactis temporibus exstiterunt. Rex eas tenet. Reclamamus, nec pro misericordia respicimur, nec pro justitia revestimur. Tandem consilio accepto, per vos, tanquam per fidelissimum regni amatorem, pro ecclesiis præfatis regem adhuc requirere volumus, et pro his de paupertate nostra, sicut vobis visum fuerit, ei domino nostro servire conabimur, ne peccatum hoc jam diu inolitum Judex omnipotens aliquando videat ulciscendum, et ne illis qui ecclesias illas per regem occupant fiat in scandalum. Precamur igitur, et humiliter obsecramus, ut super hoc cum domino nostro rege pro salute animæ vestræ et regis strenua satagatis, et per istum latorem præsentium, seu per alium, prout vestra gratia viderit exsequendum, nobis rescribere festinetis, dum adhuc Cluniaci remoramur, ut pro re cognita sciamus quid agere debeamus. De Gisors dedit nobis rex ipse responsum, se erga nos ita facturum, quod non habebit in peccatum. Nos expectavimus, et nihil accepimus. Scio vos quam multis et magnis occupari negotiis, sed pro liberalitate vestra inter tam multa, locum inveniat petitio nostra, charissime Pater et domine.

EPISTOLA CLXXIV.

HUGONIS ARCHIEPISCOPI ROTHOMAGENSIS AD SUGERIUM.
Iterum scribit ei pro ecclesia Gisortii.

Reverendo Patri et domino suo SUGERIO abbati Sancti Dionysii, Hugo Rothomagensis sacerdos, salutem et gratiæ benevolentiam.

De synodo ecclesiæ de Monte-Girol, de quo scripsistis nobis per ejusdem ecclesiæ presbyterum ut pro paupertate loci quietum clamaremus, ponimus in respectum quousque vobiscum loquamur: quia enim sacrorum canonum instituta vobis incognita non sunt, et nostra erga vos benevolentia nequaquam vobis est incognita, secundum beneplacitum vestrum huic petitioni vestræ et cæteris obtemperamus, cum præsentibus vobis colloquemur. Scitis quidem quia dum jus debitum Patribus spiritualibus redditur, pars residua divina benedictione ampliat. De Gisortio consilium vestrum requirimus. Clamat enim Rothomagensis Ecclesia se diebus nostris feodo suo exspoliata. Insuper nos taciturnitatis arguit, et quod justitiam districtam pro posse nostro non facimus, quousque Gisors vel æque valens nobis restituatur, admirando conqueritur. Quia vero regi vos fidelissimum novimus, quem et nos diligimus et diligere volumus, benigne ei suggerite ut sapienter sibi provideat ne pro hac re pœnam excommunicationis incurrat. Singulis enim Dominicis diebus illos sub anathemate ponit Ecclesia Rothomagensis, qui bona sua diripiunt et minuunt, nisi emendaverint et restituant injuste occupata. Bene valeat sancta discretio vestra.

(109) Rem difficilem petebat Henricus, cui tutus non erat in Normanniam accessus. Namque Flandrensium comitissa soror erat Gaufridi comitis Ande-

EPISTOLA CLXXV.

ARNULFI LEXOVIENSIS EPISCOPI AD SUGERIUM.

De quibusdam negotiis inter ducem Normanniæ et comitem Andegaviæ.

Venerabili et dilecto Patri et domino SUGERIO Dei gratia abbati Sancti Dionysii, ARNULFUS Lexoviensis Ecclesiæ humilis minister, salutem.

Apud dominam imperatricem et filium ejus ducem Normanniæ de negotio de quo vobiscum tractavi, quantum ad Normanniam pertinet, bonam spem, Domino volente, concepi, nuntiosque statim ad comitem Andegavensem pro altero verbo, quod ad partem illam spectat cum festinatione miserunt, supplicantes ut ipse verbum illud ad pacem temperet, et illi quoque verbo quod ad Normanniam pertinet benignum consilium pariter commodet et assensum. Consilio quoque vestro plurimum acquiescere decernentes, benevolentia vestræ non ingratos se fore multa hilaritate promittunt. Agat itaque vestra sanctitas quod nobis tam sancte benigneque promisit, diemque in quem regia responsa postulationibus Anglorum vestro studio dilata fuerunt, per cursorem istum litteris familiaribus non gravemini indicare.

EPISTOLA CLXXVI.

HENRICI WINTHONIENSIS EPISCOPI AD SUGERIUM.

Rogat ut nuntium ad Flandriæ comitissam dirigat, salvum pro se conductum ab ea petiturum.

C HENRICUS, Dei gratia Winthoniensis Ecclesiæ minister, venerabili fratri et amico charissimo SUGERIO abbati Sancti Dionysii, salutem.

Super his quæ nobis per Henricum cancellarium nostrum et fratrem Savarum mandastis grates vobis referimus, et rogamus vos ut cum necesse fuerit, et nuntium nostrum habueritis, mandatum vestrum effectui mancipetis. Et quia abundans cautela non nocet, et totius Flandriæ potestas usque ad mare, absente comite (*Theoderico*), in manu comitissæ (*Sibyllæ*) est, videretur nobis consilium, ut nuntium vestrum et nuntium comitis Radulfi una cum litteris vestris et nuntio nostro ad comitissam Flandrensem mitteretis, et rogaretis eam ut quando necesse fuerit ad partes illas transire, pro amore vestro transeundi per terram et potestatem suam salvum conductum nobis et nostris donet, et in eundo et redeundo, et si quos de suis qui nos conducant ab ea postulaverimus, illos nobis mittat, et super his omnibus litteras suas extra sigillum suum pendentes nobis mittat, in quibus hæc contineantur. De cætero vos rogamus ut mandetis nobis si quid de domino nostro rege Francorum vel suis accepistis; et si litteras ipsius recepistis, litteras ipsas vel earum exemplar nobis, si placet, mittatis. Valete, et ita per litteras vestras et nuntium vestrum erga comitissam agite, ut conductum mihi firmiter donet (109).

gavensis, qui Normanniæ ducatum fratri ejus Stephano, Angliæ regi, vi armorum abstulerat.

EPISTOLA CLXXVII.

THEOBALDI ARCHIDIACONI MELDENSIS AD SUGERIUM.

Commendat ei pauperes moniales de Fontanis.

Charissimo Patri suo SUGERIO, Dei gratia Beati Dionysii plus quam abbati reverendissimo, THEOBALDUS dictus Meldensium archidiaconus, æternæ cornu salutis et obsequium sinceræ dilectionis.

Notum et divulgatum quod omnium honorum vos participem libenter facitis, et de die in diem bonis operibus studium vestrum adhibere satagitis, non oblitus, imo diligenter recolens illud Apostoli: *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime ad domesticos fidei.* Hac itaque securitate filix vestræ sanctimoniales de Fontanis, suæ paupertatis necessitate compulsæ, ad vos sicut ad pium patrem recurrunt, supplicantes et obsecrantes ut manum solitæ charitatis ad caput ecclesiæ suæ quod modo fabricatur, extendere dignemini, ut bonum quod a principio earum incœpistis, effectui mancipare curetis. Vos autem a sponso earum mansuram bonam et confertam et coagitatam et supereffluentem in sinum vestrum recipietis, intrans in gaudium Domini tui. Fiat, fiat. Valeat sanctitas vestra quam incolumen custodiat Deus Ecclesiæ suæ et regno Franciæ

EPISTOLA CLXXVIII.

G. PRIORIS DE CHARITATE AD SUGERIUM.

Ut favore abbatis Clarævallensis compescat oppresiones sibi ab episcopo Antissiodorensi illatas.

Reverendissimo domino suo SUGERIO Dei gratia abbati S. Dionysii, frater G. [GUILLELMUS], fratrum de Charitate humilis minister, totusque ejusdem ecclesiæ conventus, devotas orationes in Domino.

In quanta apud nos memoria vestræ paternitatis eminentia vigeat, cordis vestri secretum requirite, et ex eo quem circa nos habetis amorem pensate. Et quoniam sinceræ dilectionis est proprium, nec loco absentari, nec tempore cedere oblivioni, præsentia vestra mens nostra refecta, et de devotione vestra non mediocriter confidens, multa animis nostris in tribulatione positis de sollicitudine vestra promittit; et licet paternitatem vestram suscepti officii cura commoneat, ut pauperibus Christi, et præcipue in adversitate laborantibus, omni debeat annisu succurrere, non tamen ab re est si sollicitudinem vestram litterarum nostrarum sermo pulsaverit; sicut enim ignis, aura flante, fit grandior, ita bonæ mentis studia proficiunt. Quia igitur dominus Antissiodorensis (*Hugo*) nec nostra patientia frangitur, nec aliqua pietate ab irrogandis nobis injuriis revocatur, neque pro die compositionis inter nos data vel accepta, vel interim usquequo te-

A neatur [inquietare nos] cessat, nobis etiam sileatibus, vos veritatis filium et æquitatis amicum ipsa justitia et æquitas nobis injuste oppressis compati compellunt. Si autem justitiam renueremus, et ille vi cogeret, et ipse quod suum esset faceret, et nos, si ultra vellemus conqueri, non deberemus audiri. Verum nobis non solum non prohibentibus, sed et offerentibus semper omnem justitiam, ille omnia nostra, et in decimis, et in ecclesiis quæ in sua potestate sunt, nobis aufert. Boves vero nostros non solum cœpit, sed etiam vendidit. Nunc vero post diem de pace facienda constitutum, quem et ipse per manum abbatis Clarævallis dedit, non modo non mitigatur, verum etiam, ut nullam spem de compositione pacis nobis relinquat, molestior modo fit et severior quam solebat. Nunc enim non solum aufert quæ sub se sunt, sed et dominum Nivernensem, et dominum de Danziaco, et alios etiam quoscunque potest, ad auferenda ea quæ sub eis tenemus, quasi ex pontificii jure (110) compellit. Tantis igitur oppressionibus vexati, vestris genibus misericorditer obvoluti, rogamus ut domni abbatis Clarævallis favorem ad illum nobis mitigandum vestrarum precum obtentu habere mereamur, quatenus nostræ parvitas memoriam apud vos vigere hujus rei documento sentiamus.

EPISTOLA CLXXIX.

STEPHANI REGIS ANGLIÆ AD SUGERIUM.

Gratias agit pro amicitia et exhibitis sibi apud regem Francorum beneficiis.

STEPHANUS rex Angliæ, SUGERIO abbati S. Dionysii, dilecto amico suo, salutem.

Multas vobis grates reddo quod assiduam et indesinentem dilectionem mihi exhibetis, et ad omnia agenda mea quæ apud regem Francorum experiri vellem, semper præsto et intercessor esse curastis, sicut ab eis accepi qui inde ad me redierunt. Et sciatis quod multum vobis sum obnoxius, et libentissime vobis et vestris benignitatem quam mihi toties impendistis retribuam, et terras vestras quæ in parte mea sunt custodiri et defendi faciam, et ex quo potero, illam vobis terram reddam quam vobis dedi, quæ adhuc est in potestate inimicorum meorum (111).

EPISTOLA CLXXX.

HENRICI EPISCOPI WINTONIENSIS AD SUGERIUM.

Commendat ei regis Angliæ negotia.

HENRICUS, Dei gratia Wintoniensis Ecclesiæ minister, venerabili fratri et amico SUGERIO abbati S. Dionysii, salutem.

Negotium regis fratris mei dilectioni vestræ attentius committo, postulans ut illud more solito foveatis, et prout ei expedire noveritis, ad effectum

tate cum villa et pertinentiis suis omnibus, in spiritualibus et temporalibus, totaliter pertinebat, Hugoni abbati et monasterio Cluniacensi et eorum successoribus dederunt et concesserunt absque ulla retentione per se, etc. tom. XIII *Spicil. in-4°*, p. 302.

(111) *Inimicorum meorum.* — Id est Gaufridi Andegavensis comitis, qui Normanniam armis acquisitam ipsi abstulerat.

(110) *Quasi ex pontificii jure, etc.* Fundum monasterii de Charitate Cluniacensibus tradiderant episcopi Antissiodorenses, prout legitur in diplomate Ludovici VI, dato anno 1149 ubi recensetur prioratus B. Mariæ de Charitate super Ligerim, quem Gaufridus Antissiodorensis episcopus et Guillelmus comes Nivernensis, et Bernardus de Chailant, et alii fideles nostri regni, ad quos locus ille de Charitate cum villa et pertinentiis suis omnibus, in spiritualibus et temporalibus, totaliter pertinebat, Hugoni abbati et monasterio Cluniacensi et eorum successoribus dederunt et concesserunt absque ulla retentione per se, etc. tom. XIII *Spicil. in-4°*, p. 302.

perducere non differatis. Quod autem majores nuntios, nec regi, nec vobis direxi, hoc in causa fuit quod vix tuto redire potui, et vix aliquis ex parte nostra ad vos secure transire potest (112). Quare istum qui fidelis regis et meus est, regi et vobis transmittito, et quæ verbis ex parte nostra vobis dixerit, quæ scripto non continentur, fidem habete.

EPISTOLA CLXXXI.

BALDUINI EPISCOPI NOVIOMENSIS AD SUGERIUM.

Excusat se quod vocatus ad eum non accesserit.

Domino et amico venerabili SUGERIO B. Dionysii abbati, B. [BALDUINUS] NOVIOMENSIS Ecclesiæ minister indignus, spiritum fortitudinis.

Quod ad festivitatem et vestram submonitionem non venimus, charissimi fratris et coepiscopi nostri domini Catalaunensis (*Bartholomæi*) preces multiplicatæ quæ præcesserant, nos urgebant; non hoc ad excusationem prætendimus, sed amico veritatem insinuamus. Quod subsequatæ sunt litteræ, in quibus de vestra infirmitate verbum accepimus, novit Deus quam duri nuntii bajulæ fuerunt, sed Catalauni eas primum vidimus, cum jam in itinere essemus, et usquequo inceptum terminaretur negotium, recedere ab episcopo non potuimus. Confidimus autem in Domino, qui non deseruit sperantes in se. Quis enim speravit in illo, et confusus est? quod non patietur parvitatem nostram abs spe sua frustrari, sed etsi ad horam de verbere vestro contristavit nos, multo magis de celeri recuperatione salutis lætificabit. Credimus autem, Deo volente, videre vos in brevi, et hoc petimus. Hoc votis omnibus desideramus, ut Dominus Jesus, sicut Ecclesiæ suæ novit expedire et regno, sanum vos et jucundum celeriter restituat, tam nobis quam cæteris familiaribus et amicis vestris. Valet.

EPISTOLA CLXXXII.

SUGERII AD HENRICUM EPISCOPUM, CAPITULUM, CLERUM ET POPULUM BELVACENSEM.

Eos revocat a seditione in regem meditata (113).

Venerabili episcopo H. et nobilis Ecclesiæ B.

(112) *Transire potest.* Namque, ut ait Gervasius Dorobernensis ad annum 1149, « Henricus filius imperatricis, mense Maio mediante, cum grandi comitatu militum electorum et peditum rediit in Angliam, et in adventu suo multorum animos contra regem Stephanum excitavit. Nolebant enim comites Angliæ et proceres contra regem Stephanum aliquam excitare seditionem.... nisi ipse, quem omnia de jure contingebant, in Angliam rediret. Ilac igitur occasione rediit in Angliam postpositisque litterarum studiis, exercitia cœpit militaria frequentare. Assumpto itaque secum nobili Ranulfo Cestrensi comite et Rogerio comite Herefordensi, aliisque nonnullis præter illas quos secum duxerat de Normannia militibus famosis, adiit regem Scotiæ David, consanguineum suum: a quo cum summa lætitia et honore susceptus, militari quoque balteo cum nonnullis coætaneis suis in sacra solemnitate Pentecostes accinctus est. Ab illo ergo die cœpit Henricus mentem regis Stephani, filiique ejus Eustachii multis ex causis adversum se excitare... Sequenti anno, in Normanniam transfretavit, in principio mensis Januarii. Erat autem his diebus tota Anglia bellico strepitu confusa, incendiis et rapinis exposita, » etc.

A Belvacensis capitulo, clero simul et populo, SUGERIUS Dei gratia Beati Dionysii abbas, pacem superiorem et inferiorem a Rege regum et rege Francorum.

Ex ea familiaritate quam et hujus domini regis et patris ipsius temporibus, querelis emergentibus, pro pace vestra ab omni munere manus continens fideliter, ut melius nostis, laborare consuevi, nunc quoque, gravi licet detentus infirmitate, rogo, persuadeo, et modis omnibus laudans consulo, ne contra dominum regem et coronam, cui omnes archiepiscopi, episcopi, et barones innitimur, et jure fidelitatis debitores existimus, contumaciter, quod vobis non expedit, calcaneum elevetis. Novus est enim, et sæculo inauditus hujusmodi ausus, nec diutius absque civitatis et ecclesiæ destructione poteritis sustinere. Moveri enim arma ab episcopo, vel commisso sibi populo adversus communem dominum, præsertim inconsulto summo pontifice, et regni episcopis, atque proceribus, quam perniciosum et periculosum sit, ipsi facile cognoscetis. Unum est quod vos maxime ab hac debeat præsumptione revocare: quia usque ad hoc tempus antecessores vestros tale aliquid attentasse nusquam audistis, nec tam nefandi operis exemplum in gestis, vel relationibus antiquorum invenire poteritis. Quid est quod contra dominum regem, videlicet pium Ecclesiarum amicum, ac totius boni æmulatorem intentissimum calcaneum extulistis, quippe cum voluntatem prorsus non habeat, ut vel vobis, vel aliis quidquam injuste auferat, qui si, malorum persuasionem, aliquid forte minus bene adversum vos egisset, conveniendus utique prius erat per regni episcopos et proceres, sive potius per dominum papam, qui caput est Ecclesiarum, quique omnia facile pacificare potuisset. Redeat igitur ad cor novi episcopi nobilitas, qui quantumvis plebeio tectus amictu, indocilis privata loqui, regem dominum et fratrem magis placandum graviter commovit. Si ex amore Ecclesiæ suæ hoc facit, habeat zelum secundum scientiam. Si bene ef-

(113) Inter Sugerii abbatis epistolas a nobis editas, notanda hæc est in primis ex qua discimus Henricum episcopum, capitulum, clerum, populumque Belvacensem, seditionem seu rebellionem in regem meditato fuisse, atque hujus rebellionis ipsum etiam Henricum, regis fratrem, participem fuisse; a quo scelerere eos pro sua in regem fidelitate eleganter debortatur Sugerius. Quid tam urgentia tamque pungentia Sugerii verba effecerint in Henricum, clerum, populumque Belvacensem ignoramus, quorum meditata rebellio ex hac sola Sugerii epistola nobis innotuit. Haud a vero absimile videtur, eos tam fidelis ministri salutaribus monitis humiliter paruisse. Cæterum ex his Henrici episcopi adversus regem fratrem motibus nati sunt forte sinistri de eo rumores in curia Romana, a quibus ipsum purgare nititur S. Bernardus epistola 305, ad Eugenium papam, cujus hæc verba: *Ipse, scilicet Henricus, et frater suus rex non ambulant in uno spiritu... non a me queratis cujus sit culpa: non est meum inculpare quemquam, sufficit mihi excusare episcopum, quidquid humilitatis, quidquid obsequii pro sua persona potuit vidimus exhibentem, et nihil proficientem.* MARTINE.

terre nititur, rectius dividat. Regiam clementiam A blandiendo, et se voluntati illius exponendo, tam sibi quam Ecclesiæ suæ et civibus reconciliet, ne diabolica astutia, aut proditionis coronæ, aut fratricidii infamis ignominia, vel tale aliquid emergat. Et quid de vobis dicam charissimis amicis nostris, decano et archidiaconis, et nobili clero capituli, si audiero nobilem statum Ecclesiæ vestræ subverti, ecclesiarum Dei copiam hac occasione igne conflagrari? Novit qui omnia novit quod graviter infirmus, et quartano typo laborans, gravius hoc languore ad præsens affligor, et meipsum libenter pro sedatione hujus seditionis contraderem. Quid autem vobis dicam, cives miserrimi, quos valde absque cupiditate aliqua diligere consuevi (neque enim recordor me aliquando vel unum nummum a vobis B accepisse), si audiero civitatis subversionem, filiorum vestrorum et uxorum exulem deprædationem, virorum multorum detractionem? Quæ si modo fiat, tanto citius, si quacunque occasione differantur, tanto ardentius, crudelius, et miserabilius fient; crescit enim odium ex ultionis dilatione. Misereamini vestri, misereatur sibi nobilis pontifex, misereatur clerus suiipsius, quia sicut non poterit formica currum trahere, sic nullo modo poterunt civitatis Belvacensis subversionem a fortitudine coronæ et sceptri defendere. Si quid scire possum, si quid retinui, qui jam in his consenui, vestra longo labore parta raptoribus et furibus expenditis, iram domini regis, imo omnium succedentium vobis ac- C accumulabitis, odium sempiternum vestris generatibus generabit, universis per totum regnum Ecclesiis regiam devotionem et miram liberalitatem, qua hanc et alias ditaverunt, in sempiternum pessimi hujus facti memoria submovebitis. Videte, videte, viri discreti, ne et alia vice rescribatur, quod semel inventum est in marmorea columna hujus civitatis, ore imperatoris dictum. *Villam Pontium (114) refici jubemus.*

EPISTOLA CLXXXIII.

GOSLENI EPISCOPI SUESSIONENSIS AD SUGERIUM.

De desiderio ipsum videndi.

Domino et digne reverendo SUGERIO, Dei gratia B. Dionysii abbati, G. ejusdem patientia Suessorum D vocatus episcopus, salutem in Domino.

Non est majus desiderium in terra, quam videre vos; verumtamen adeo imbecillis sum, ut nec eques,

(114) Sic dicta urbs Belvacensis, quæ etiam nunc frequentibus ponticulis super amnem sternitur, vel quia antiquitus *Bratuspontium* nomen habuisse creditur.

(115) *Diu superstitem fore existimo.* Goslenum anno 1151 obiisse tradit Pseudo-Robertus de Monte, a Pittorio vulgatus. Quod si verum est, non diu Sugerio superstes fuit. Namque in Necrologio Fontanensi legitur ad diem 25 Octobris: « Migravit a sæculo piæ memoriæ reverendissimus Goslenus episcopus Suessionensis, qui exstitit benefactor noster et doctor nobilissimus. »

(116) *Dissolutionem meam*, etc. Breve Chronicen

nec pedes ire sufficiam. Attamen Deo volente, quibus dietis potero, ad vos venire festinabo; nec tamen post vos me diu superstitem fore existimo (115). Valet in Domino.

EPISTOLA CLXXXIV.

SUGERII AD GOSLENUM EPISCOPUM SUESSIONENSEM.

Respondet ad præcedentem.

Amantissimo domino et amico, venerabili Dei gratia Suessionensi episcopo G., SUGERIUS, et adhuc B. Dionysii qualiscunque abbas, omnipotenti Deo inter felices episcopos Jesu Christi feliciter episcopari.

Æque ut vos amicum vestrum, aut plus si possum, vos videre desidero; sed quia per me non valeo, omnipotenti Deo ut ante decessum meum vos videre merear, qua possum prece supplico. Quod autem mihi mandastis vos post me non esse diutius superlitem, ut Deus et vitam et prosperitatem vobis conservet, quia mihi utilimum esset, tota cordis intentione desidero, et divinam pietatem attentius exoro. Faciem autem vestram videre exsuocto, et de tanti amici expectatione gratulor.

EPISTOLA CLXXXV.

GOSLENI EPISCOPI SUESSIONENSIS AD SUGERIUM.

Respondet ad præcedentem.

Domino et digne reverendo S. Dei gratia B. Dionysii abbati, G. ejusdem patientia Suessorum vocatus episcopus, salutem in Domino, et diuturnioris vitæ beneficium.

Ecce venio plus desiderio vestræ visitationis eventus, quam corporis mei possibilitate. Orate ergo B. Dionysium, cui nihil negari potest, ut apud Deum obtineat, quatenus vivum vos inveniam. Bonam valetudinem Dominus vobis conferat, donec ad vos veniam, et ultra.

EPISTOLA CLXXXVI.

SUGERII AD LUDOVICUM REGEM.

Regem regnumque Deo commendat, regi Ecclesiam Sancti Dionysii.

Glorioso Dei gratia regi Francorum et duci Aquitanie L. charissimo domino nostro, SUGERIUS, omnium abbatum B. Dionysii minimus, devotas in Christo orationes et fidele servitium.

Gravissimilanguoris longa attritione consumptus, dissolutionem meam (116) imminere excellentiæ vestræ significare dignum duxi, in bona sœ et bona

S. Dionysii et Robertus de Monte Sugerium anno 1151 defunctum tradunt, quem aliunde constat Idibus seu die 15 Januarii e vivis sublatum. Sunt qui hunc annum de 1152 more Gallico intelligendum putant: verum erroris eos revincit Pagius ad ann. 1151, num. vi. Et quidem nomen Odonis, qui Sugerio successit, subscriptum reperitur diplomati regis Ludovici VII, cujus hæc est clausula, t. I Ampliss. Collect., col. 817: « Actum publice Parisius, anno Incarnati Verbi 1151, epacta XII, concurrente VII, regni vero nostri XIX, astantibus in palatio, » etc. Qui omnes characteres anno 1151 conveniunt, non autem 1152.

fide Dei misericordiam, quam nunquam in se sperantibus denegat, tota cordis intentione præstolando. Mirantur si quidem omnes quod tanto, tam longo dolore attritus supervixerim, existimantes hoc ex divinæ pietatis largitione meæ parvitati impertitum esse, ut cum tantum pœnitendi spatium habuerim, annos meos in amaritudine animæ meæ recogitem, et mihi provideam. In tanto etenim honore positus, absque multis [add. delictis] vivere non potui. Personam autem vestram, et personæ prosperitatem, et regni statum Domino Deo attentius commendo; et ut inter felices reges coronam gloriæ æternæ immarcescibilem obtineatis, qua possum prece divinæ pietati supplico. In omnibus vero, et inter omnia, et ante omnia, pro nobili ecclesia Beati Dionysii, quæ maxima regni et coronæ vestræ portio est, nobilitatem vestram attentius deprecor, ut eam tanquam bonus dominus et pius foveatis, et manuteneatis, et ei consilii et auxilii manum porrigatis. Meminerit regiæ majestatis celsitudo quomodo juvenis de terra vestra existis, nobile regnum Francorum in manu Ecclesiæ dimisistis, per tot pericula et mortes Ecclesiam Orientalem visitastis; videte, pensate, ne tantum laborem amittatis. Diligite Ecclesiam Dei, pupillos et viduas defendite, et sic contra omnem potestatem, tam aeream quam mundanam, et contra æmulum insidias, quos multos habetis, Deo auxiliante, poteritis resistere. Hoc enim est meum consilium. Hanc epistolam, quia me non potestis, vobiscum semper retinete, et quod in ea scriptum est adimplere satagite;

(117) Hanc epistolam scripsit Sugerius morti proximus, accepta sancti Bernardi epistola 206, qua sanctus abbas eum animat, ut mortem intrepidus excipiat, his verbis: *Homo Dei, ne trepidu*

A pro vobis enim vobis loquor. Valeat celsitudo vestra.

EPISTOLA CLXXXVII.

(117) SUGERII ABBATIS S. DIONYSII AD S. BERNARDUM.

Gratias agit de consolatione sibi in extremis agenti data, sequè ipsius commendat orationibus.

Amantissimo domino et Patri venerabili, Dei gratia Clarævallis abbati BERNARDO, SUGERIUS adhuc B. Dionysii humilis minister, salutem et sinceræ dilectionis affectum.

Visitasti nos litteris vestris, visitet vos Oriens ex alto. Munuscula vestra, imo munera maxima, mapulam pretiosam, panem benedictionis vestræ, litteras consolationis, in quibus continentur verba bona, verba sancta, melle et lacte redundantia, mihi misero peccatori delegastis, et in extremis posito consolationem maximam præbuitis. Si enim angelicam faciem vestram vel semel ante decessum meum videre potuissem, ab hoc miserrimo sæculo securius exirem. Sciatis autem pro certo, quia si mille anni, aut ultra, vivere meruissem, nisi in beneplacito Dei remanere non curarem. Nec enim ex operibus justitiæ, sed in sola Dei misericordia confidens, quam semper in se sperantibus exhibet, ad eum redire, tota cordis intentione desidero; unde et animam meam in sanctas manus vestras devote commendo; et ut vestris et sanctarum congregationum vestrarum orationibus, divinam propitiationem animæ meæ concilietis, genibus vestræ sanctitatis provolutus efflagito.

exuere hominem illum qui de terra est... Quid tibi et terrenis exuviis, qui ad cælum iturus, stola gloriæ mox indui habes?

TESTAMENTUM SUGERII ABBATIS.

(ANNO 1157.)

(DOM FÉLIBIEN, *Histoire de l'abbaye royale de Saint-Denys en France*, Preuves, p. xcix ex authentico.)

In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen. SUGERIUS, Dei patientia, ecclesiæ Beati Dionysii humilis minister.

Cum magna multitudo dulcedinis Domini, quam abscondens timentibus se, perficit eis qui sperant in eo, meipsum mihi larga propitiationis suæ affluentia restituere vellet, memorem me faciens iniquitatum mearum antiquarum, ut cito anticipet me misericordia ejus, post mundi hujus immundi rotabiles et impulsivos scopulos, post longam et pene curis Ecclesiæ et aliis consumptivam corporis et animæ dilapidationem, ad suffragia sanctorum, quorum servitio desudaveram, licet non sicut debueram, et fratrum nostrorum ibidem in sancta et Domino ac-

ceptabili religione deservientium votivas confugiens orationes, in capitulo cum eis, sicut eram solitus, bona pace resedi. Cumque de eis et in eis post Dominum confidens, tanquam ægrotus fideli medico sollicitudinem mearum languores replicare, annos meos in amaritudine animæ meæ reponens, deplangere et abhorrere introrsum cœpi: meam circa divinorum beneficiorum largitatem, longam ingratitudinem repræsentans mihi, quomodo valida Domini manus me pauperem de stercore erexit, quomodo et ante honorem hunc cum principibus Ecclesiæ et regni consedere fecerit, qualiter me immeritum et absentem pace omnium in hac sancta sede sublimaverit; qua munificentia dominorum no-